

ОДБРАНА

Међународни
сајам наоружања
и војне опреме

 PARTNER 2013

МУДРОСТ И МАЧ – филозофи о тајнама мира и рата Илија Кајтез

Комплексно ауторско дело у коме се проблематика мира и рата анализира са становишта хронолошког развоја филозофске мисли од освета људског друштва до савременог доба. Аутор се обраћа најширем кругу академске популације, а бројним цитатима обимне изворне грађе књигу је обдарио општеобразовним карактером. Лепим прозним приповедачким стилем, на јасан и пригодан начин, излажу се сложене филозофске и научне дилеме и читаоцу пружа могућност да са лакоћом и задовољством увећа своју спознају о тематици која се најдиректније тиче сваког људског бића, јер, како аутор каже, „Мир је драгоцен и битан... Мир је наша судбина и наша једина нада.“

Броширано / ф. 17×24, 749 стр. / шифра: 111277
цена: **са попустом: 1.436,40**

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363

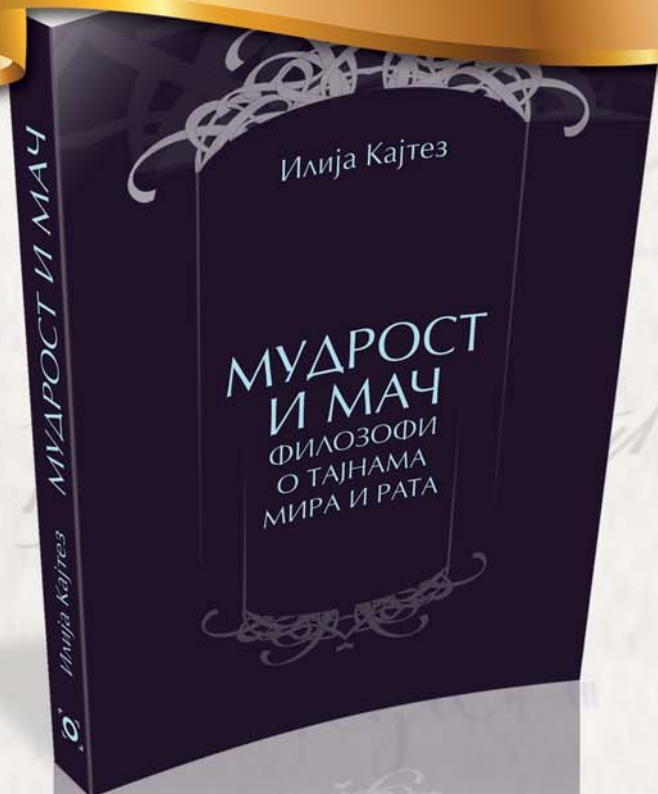
Жиро-рачун: 840-312849-56
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs

Наручујем _____ примерака књиге „Мудрост и мач – филозофи о тајнама мира и рата“ по цени од **1.436,40** динара, у укупној вредности од _____ динара.

Купац _____
ЈМБГ _____
Адреса становања, улица и број: _____
Место _____
Телефон _____
Потпис наручиоца _____

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази целокућној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге. Купљена издања биће достављена путем Поште експреса, на шериш куица

НОВО

ХОБСОВА ТЕОРИЈА ЉУДСКЕ ПРИРОДЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ МИРА И ПОРЕТКА

С. Стојановић

Књига обрађује увек актуелну и занимљиву проблематику. Доминација природних нужности у човеку, од којих је жеља за што више моћи примарна, не оставља другу могућност осим могућности трајног и неотклоњивог сукоба у природној егзистенцији људи. Дедуктивистички поступак прожима читаву Хобсову политичку филозофију и аутор проициљиво излаже оригиналност његове елаборације.

Броширано / ф. 17×24, 178 стр. / шифра: 111280
цена: **1.080,00 / са попустом: 756,00**

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363

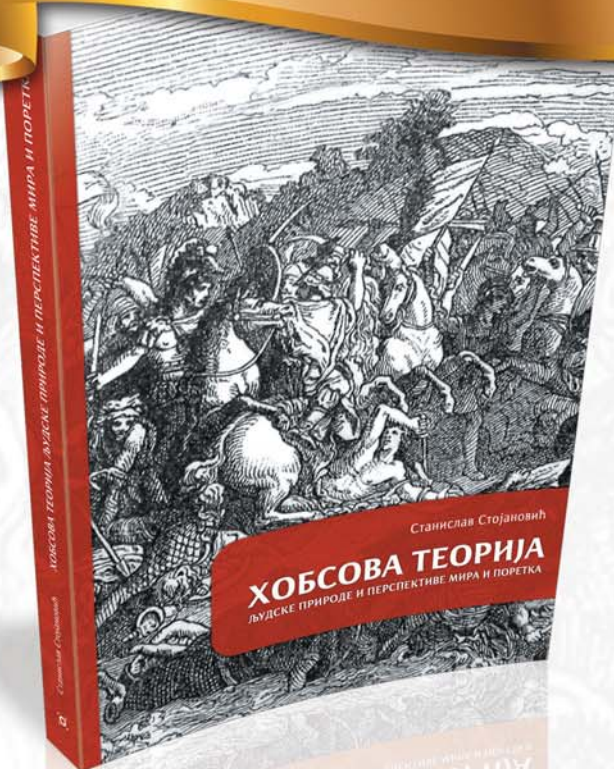
Жиро-рачун: 840-312849-56
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs

Наручујем _____ примерака књиге „Хобсова теорија људске природе и перспективе мира и поретка“ по цени од **756,00** динара, у укупној вредности од _____ динара.

Купац _____
ЈМБГ _____
Адреса становања, улица и број: _____
Место _____
Телефон _____
Потпис наручиоца _____

Издања се плаћају унапред. Уз наруцбеницу послаши доказ о улази целокућној износа, након чега испоручујемо књиге. Купљена издања биће достављена путем Поште експреса, на шериш куица.

НОВО

ОРГАНИЗАТОРИ
ИЗЛОЖБЕ

- ◆ ИСТОРИЈСКИ АРХИВ
ГРАДА НОВОГ САДА
- ◆ ЦЕНТАР ЗА РАЗВОЈ
ШАЈКАШКЕ
- ◆ ВОЈНИ МУЗЕЈ
- ◆ ВОЈНИ АРХИВ

250

ГОДИНА

ШАЈКАШКОГ
БАТАЉОНА

Велика галерија Дома Војске Србије
Београд, Браће Југовића 19

27. јун – 13. јул 2013. године

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, потпуковник

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић
Мирјана Боровина, потпоручница
Владимир Вјештић
Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,
др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
др Миљан Милкић, Кршман Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Александар
Радић, Влада Ристић, Иштван Пољанац,
Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски,
Марија Марић и Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Горан Станковић, Душка Стефановић,
Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809
Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

Самоходна хаубица 122 mm
СОРА на сајму
Партнер 2013

Снимио Душан АТЛАГИЋ

САДРЖАЈ

■ АКТУЕЛНО

**6 Министар Вучић у посети Италији
СНАЖНА ПОДРШКА НА ЕВРОПСКОМ ПУТУ**

**10 Међународни сајам наоружања и војне опреме
„Партнер 2013“
ВОЈНА ТЕХНИКА НА ДЛАНУ**

■ ИНТЕРВЈУ

**18 Биљана Бабић, секретар Министарства одбране
ЛУПА НАД СИСТЕМОМ**

**24 Представљена монографија „Војна служба
безбедности у Србији“
РАЗОТКРИВАЊЕ ТАЈНИ**

■ ОДБРАНА

**28 „Дипломац 2013“
ПРЕД ОСТВАРЕЊЕ СНА**

Ово је последња заједничка вежба када су поред вас били командири, инструктори и наставници. Већ од сутра мораћете да преузмете потпуну одговорност за све активности које ћете извршавати, рекао је генерал-мајор Младен Вуруна, начелник Војне академије, честитајући кадетима и кадеткињама на успешно изведеној вежби „Дипломац 2013“

**32 Изградња и одржавање инфраструктурних објеката
НОВИ АНТЕНСКИ СТУБ НА ЈАСТРЕПЦУ**

ИСТИНЕ И ЗАБЛУДЕ О МОБИЛНИМ ТЕЛЕФОНИМА

52 Повећање учешћа Војске Србије у операцијама Европске уније ЗА МИР НА РОГУ АФРИКЕ

Поред чињенице да поморске снаге Европске уније у Сомалији изводе војну операцију против пирата на Индијском океану и у водама око Рога Африке, ангажовање тимова Војске Србије за заштиту бродова има хуманитарни карактер јер се штите животне намирнице које бродови Светског програма за храну УН превозе до сомалијских лука

58 Логистичка вежба у Словачкој ПРОВЕРА ЕФИКАСНОСТИ

62 Изградња Цркве Светог краља Стефана Дечанског

НЕШТО ВЕЋЕ ОД НАС САМИХ

Становништво, војска и полиција удружили су снаге и сазидали храм у београдском насељу „13. мај“. То је прва црква после Другог светског рата коју с народом граде војска и полиција

КУЛТУРА

69 Изложба „250 година Шајкашког батаљона“ у Дому војске

ИСТОРИЈА НА РЕКАМА

80 Међународни витешки турнир „Духови 2013“

КУЛИСЕ ЗА ДОБРА ДЕЛА

Реч уредника

Шести међународном сајму наоружања и војне опреме „Партнер 2013“ одржан је на 17.600 квадратних метара изложбеног простора у халама 1 и 4, и на 5.000 квадратних метара отвореног простора Београдског сајма, што је значајан напредак у односу на претходне манифестације који се огледа у броју и угледу учесника из земље и иностранства, величини изложбеног простора и квалитету пратећег програма.

На овогодишњем „Партнеру“ учествовале су 92 научноистраживачке, развојне, ремонтне и пратеће институције Министарства одбране Србије, произвођачи наоружања и опреме из земље и иностранства, трговинска и заступничка предузећа.

Наступ Министарства одбране организован је у светлу јединственог јубилеја – 160 година постојања војне индустрије у Србији.

На свечаном отварању министар одбране Александар Вучић истакао је да одбрамбена индустрија треба да постане замајац у развоју индустријске производње и целокупне српске привреде. Зато ће се пружити пуна подршка ради развоја конкурентности и обезбеђења нових тржишта. Само ове године планирано је улагање од 75 милиона евра, а у наредне три године биће уложено 160 милиона евра.

Део средства наоружања и војне опреме привукла су велику пажњу страних делегација, учесника и посетилаца и овде најпре издвајамо ново борбено возило „лазар 2“ које има далеко боље перформансе него „лазар 1“.

Ту су и модулари ракетни лансер самонаводни вишецевни „морава“, самонаводна хаубица 122 mm СОРА, тактичка беспилотна летелица великог долета „пегаз“, мултисензорска интелигентна платформа МИП 11, нова теренска возила, унапређени противоклопни ракетни систем „бумбар“... Затим нова верзија хаубице „нора Б52/52 калибра“, авион „кобац“ и ракетни систем „алас“ са новом верзијом ракета и командно-информационим системом...

У богатог пратећег програма издвајамо радионицу о теми „Предности коришћења НАТО кодификационог система“, коју је организована Дирекција за стандардизацију, кодификацију и метрологију.

Закрај податак да је Савет Европске уније, крајем маја, одобрио Европској одбрамбеној агенцији закључење административног уговора са Србијом, чиме се стварају услови за укључење наших истраживачко-развојних и производних капацитета у одбрамбене пројекте Европске уније. ■

Министар Вучић у посети Италији

Снажна подршка на европском путу

Србија је учинила све за добијање датума и заслужила је да га добије што пре, нагласио је први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић у сусрету са председником италијанске владе Енриком Летом

Потпредседник Вучић је на састанку са председником италијанске владе Енриком Летом, 12. јуна у Риму, истакао да од Италије, као највећег пријатеља Србије, очекује помоћ за што скорије добијање датума о придруживању, захваливши на досадашњој подршци.

Вучић и Лета су разговарали и о италијанским инвестицијама, као и о билатералној сарадњи, која је оцењена као изузетно добра. Вучић је изразио задовољство повећањем италијанских инвестиција у Србији.

Председник италијанске владе нагласио је да ће разговарати са лидерима других земаља Европске уније о што скоријем добијању датума за придруживање и истакао да је

сарадња са Србијом у будућности један од приоритета италијанске владе.

– Италија ће, не само у економској сарадњи, већ и на политичком путу ка ЕУ помоћи Србији – истакао је Лета.

ИСКРЕНИ ПРИЈАТЕЉИ

У Риму смо наишли на праве и искрене пријатеље. Сви наши саговорници су рекли не само да Србија заслужује датум, већ су прихватили да Италија поведе групу земаља које ће тражити за Србију датум, потпуно убеђени да је Србија то заслужила – изјавио је министар Вучић после разговора са италијанским званичницима у Риму.

Помоћ Србији

Вучић са састао и са Франком Фратинијем, председником италијанског Удружења за међународне организације (SIOI) са којим је, такође, разговарао о европским интеграцијама Србије.

Фратини је нагласио да ће на састанку експертске групе за спољне послове Европске народне партије у Бриселу захтевати од представника ЕУ да се Србији датум додели што пре.

– Дошао је тренутак да Европа буде фер према Србији. Италија ће бити потпуно посвећена улози да помогне Србији да добије датум – рекао је Фратини.

Војна сарадња

Министар Александар Вучић је посету Италији наставио састанком и радним ручком са министром одбране Мариом Мауром. На почетку састанка Вучић је истакао да Србија Италију сматра великим пријатељем, а да од пријатеља очекује помоћ и то не помоћ која би угрозила италијански народ, већ помоћ у добијању датума, јер је Србија испунила све обавезе за добијање датума.

– Очекујемо да ће Италија предводити велику групу земаља које ће подржати добијање датума – истакао је Вучић. – Ценимо напоре и допринос који италијански војници дају у оквиру јединица КФОР-а на Косову и Метохији посебно што чувају српску културну баштину, манастире Дечани и Пећку патријаршију – рекао је Вучић.

Теме разговора два министра биле су и војно-војна, војно-образовна, војно-медицинска и војно-економска сарадња.

НОВЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ

Министар Вучић је оценио успешним разговоре са представницима 50 италијанских компанија, од оних најмоћнијих до представника малих и средњих предузећа, која су већ, како је навео, на путу да инвестирају у Србију.

– То су пројекти од пет до 350 милиона евра и ми очекујемо да ти људи током ове године дођу у Србију и инвестирају у нашу земљу – рекао је Вучић.

Када је реч о војној индустрији, Вучић је нагласио добру сарадњу са италијанском фирмом „Финмеханика“ са којом радимо на модернизацији радарских и ракетних система Војске Србије.

– Разговарали смо и о заједничком изласку на треће тржиште са наоружањем и опремом – рекао је Вучић.

Италијански министар је истакао да су поред војних тема вођени и разговори о политичким питањима, као што су европски пут Србије и подршка италијанске Владе.

– Учинићу све за наше српске пријатеље када је у питању помоћ на европском путу. Ми имамо посебан однос који нас везује за Србију и подржаћемо ваше напоре на путу ка ЕУ – закључио је Мауро.

Двојица министара разговарала су и о помоћи Италије у отклањању остатака касетних бомби на територији Србије.

Вучић је италијанском колеги упутио позив да у септембру посети Србију, што је Мауро прихватио.

Током боравка у Риму министар Вучић је разговарао и са председником Сената Пјетром Грасом и представницима Италијанско-српског пословног савета. ■

Са министром одбране Мариом Мауром

Сарадња са Командом Здружених снага НАТО

Први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић изразио је, на састанку са командантом НАТО Здружених снага Напуљ адмиралом Брусом Клинганом, задовољство досадашњом сарадњом и њеним унапређењем кроз реализацију заједничких активности у процесу ангажовања Војске Србије.

– Министарство одбране цени стручну и експертску помоћ у процесу обуке и контролисања стања припремљености јединица по концепту оперативних способности и стандарда за ангажовање у мултинационалним мировним операцијама – нагласио је Вучић.

Министар одбране је потврдио раније дефинисане ставове о потреби даљег ангажовања КФОР-а на стварању сигурног окружења за све грађане на Косову и Метохији и ангажовању официра Војске Србије на штабној дужности у Здруженој команди НАТО Напуљ.

Србија наставља са својим активним учествовањем у Програму *Партнерство за мир*, реформи сектора одбране и безбедности, као и даљу изградњу интегритета институција система кроз потврђено прихватање нашег програма индивидуалног партнерства и сарадње. Капацитети система одбране отворени су за партнере у обојстраном интересу.

Адмирал Клинган је потврдио одличне односе на свим нивоима, а посебно са Генералштабом и Министарством одбране Србије. Извршена је анализа у зони одговорности јединица КФОР-а и дато уверење да ће се припадници КФОР-а ангажовати на извршењу свих задатака. ■

СНИМИО Г. СТАНКОВИЋ

Унапређење сарадње Србије и Русије

На састанку првог потпредседника Владе и министра одбране Александра Вучића са Николајем Патрушевим, секретаром Савета безбедности Руске федерације, извршена је анализа рада и надлежности, као и модалитета за унапређење сарадње између Савета за националну безбедност Србије и Савета за националну безбедност Руске федерације. Разматрани су модалитети унапређења рада кроз припреме за потписивање Меморандума о сарадњи између два Савета.

Теме разговора биле су односи према класичним и савременим облицима угрожавања националне безбедности, борбе против тероризма, организованог криминала, корупције, нарко трафикинга, граничног криминала, енергетске безбедности као и илегалних миграција.

Две стране су констатовале неопходност повезивања институција система двеју држава у заједничком супротстављању различитим врстама безбедносних изазова и претњи.

СНИМИО Ј. МАМУЛА

Усаглашена су питања унапређења сарадње система одбране, војнотехничке, војноекономске и научне сарадње, као и енергетске безбедности и пројеката заједничких инвестиција. ■

Генерал Диковић на Стратегијској војној конференцији за партнере

9

Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић учествовао је на Стратегијској војној конференцији за партнере која је одржана у Стокхолму.

Стратегијска војна конференција за партнере је најважнија војна конференција на којој се разматрају питања трансформације и будућих изазова за земље чланице НАТО и Програма *Партнерство за мир*, као и узајамне потребе и очекивања ових земаља. Тема овогодишње конференције, коју је отворио начелник Генералштаба Оружаних снага Шведске генерал Сверкер Горансон, била је „Перспективе партнерства: Еволуција сарадње у глобалној безбедносној заједници“.

Генерал Диковић састао се у Стокхолму и са начелником Генералштаба Оружаних снага Украјине генерал-пуковником Владимиром Михаиловичем Заманом. Двојица генерала разговарала су о могућностима унапређења сарадње војски Србије и Украјине, пре свега преко јачања војнотехничке сарадње, учешћа на заједничким вежбама, обуке пилота Ми-17, размене искустава из учешћа у мултинационалним операцијама и развоја војнообразовне и војномедицинске сарадње. ■

▶ На линији мира у Либану

Командант Копнене војске генерал-потпуковник Александар Живковић и начелник Центра за мировне операције пуковник Миливоје Пајовић посетили су припаднике српског контингента SRBCON у сектору Исток мисије UNIFIL у Либану.

Током тродневног обиласка зоне операције и позиција на којима припадници пешадијског вода Војске Србије извршавају своје задатке, генерал Живковић упознао се са условима у којима наши војници живе и раде, као и са општом безбедносном ситуацијом у овом делу Блиског истока.

Командир вода капетан Милош Тодоровић известио је генерала Живковића да су српски војници здрави и безбедни и да професионално извршавају своје обавезе у саставу батаљона шпанске војске „Grupo Tactico Ligero Protegide SPANBATT“.

Наши војници свакодневно се ангажују на патролама и контролним пунктовима у околини насеља Гаџар које се налази на самој линији раздвајања Либана и Израела.

Извиђање зоне операције извршено је из ваздуха, хеликоптером УН, ради бољег сагледавања распореда пешадијске чете која ће током новембра бити ангажована на више позиција у сектору Исток и заменити вод који се тренутно налази у мисији.

Делегација Војске Србије допутовала је у Либан војним авионом којим је истовремено доведена и нова ротација штабних и официра елемента националне подршке, као и додатна опрема. ■

Међународни сајам наоружања и војне опреме „Партнер 2013“

Војна техника на

„Партнер“ је место сусрета значајних научноистраживачких и привредних субјеката из области одбрамбених технологија и прилика да домаћи и инострани произвођачи наоружања и војне опреме успоставе нову и унапреде постојећу пословно-техничку сарадњу, истакао је министар одбране Александар Вучић на свечаном отварању на Београдском сајму

Шести међународни сајам наоружања и војне опреме „Партнер 2013“ одржан је од 25. до 28. јуна у халама 1 и 4 и на отвореном простору Београдског сајма. На свечаном отварању први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић истакао је намеру Владе Србије и Министарства одбране да наша одбрамбена индустрија „постане замајак у развоју индустријске производње и целокупне српске привреде“.

– „Партнер“ је и прилика да се гости и посетиоци сајма на веома транспарентан начин упознају с укупним научноистраживачким пројектима, производима и ремонтним

САРАДЊА СА ЕВРОПСКОМ УНИЈОМ

На отварању Сајма министар Вучић навео је и податак да је Савет Европске уније, крајем маја, одобрио Европској одбрамбеној агенцији закључење административног уговора са Србијом.

– Ускоро ћу, у име наше владе, потписати уговор с високом представницом за спољну и безбедносну политику Европске уније, Кетрин Ештон. Закључењем уговора стварају се услови за укључење наших истраживачко-развојних и производних капацитета у одбрамбене пројекте ЕУ. Поред тога, значајно смо напредовали у кодификацији НАТО имплементационог система, који данас користи више од 60 земаља, чиме смо створили услове да се производи одбрамбене индустрије с кодом ознаком наше земље нађу у централним каталозима средстава наоружања и војне опреме широм света. Истовремено, у смислу одбрамбених технологија унапређујемо и сарадњу са Руском Федерацијом, што није био случај претходних година.

Наше намере су да задржимо узлазни тренд, имајући у виду да је поред излагача из Србије присутно и више од 20 излагача из иностранства – истакао је министар одбране.

Нова тржишта

Министар одбране је рекао да је „Партнер 2013“ добра прилика да се професионални припадници Војске Србије упознају с новим резултатима рада производних институција из земље и иностранства.

– Министарство одбране улаже значајне напоре да повећа конкуритивност српске одбрамбене индустрије и задржавање постојећих позиција, али и приступа новим тржиштима као што су тржишта Европске уније и НАТО. Ми се поносимо позицијом коју имамо у Африци, Азији и на другим континентима. Организацијом овог догађаја, Србија упућује поруку да жели да допринесе унапређењу регионалне безбедности и сарадње и да унапређује војно-економске односе са свим пријатељским и партнерским земљама – навео је министар Вучић и додао да војна индустрија данас запошљава и ангажује хиљаде људи у Србији и да је важно да менаџмент буде неупоредиво бољи у свим фабрикама и предузећима одбрамбене индустрије.

Сложени борбени системи

Вршилац дужности генералног директора „Југоимпорта – СПДР“ Југослав Петковић истакао је на отварању сајма да ће се та компанија, која је у светским оквирима позната као трговац наоружањем и војном опремом, у будућности позиционирати и као велики произвођач.

Длану

капацитетима наше земље – рекао је министар Вучић и нагласио да ће Влада Србије у наредном периоду активним мерама пружати подршку ради развоја конкурентности одбрамбене индустрије и обезбеђења нових тржишта.

Министар Вучић је нагласио да је Сајам значајан и због тога што на њему учествује 12 делегација из пријатељских земаља, које присуством доприносе развоју билатералних односа са Србијом и значајно подижу углед манифестације.

– „Партнер“ бележи значајан напредак који се огледа у броју и угледу учесника из земље и иностранства, величини изложбеног простора и квалитету пратећег програма,

– У складу с тим, крајем прошле године у Великој Плани пуштена је у рад прва фаза фабрике сложених борбених система, а у октобру ове године биће пуштена и друга. На тај начин биће отворено више од 200 радних места и комплетирана производња сложених борбених система – рекао је Петковић и нагласио да се „Југоимпорт – СДПР“ вратио на тржишта на којима је прошлости имао добре пословне резултате, као што је тржиште Либије.

– Стекли смо нове пословне партнере, пре свега на тржишту Уједињених Арапских Емирата, где је потписан веома важан уговор за нашу земљу. На тржиштима на којима смо традиционално присутни успели смо да унапредимо више него добру пословну сарадњу, и у наредних неколико месеци поново ћемо отворити канцеларију у Ираку – истакао је Петковић и додао да су трудом и залагањем стручњака СДПР-а модернизовани и развијени нови борбени системи, а један од њих је премијерно приказан на овој манифестацији – оклопно возило „лазар 2“.

У знаку великог јубилеја

Шести међународном сајму наоружања и војне опреме „Партнер 2013“ одржан је на 17.600 квадратних метара изложбеног простора у халама 1 и 4, и на 5.000 квадратних метара отвореног простора Београдског сајма. Та манифе-

НАПРЕДАК НАМЕНСКЕ ИНДУСТРИЈЕ

Одговарајући на новинарска питања министар Вучић је истакао значај приказаних средстава на сајму – оклопног возила „лазар 2“, беспилотних летелица, радарских и радиогониометријских система.

– У одбрамбеној индустрији смо у стању да прати-мо светске трендове и надам се да ћемо у наредном периоду направити додатни напредак наменске индустрије, јер ове године планирамо да уложимо 75 милиона евра, а у наредне три године, уз државне гаранције, биће уложено 160 милиона евра.

Трошење тих средстава бити строго контролисано како би она била искоришћена за развој производње, а не за неке друге намене.

Неће бити могуће да се повећају плате за десет или петнаест одсто зато што држава то плаћа, а да нико ништа не ради и не производи. Ми смо имали тежак и озбиљан разговор о том питању. Ту ће бити официри Војске Србије који ће то контролисати и више игре са тим нема – поручио је Вучић.

стација основана је 2004. године и одржава се сваке друге године. Покровитељ „Партнера“ је Министарство одбране Србије, суорганизатор „Југоимпорт – СДПР“, а извршни организатор Београдски сајам.

На овогодишњем „Партнеру“ учествовале су 92 научноистраживачке, развојне, ремонтне и пратеће институци-

Школско–борбени
џурбоелисни
авион „кобац“

Прошивоклојни
ракетни сисџем
„бумбар“

НОВО БОРБЕНО ВОЗИЛО „ЛАЗАР 2“

На Међународном сајму наоружања и војне опреме „Партнер 2013“ представљено је ново борбено возило „лазар 2“ – усавршена верзија „лазара 1“.

Министар одбране Александар Вучић рекао је да „лазар 2“ има далеко боље перформансе него „лазар 1“, о чему сведочи чињеница да за 52 „лазара 2“ може да се купи 147 „лазара 1“. Он је истакао да је „лазар 2“ и до три пута јефтинији од свог пандана, финске „патрије“, и да његове компаративне предности у цени и опреми доказује чињеница да су већ пронађени заинтересовани купци, а да су Пакистану већ продата три возила.

ДОМАЋА СРЕДСТВА НАОРУЖАЊА И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ

На „Партнеру 2013“ представљен је низ средстава НВО која су у употреби или се развијају за потребе Војске Србије. То су модуларни лансер ракета самоходни вишецевни „морава“, самоходна хаубица 122 mm СОРА, тактичка беспилотна летелица великог долета „пегаз“, мултисензорска интелигентна платформа МИП 11, нова теренска возила, унапређени противоклопни ракетни систем „бумбар“... Њих развија Војно-технички институт.

Пажњу је привукла „Југоимпортова“ нова верзија хаубице „нора Б52/52 калибра“, затим оклопно борбено возило „лазар 2“, авион „кобац“ и ракетни систем „алас“, са новом верзијом ракета и командно-информационим системом, оклопна борбена возила...

Приказано је и стрељачко наоружање домаћих произвођача, као и системи наоружања ватрене подршке – минобацачи, бацачи граната...муниција разног калибра. На сајму су била изложена средства телекомуникација и радио везе, и инжењеријска и интендантска средства, опрема за противтерористичка дејства, средства електронског извиђања и осматрања, експлозивне материје, заштитна средства...

На отвореном простору испред хале 1 била су изложена средства НВО која су у употреби Војске Србије – вишецевни артиљеријски ракетни системи, топ-хаубице, топови, тенкови, оклопна борбена возила, системи противваздухопловне одбране и друго.

Лансер ракета самоходни вишецевни модуларни РСВМ „морава“

Ракетни систем „алас“

Самоходно оклопно артиљеријско оруђе 155 mm/52 калибра „нора Б52“

је Министарства одбране Србије, произвођачи наоружања и опреме из земље и иностранства, трговинска и заступничка предузећа.

Наступ Министарства одбране организован је у светлу јединственог јубилеја – 160 година постојања војне индустрије у Србији, па је и концепт организације Сајма томе прилагођен.

ПРАТЕЋИ ПРОГРАМ

У пратећем програму сајма „Партнер“, припадници Војнотехничког института излагали су о аутоматизацији артиљеријских система, повећању прецизности артиљеријских ракета корекцијом путање, о савременим енергетским материјалима и могућности пресованог и ливеног ПБХ експлозива у убојним средствима. Потом је, у организацији фирме „Beatronic Supply“, представљен производни асортиман америчке компаније „Flir“.

Како се испитују средства НВО савременом мерном опремом – камером SC620, коришћењем инструмента NARDA NMB-50 и FiesFox N9912A – показали су представници Техничког опитног центра.

Занимање је побудило друго заседање групације произвођача НВО, коју је организовала Привредна комора Србије, а у раду учествовало стотињак представника произвођача НВО. Актуелна је била и тема о заштити тајних података у области производње тих средстава.

У оквиру пратећег програма одржана је и радионица о теми „Предности коришћења НАТО кодификационог система“, коју је организована Дирекција за стандардизацију, кофдификацију и метрологију. Уводно излагања одржао је шеф Сектора за кодификацију НАТО Агенције за подршку NSPA, Стивен Арнет. Циљ је био да се заинтересованима прикажу могућности и користи од укључивања у НАТО кодификациони систем.

Од домаћих компанија на „Партнеру 2013“ своје шансове имали су највећи произвођачи наоружања и војне опреме у Србији. Шест предузећа одбрамбене индустрије Србије – крагујевачка „Застава оружје“, ваљевски „Крушик“, чачанска „Слобода“, ужички „Први партизан“, баричка „Прва искра“ и „Милан Благојевић – наменска“ из Лучана – излагали су самостално. Слављеници, крагујевачкој „Застави оружје“, која ове године обележава 160 лета постојања, с разлогом је припао већи сајамски простор, а они су га репрезентативно уредили – постављајући многобројна средства НВО која производе.

Под капом „Југоимпорта – СДПР“, као интегратора српске одбрамбене индустрије, наступао је велики број предузећа, фирми, института – њих четрдесетак. И „Миле Драгић“ био је присутан са широком палетом својих производа, а његови модели били су честа мета фоторепортера.

Посебно атрактивна и ове година била су изложена средства НВО која развија Војнотехнички институт, а они су заједно са „Југоимпортом“ поделили центриални простор хале 1. Иностранци излагачи излагали су у хали 4.

Изузетно богат био је и пратећи програм „Партнера“, поготово другог сајамског дана, а излагања која су се могла чути, употпунила су слику о томе како настају и како се испитују средства НВО.

Последњи сајамски дана био је двоструко празнични. Тада је, по традицији, пратећим програмом обележен дан „Југоимпорта – СДПР“, а како је то био отворен дан за јавност, празнично је било и свим љубитељима војне технике – средства НВО била су им као на длану, а промотери жељни приче и хвале. ■

Мира ШВЕДИЋ

Сања АНЂЕЛКОВИЋ

Снимили Јово МАМУЛА и Душан АТЛАГИЋ

► Школовање у САД

Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић разговарао је са официрима Војске Србије који ће бити упућени на школовање у Сједињене Америчке Државе. Пуковник Горан Зекић, потпуковник Данијел Стојковић и мајор Далибор Лековић школоваће се у војнообразовним институцијама САД у оквиру Међународног програма за војно образовање и обуку (IMET). ■

► Обележен Дан 126. бригаде ВОЈИН

На свечаности обележавања Дана 126. бригаде и службе ваздушног осматрања и јављања – 18. јуна, командант бригаде пуковник Предраг Ђорђевић истакао је да бригада памти различите периоде своје историје, али да је у најживљем сећању њених припадника управо време у коме су се борили за одбрану отаџбине, када су, у херојском отпору 1999. године, дали и два живота. Због подвига учињених током 78 дана отпора агресији бригада је проглашена Народним херојем.

– Свих 78 дана рата, упркос непрекидним жестоцим нападима на наше положаје, подаци о ситуацији у ваздушном простору долазили су до крајњих корисника. То представља подвиг у модерном ратовању – истакао је пуковник Ђорђевић.

Дан службе ВОЈ и 126. бригаде ВОЈИН обележава се у знак сећања на 18. јун 1915. године, када је Врховна команда Српске војске наредила формирање 12 сталних сигналних станица ради означавања правца лета непријатељских авиона. Бригада ВОЈИН формирана је 12. октобра 1992. године.

Поводом празника делегацију службе ваздушног осматрања и јављања примио је заменик команданта Здружене оперативне команде генерал-мајор мр Горан Радовановић. ■

► Нови подофицири Војске Србије

У најмање подофицире Војске Србије, на свечаности у Центру за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву произведено је 57 професионалних војника, који су у претходном периоду завршили Основни курс за подофицире.

Свечаности су присуствовали начелник штаба Команде за обуку бригадни генерал Јелесије Радивојевић, главни подофицир Војске Србије заставник прве класе Милојко Милосављевић и представници јединица из чијих су састава унапређени подофицири.

У Центру је уприличена и свечаност поводом завршетка Првог модула Основног курса за подофицире, који је похађало 119 професионалних војника. ■

▶ Тимови за Либан и Либерiju

Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић разговарао је са припадницима Војске Србије који одлазе у мултинационалне операције Уједињених нација у Либану и Либерiji. У Либан, на дужности штабних официра у операцији UNIFIL, путују потпуковници Зоран Николић, Александар Мијаиловић и Миленко Миленковић, мајори Игор Михајловић и Живко Божић и капетан Видоје Остојић.

На позиције у елементу националне подршке у UNIFIL-у одлазе потпуковник Драгиша Зинаја, мајори Милош Колаковић и Радован Драговић, капетан Дамир Вуловић и заставник Драгиша Милојевић. Наши мировњаци у Либан одлазе на период од шест месеци.

У операцији UNIFIL у Либерiji војни посматрачи наредних годину дана биће потпуковник Слободан Шкрбић, мајори Горан Боромиса и Предраг Бучевац и капетан Младен Митровић. ■

▶ Сарадња са Словенијом

Заменик команданта Здружене оперативне команде Генералштаба Војске Србије генерал-мајор мр Горан Радовановић састао се са командантом Командног центра Словеначке војске бригадним генералом Давидом Хумаром. Размењене су информације о раду оперативних команди и о транзиту страних војних трупа. ■

▶ Посета делегације Пољске

Делегација оружаних снага Пољске, коју је предводио пуковник Јиржи Шчепанчик, посетила је Мешовиту артиљеријску бригаду у Нишу.

Госте из пољске армије примио је командант пуковник Звонко Стојковић, а припадници Првог топовско-хаубичког дивизиона, којим командује потпуковник Слободан Васиљевић, приказали методско-показну вежбу. ■

▶ Годишњи састанак главних подофицира

Циљ годишњег састанка главних подофицира Војске Србије, којим је руководио главни подофицир заставник прве класе Милојко Милосављевић је унапређивање њиховог рада и усмеравање на квалитетније ангажовање у подизању нивоа индивидуалне обучености војника и подофицира и повећању улоге командира одељења.

У присуству представника управа Генералштаба за људске ресурсе, планирање и развој и обуку и доктрину, главног подофицира Генералштаба и главних подофицира команди оперативног нивоа, Гарде и потчињених јединица, реферисање је посвећено проблемима и предлозима у вези са индивидуалном обуком подофицира и војника, нивоом унапређења рада командира одељења, досадашњим искуствима у примени докумената у обуци, као и запажањима из досадашњег рада водника који су завршили Основни курс за подофицире.

Било је речи и о досадашњој међународној војној сарадњи подофицирског кора наше војске и задацима у тој области у наредном периоду.

Завршни део сусрета био је резервисан за показну вежбу „Место и улога подофицира у обуци и основном одржавању средстава ПВО“ изведену у 250. ракетној бригади за противваздухопловна дејства у касарни „Народни херој Милан Тепић“ у Јакову. ■

▶ Вежба инструктора обуке за мултинационалне операције

На базном кампу „Душан Силни“ полигона „Боровац“ изведена је дводневна вежба на којој су полазници курса за инструкторе обуке за мултинационалне операције практично проверили достигнути ниво вештина и знања.

Курс је изведен у организацији Центра за обуку јединица за мултинационалне операције Команде Копнене војске и британског војног саветничког тима за обуку стационираног у Вишкову у Чешкој. ■

Биљана Бабић,
секретар Министарства одбране

Лупа над системом

Секретаријат Министарства одбране је организациона јединица у којој се обављају најсложенији послови државне управе и обезбеђује координан, ефикасан и усклађен рад свих унутрашњих организационих делова министарства, као и законито и стручно извршавање послова и задатака из надлежности министарства

18 ■
Према Закону о државној ујрави, секретаријат се може образовати само у министарству и то за обављање стручних, административних, кадровских, финансијских и информатичких послова и послова

којима се обезбеђује усклађен рад унутрашњих јединица министарства, као и сарадња са другим органима. Секретаријатом руководи секретар, који је за свој рад одговоран министру.

Секретар Министарства одбране је Биљана Бабић, дипломирани пра-

вник, одличан познавалац послова у тој организационој јединици с обзиром на досадашње искуство и чињеницу да је за 15 година рада у Секретаријату прешла пут од референта, преко начелника одељења до секретара Министарства.

■ *Прво питање односи се на специфичности Министарства одбране због веома сложене структуре и због чињенице да се у њему обављају и одређени послови за употребу Војске Србије?*

– Управо због тога за Министарство одбране утврђена су нешто другачија начела за унутрашње уређење и систематизацију радних места тако да се кадровски, финансијски и информатички послови за потребе министарства не обављају у оквиру Секретаријата, него у оквиру појединих сектора, односно Генералштаба Војске Србије, који је у организационој структури Министарства и функционише као посебна организациона јединица и као највиши стручни део Војске.

Имајући у виду да се ради о министарству које има веома сложену и продубљену структуру, у Секретаријату Министарства одбране обављају се послови којима се обједињава и координира извршавање задатака из делокруга свих организационих јединица, односно обезбеђује њихов усклађен и ефикасан рад, остварује сарадња са другим државним органима и обављају стручни и други послови на припреми материјала за потребе министра и државних секретара.

Значајну групу послова представљају и послови израде Годишњег и месечних планова рада министарства,

израде прилога за годишњи План рада Владе, као и за Извештај о раду Владе.

Међутим, посебну важност имају нормативно-правни послови припреме и израде законских и других прописа којима се уређују систем одбране и Војска Србије, односно права и обавезе субјеката одбране, припреме за извршавање обавеза у области одбране, статус и положај запослених и функционисање Војске Србије. Извршавањем наведених послова обезбеђује се израда и доношење законитих и усклађених општих и појединачних аката из надлежности министра одбране, Владе, председника Републике и Народне скупштине.

Такође, у оквиру Секретаријата обављају се веома значајни послови којима се обезбеђује заштита имовинских и других интереса Министарства одбране и Војске Србије заступањем у поступцима пред судовима и другим органима, одлучивањем по захтевима за обештећење ван спора, давањем правних мишљења на нацрте уговора и слично.

Поред тога, у Секретаријату се обављају и послови који се односе на спровођење управно-правних и других поступака ради решавања у првом и другом степену и доношења управних аката из надлежности министра одбране, секретара Министарства и начелника унутрашњих организационих јединица Секретаријата, затим

спровођење поступака по жалбама против првостепених управних аката руководиоца сектора, самосталних управа и директора органа у саставу и припрема другостепених решења која доноси министар одбране. Такође, у Секретаријату се припремају и одговори по тужбама против коначних управних аката из надлежности министра одбране.

■ *Како је уређен пословијак припреме материјала, јер се заиста ради о великом обиму послова и загађака?*

– Министар одбране је својим актом уредио интерни поступак припреме материјала и аката из надлежности овог министарства који подразумева међусобну непосредну сарадњу стручног носиоца (сектора) са осталим организационим јединицама са чијим је делокругом повезана одређена материја, све у циљу израде што квалитетнијег материјала или акта. Коначан и усаглашен текст материјала или акта доставља се Секретаријату, ради оцене припремљености и законитости, односно провере да ли је спроведена прописана процедура, да ли је садржински и правно-технички подобан за усвајање и доношење од стране министра одбране или другог надлежног органа.

■ *Какав је пословијак за материјале чије је доношење у надлежности Владе?*

– Секретаријат Министарства спроводи и екстерни поступак усаглашавања материјала и аката чије је доношење у надлежности Владе, тако што сагласно Пословнику Владе у односу на припремљени предлог материјала или акта прибавља мишљења осталих надлежних органа. Уколико у том поступку надлежни органи дају одређене примедбе и сугестије, Секретаријат у сарадњи са стручним носиоцем у министарству израђује коначан, усаглашен текст који се упућује Влади на одлучивање. Исто тако, у односу на предлоге материјала које припрема-

ОДГОВОРИ НА ПОСЛАНИЧКА ПИТАЊА

У складу са одредбама Пословника Народне скупштине, у остваривању контролне функције парламента над радом Владе, у Секретаријату Министарства одбране припрема се тромесечна Информација о раду министарства која се доставља Одбору за одбрану и унутрашње послове.

Такође, припремају се и одговори на посланичка питања постављена министру одбране или Влади, када се односе на области из надлежности овог министарства, а на основу ставова и предлога надлежних организационих делова Министарства. Понекад је на питање могуће одговорити одмах, ако је искључиво из надлежности овог министарства, а понекад је за припрему одговора неопходно затражити и мишљење неког другог министарства, са чијим је делокругом повезано то питање. У том смислу дешава се и да у припреми одговора из надлежности других министарстава учествује и ово министарство давањем прилога и података за одговор из своје надлежности.

ју друга министарства и који се сасогласно Пословнику Владе достављају овом министарству на мишљење, Секретаријат прибавља ставове и мишљења надлежних организацио-

ди дефинисања коначног става министарства по одређеном питању и обезбеђује стручне консултације са другим надлежним органима по појединим питањима.

■ *С обзиром на толико одговорног посла, каква је организација, односно унутрашња структура Секретаријата?*

– За извршавање наведених послова, у Секретаријату Министарства образоване су уже унутрашње јединице, и то Правна управа, Управа за оперативно-планске послове и Дирекција за имовинско-правне послове, затим Центар за сарадњу са Међународним кривичним трибуналом, Виши војни дисциплински суд и Виши војни дисциплински тужилац, Подрегистар Министарства за стране тајне податке и Одељење за финансије и планирање, програмирање, буџетирање и извршење.

■ *Који су послови актуелни у појединим целинама. Да почнемо од Правне управе?*

– Тренутно се завршава израда коначне радне верзије *Нацрта закона о изменама и дојунама Закона о Војсци Србије*, на коме је радила Посебна

них јединица и сачињава обједињено мишљење са становишта надлежности Министарства одбране.

■ *Шта све сада у координацију рада организационих јединица Министарства, коју сте поменули у оквиру надлежности Секретаријата?*

– У поступку обједињавања и координације рада унутрашњих организационих јединица Министарства, Секретаријат даје обавештења, предлоге, сугестије и стручна мишљења, стиче увид и стара се о поштовању прописаних процедура, указује на пропусте и врло често враћа материјал на дораду носиоцу израде, налаже неопходна усклађивања и усаглашавања ставова, остварује непосредну сарадњу са носиоцима израде, организује по потреби састанке, обавља стручне консултације са државним секретаром задуженим за предметну област ра-

ПРОЦЕС ПРИСТУПАЊА ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Процес приступања Републике Србије Европској унији представља веома озбиљан циљ и задатак за све структуре државе, па тако и за правну струку, при чему треба имати у виду да у Европској унији постоје другачији стандарди, односно да поједини правни акти ЕУ имају другачије називе и правну снагу. Због тога извршавање нормативно-правних послова на којима не раде само дипломирани правници, захтева добро познавање унутрашњег права и области одбране и Војске, као и прописа ЕУ, што такође тражи додатна усавршавања и јачање одговорности за израду и извршавање прописа.

Посебно бих нагласила да поједине законске одредбе нису адекватно разрађене и да један број подзаконских аката још увек није донет, као и да с друге стране има-

мо пренормираност у појединим сегментима рада и да се често, у недостатку нових, позивамо на прописе који су донети у неким ранијим периодима.

Проблеми у извршавању правних послова су и неадекватна попуна, преоптерећеност запослених и претежно ангажовање на оперативним пословима.

Због ових, али и других проблема који се односе на статус и положај лица запослених у Министарству и Војсци на извршавању послова правне струке (и војних и цивилних), предложено је да се поново размотри ранији предлог за оснивање Правног савета, као стручног и саветодавног тела министра одбране, који би разматрао питања из области рада правне службе, усавршавања и школовања и статуса припадника који раде на овим пословима.

радна група коју је образовао министар одбране, као и радне верзије *Нацрта закона о изменама и допунама Закона о одбрани*. Израђене су такође анализе потребе да се приступи изменама и допунама и осталих системских закона – *Закона о војној, радној и материјалној обавези, Закона о цивилној служби и Закона о уједињеној Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије*.

У току је и јавна расправа о *Нацрту закона о здравственој заштити и здравственом осигурању војних осигураника*, по програму који је утврдио Одбор за јавне службе Владе, а посебне радне групе које је образовао министар одбране раде на изради *Нацрта закона о образовању у систему одбране и Нацрта закона о производњи и промету наоружања и војне опреме*, којима се врши хармонизација преузетих савезних закона којима је ова материја била уређена са општим прописима којима је уређена област образовања, здравствено осигурање и здравствена заштита и јавне делатности од општег значаја за Републику Србију, у које спада и производња и промет наоружања и војне опреме.

■ *Како је организована Дирекција за имовинско-правне послове и шта је њу актуелно?*

– У Дирекцији постоје два одељења образована на територијалном принципу са седиштем у Београду и у Нишу, у којима тренутно има око 75.000 парничних предмета, око 40.000 захтева за обештећење ван спора, око 20.000 извршења и у којима се на годишњем нивоу обради око 5.000 нацрта уговора на које Дирекција даје правна мишљења.

Међу судским предметима највећи број су накнаде материјалне и нематеријалне штете проузроковане оружаним сукобима у Хрватској, Босни и Херцеговини, као и током НАТО агресије на СРЈ. И поред чињенице да је у последње две године више хиљада тужбених захтева по овом

основу одбијено због застарелости, и даље се у судским поступцима налази велики број предмета по овом основу. Ту су такође и поступци за накнаду штете због повређивања или погибије у вези са вршењем службе. Дирекција води и више судских поступака и предмета који имају огромну вредност, а који произлазе из уговорних односа и у вези су са располагањем непокретностима.

Због принципа објективне одговорности државе за одређене врсте штета, због пропуста у организацији и раду, понекад и због лоших прописа или незаконитих појединачних аката, наравно и због субјективних пропуста, а понекад и због немогућности обезбеђења одговарајућих доказа, по наведеним основима одлива се значајан износ средстава са рачуна Министарства, иако треба нагласити да се последњих година тај износ ипак смањује.

Највећи број предмета у којима се Министарство одбране јавља као тужилац односи се на трошкове школовања и мањкове који су настали у јединицама. По правилу Дирекција успева у парничним поступцима накнаде трошкова школовања, али због све теже економске ситуације, знатни проблеми настају код принудног извршења правноснажних судских одлука. И поред наведеног проблема у првих шест месеци прошле године Дирекција је успела да у поступцима принудног извршења, само на име трошкова поступка, наплати око 25 милиона динара.

■ *Поменули сте да су у саставу Секретаријата Виши војни дисциплински суд и Виши војни дисциплински тужилац. Које су њихове надлежности?*

– Виши војни дисциплински суд и Виши војни дисциплински тужилац (као инокосни орган), образовани су за спровођење поступака утврђивања дисциплинске одговорности припадника Војске Србије, у складу са одредбама *Закона о Војсци Србије*, при чему

треба напоменути да за кривична дела, привредне преступе и прекршаје припадници Војске одговарају по општим прописима.

Дисциплински је одговоран припадник Војске који, у вршењу службе или у вези са вршењем службе, повреди војну дисциплину. Уколико се ради о лакшој повреди војне дисциплине, то представља дисциплинску грешку и њено расправљање и изрицање дисциплинске мере је у надлежности претпостављеног старешине одређеног ранга.

За суђење због дисциплинског преступа, односно због теже повреде војне дисциплине, надлежни су у првом степену војни дисциплински судови који се образују у Војсци Србије са седиштем у Београду, Нишу и Новом Саду.

Виши војни дисциплински суд је надлежан да одлучује о жалбама против одлука првостепених војних дисциплинских судова, о захтеву за заштиту законитости против правноснажних одлука првостепених војних дисциплинских судова и о захтеву за ванредно ублажавање казне. Такође, Виши војни дисциплински суд решава сукобе и пренос надлежности између првостепених војних дисциплинских судова, одлучује о предлозима за изузеће, о надлежности судова и у другим случајевима предвиђеним одредбама *Правила о војној дисциплини* и даје одговоре на тужбе осуђених лица поднете Управном суду Србије против извршних пресуда овог суда, а по потреби представник овог суда присуствује седницама већа Управног суда.

■ *Ко су војни тужиоци и судије?*

– Војни дисциплински судови састављени су од председника суда, који је професионални официр правне службе са положеним правосудним испитом, судија поротника који су такође професионални официри правне службе са положеним правосудним испитом, секретара суда и записничара.

Војни дисциплински тужиоци заступају оптужбе пред првостепеним војним дисциплинским судовима,

САРАДЊА СА ХАШКИМ ТРИБУНАЛОМ

Центар за сарадњу са Међународним кривичним трибуналом, у складу са законом којим је уређена сарадња Републике Србије са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију (МКТЈ) и посебно прописаном интерном процедуром за његов рад, поступа по налозима надлежних државних органа Републике Србије, а првенствено Националног савета за сарадњу са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију, који се односе на реализацију захтева Тужилаштва МКТЈ за сарадњу или извршење појединих одлука, као и реализацију захтева које подносе окривљени и њихове одбране.

Испред Министарства одбране, које је само један од учесника у овом поступку, у складу са садржајем конкретних захтева, Центар у непосредној сарадњи са организационим јединицама и органима у саставу министарства, прибавља тражена докумената и податке из надлежности министарства, посредује приликом реализације претходно одобрених увида у архиве

Министарства одбране за потребе Тужилаштва и одбрана окривљених који су затражени у сврху одабира документације релевантне за конкретан предмет и доставља мишљења о ослобађању од дужности чувања тајне појединих лица, која су на различите начине дошла до сазнања о подацима који представљају државну, службену или војну тајну, у сврху омогућавања да се у својству сведока појаве пред Трибуналом и сведоче у одређеним поступцима.

То укључује и спровођење поступка да се одређена лица – најчешће лекари из ВМА, у својству вештака, ангажују у сврху прегледа појединих окривљених пред МКТЈ, односно у процени њиховог здравственог стања. Посредством овог центра такође се уручују позиви за сведочење активним припадницима Војске ради њиховог учешћа у поступцима пред МКТЈ.

Тренутно тежишно ангажовање Центра везано је за поступке који се воде против окривљених Радована Караџића, Ратка Младића и Горана Хаџића.

а Виши војни дисциплински тужилац пред Вишим војним дисциплинским судом. На тим дужностима такође морају бити постављени официри правне службе са положеним правосудним испитом који дужност обављају професионално.

■ *А које казне се изричу?*

– Важно је истаћи да у војним дисциплинским поступцима окривљена професионална војна лица могу бити осуђена на најтеже дисциплинске казне као што су: „губитак чина“, „губитак службе“ и „враћање у претходни чин“, док се за цивилна лица на служби у Војсци Србије, између осталих може изрећи и дисциплинска казна „губитак службе“.

Судска пракса Вишег војног дисциплинског суда показала је да су најтеже дисциплинске казне изрицане

због извршења следећих дисциплинских престапа: злоупотребе службеног положаја или прекорачења службеног овлашћења, фалсификовања службене исправе или употребе фалсификоване исправе, одбијања извршења наређења, уживања опојних дрога или неовлашћеног држања супстанци које су проглашене за опојне дроге и насилничког, увредљивог или недоличног понашања или изазивања нереди, свађе или туче у служби.

■ *Коме се жале они који су незадовољни одлукама војних дисциплинских судова?*

– Против извршних пресуда војних дисциплинских судова, којима су професионални припадници Војске Србије осуђени на претходно поменути најтеже дисциплинске казне, могу поднети тужбе Управном суду Србије.

У претходне две године све поднете тужбе су одбијене и потврђене су пресуде војних дисциплинских судова, што указују на професионалан и одговоран приступ приликом доношења одлука којима се професионални припадници Војске Србије оглашавају кривима за најтеже дисциплинске преступе и осуђују на најтеже дисциплинске казне прописане законом.

■ *Недавно сīе обележили Дан ђравне службе и разговарали о њеном ѿренушīном ѿоложају?*

– Одлуком о одређивању Дана Војске Србије и осталих празника у Министарству одбране и Војсци Србије, 10. мај одређен је за Дан правне службе, јер је тог дана 1864. године у Србији донет први Војни судски законик којим су били уређени организација и поступак војних судова у редовном и ванредном стању.

И поред чињенице да су 2004. године престали са радом војни правосудни органи, у Министарству одбране и Војсци Србије обављају се правни послови на изради прописа којима се уређује систем одбране и Војска Србије, којима се одлучује у управном поступку о правима и обавезама субјеката у области одбране и запослених у Министарству и Војсци, којима се одлучује о покретању и вођењу поступка за утврђивање одговорности професионалних припадника Војске за учињене повреде војне дисциплине, као и послови заступања и заштите имовинско-правних интереса овог министарства и Војске у поступцима пред судовима и другим надлежним органима.

Имајући у виду значај, сложеност и одговорност ових послова, на радном састанку одржаном поводом Дана правне службе оцењено је да треба предузети неопходне активности како би се сви уочени проблеми у извршавању ових послова, а посебно они који се односе на квалитет и квантитет прописа, стање кадра, вредновање и усавршавање, превазишли на одговарајући и најоптималнији начин. ■

Раденко МУТАВЦИЋ
Снимео Јово МАМУЛА

► Сајам аеронаутике у Буржеу

Делегација Министарства одбране коју је предводио државни секретар Александар Николић учествовала је на 50. ваздухопловном салону у Буржеу у Француској.

Николић је током сајма разговора са представницима компанија у области ваздухопловне индустрије – THALES, ELBIT, RAFAEL, MBDA и MIG пренео заинтересованост Министарства одбране Србије за сарадњу. Размотрене су могућности за набавку одређених средстава из њиховог производног програма, као и модалитети сарадње на развијању заједничких пројеката.

Државни секретар Николић састао се и са министром одбране Либије Мохамедом Махмудом Мусом Баргхатијем, државним секретаром у Министарству одбране Шпаније Педром А. Салаверијем, представницима Министарства спољних послова Француске и компанија EADS, EUROCOPTER, AEROTEC, ADRIATIC SAFRAN, SAGEM и FINMECCANICA. ■

► Искуства из Авганистана

Тим оружаних снага Велике Британије посетио је Центар за мировне операције и одржао предавање припадницима Војске Србије о искуствима британских оружаних снага из мисије у Авганистану. Предавању је присуствовао изасланик одбране Велике Британије пуковник Вилијам Инглиш.

Предавачи су презентовали начин на који се припадници оружаних снага Велике Британије припремају и обучавају за ангажовање у операцији ISAF, као и задатке које у овој мисији извршавају припадници извиђачке јединице у провинцији Хелманд. ■

Семинар о управљању људским ресурсима

23

У Центру за мировне операције одржан је семинар „Управљање људским ресурсима“ који су водили представници Министарства одбране Данске на челу са пуковником у пензији Куртом Рефсгардом.

Отварању семинара присуствовали су државни секретар Александар Николић, помоћник министра за људске ресурсе Јован Мијаковић, бригадни генерал Драгосав Лацковић и данска амбасадорка Мете Кјуел Нилсен.

У поздравној речи државни секретар Николић истакао је да је досадашња донација Данске била велики подстицај развоју система управљања људским ресурсима и опремању центара за психолошку селекцију.

Током боравка у Београду делегација Министарства одбране Данске посетила је Војномедицинску академију где је потписан *Протокол о донацији информатичке опреме за војноздравствене установе Министарства одбране*. Протокол су потписали заменик начелника Управе за војно здравство пуковник др Угљеша Јовичић и пуковник Курт Рефсгард. ■

Војна сарадња са Турском

Начелник Управе за међународну војну сарадњу бригадни генерал Љубомир Николић потписао је са изаслаником одбране Републике Турске у Београду пуковником Ридваном Јуцелом Јилдизом *План билатералне војне сарадње са Републиком Турском за 2013. годину*. Тежиште сарадње је у активностима у оквиру регионалних безбедносних интеграција и иницијатива, школовању и обуци, учешћа у заједничким вежбама специјалних снага, као и војноекономској сарадњи.

Истакнута је потреба да се размотре могућности размене официра на различитим нивоима усавршавања и унапређења војноекономске сарадње. ■

Састанак кодификационих бироа Србије и Немачке

Дирекција за стандардизацију и кодификацију Управе за одбрамбене технологије организовала је са немачким Националним кодификационим бироом дводневну радионицу у области кодификације наоружања и војне опреме и обележавања убојних средстава. Радионицу је отворио директор Дирекције пуковник Зоран Спасојевић, а немачку делегацију предводио је директор пуковник Дитер Робаскијевич. У радионици су учествовали представници Министарства одбране, Војске Србије и предузећа одбрамбене индустрије Србије. ■

Представљена монографија „Војна служба безбедности у Србији“

Разоткривање тајни

У Дому војске у Београду представљена је монографија „Војна служба безбедности у Србији“, аутора Светка Ковача и Ирене Поповић Григоров.

Књига је израз жеље да се прикаже историјски пут и најзначајнија питања којима се служба бавила у најтежим временима, али и воље да се отворе врата широј јавности и открију неке од добро чуваних тајни.

Како је на представљању монографије истакао Светко Ковач, један од аутора и директор ВБА, књига пружа прилику да се сагледа историјски развој војне службе безбедности, делокруг и надлежности, механизми контроле, организација и руковођење и друга питања од значаја за њен рад.

– У монографији је наведено неколико интересантних случајева, као и сегменти неких од њих, или смо повезивали сличне теме, као што су прикази како је служба безбедности пресецала везе између агената и обавештајних служби. То даје веома интересантну лепезу како је све изгледало од првих дана до модерних времена – нагласио је Ковач, указујући да ово дело чини јединственим и чињеница да су скоро сва документа и подаци који су у њој објављени из архива ВБА и први пут су доступни јавности. Он је, такође, изразио очекивање да ће књига бити интересантна и стручној и широј јавности, али и инспирација за многе истраживаче који ће моћи да анализирају улогу и утицај војне службе безбедности у појединим преломним историјским тренуцима.

Операције и досијеи

У жељи да се склопи целовита слика о развоју војне службе безбедности у Србији, коју су увек пратиле тајне и мистерије, према речима Ирене Поповић Григоров, аутори су пошли од делића мозаика и фрагментата догађаја који су расути у времену.

– Оно што ову књигу чини другачијом је то што смо у њој први пут јавно, на основу аутентичних докумената, приказали неколико најзначајнијих операција које је водила та служба, као и то што смо издвојили неке карактеристичне случајеве агентурног деловања за потребе страних обавештајних служби, деловање илегалних терористичких и других

организација у војсци, спречавање убацивања шпијунско-диверзантских група у земљу, као и терористичке делатности албанских сепаратиста на Косову и Метохији деведесетих година прошлог века – истакала је Ирена Поповић Григоров, додајући да је за јавност, можда, најзанимљивији део који се односи на досијее који су настали као резултат рада војне службе безбедности који се чувају у специјализованом војном архиву, од којих су најстарији из времена Гестапоа. Важан део монографије посвећен је људима чији је рад обележио ту службу и у чијим је животним причама и судбинама садржана права историје службе.

Нова историографска читања

Говорећи о историографској вредности књиге, рецензент историчар др Бојан Димитријевић изразио је посебно задовољство што је био у прилици да ради на историјској грађи која до сада није презентована јавности.

ПРИМЕНА И КОНТРОЛА ПОСЕБНИХ МЕРА

Најосетљивији део рада службе, свакако је примена посебних метода и средстава рада, као и контрола њихове примене и та област први пут је нормативно уређена 1959. године. То питање је детаљније уређено каснијим упутствима (из 1976. и 1986. године), а од 2002. године те мере се примењују искључиво по одлуци суда, док су их раније одобравали министар одбране, начелник Генералштаба и команданти армија.

Контрола рада војне службе безбедности, која је раније била предмет упутстава и правила о раду, уређена је законским нормама 2002, 2007. и 2009. године, када су утврђени механизми контроле рада војне службе безбедности, координација рада и начини управљања и руковођења службама безбедности.

ПЕРИОДИ РАЗВОЈА СЛУЖБЕ

Хронолошки, садржај је конципиран у осам периода, у којима је служба мењала назив: (1) Војна служба безбедности у Кнежевини и Краљевини Србији, (2) Војна служба безбедности у Краљевини Југославији, (3) Одељење заштите народа – ОЗН-а, (4) Контраобавештајна служба – КОС, (5) Органи безбедности ЈНА, (6) Органи безбедности ВЈ, (7) Војна служба безбедности СРЈ и (8) Војнобезбедносна агенција, као најновији и најмодернији облик организовања и функционисања војне службе безбедности.

Уз то, прави куриозитет су и два посебна поглавља у којима су приказана оперативно-техничка средства која су коришћена у ранијем периоду, као и начин формирања документације, односно досијеа и архивска грађа војне службе безбедности.

У предговору књиге аутори указују на то да се делокруг и надлежност војних служби безбедности нису значајније мењали током времена, увек са циљем да заштите војску и систем одбране од актуелних претњи у одређеном периоду.

– Монографија је право откриће у области војне историографије на овим просторима и она ће имати више читања, јер ће је свако читати на свој начин. Реч је о избалансираној историји војнобезбедносне службе, и даје основу како је контраобавештајна служба постојала када служба безбедности, де факто, није – оценио је Димитријевић, истичући да дело истовремено развејава низ негативних стереотипа и презентује службу у новом и комплексном свету, у којем су нови изазови мета рада ВБА.

Према речима директора Медија центра „Одбрана“ потпуковника Славољуба Марковића, дело које бележи два века дугу историју војнобезбедносне службе богато је илустровано и значајан је допринос у монографској едицији те издавачке куће.

У настајању монографије коришћена је архивска грађа Војнобезбедносне агенције, као и раније објављене монографије Историјски развој безбедности оружаних снага СФРЈ од 1945. до 1980. године и Војна безбедност из 1986. године.

На промоцији су одломке из монографије читали глумци Лазар Ристовски, Иван Михаиловић и Драгана Дабовић. ■

Биљана МИЉИЋ

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Капацитети ВГУ „Београд”

Представници грађевинских служби Министарства одбране и Војске Србије обишли су Парк техничких средстава „Бежанијска коса” и Погон за обраду дрвета „Шабац”. Презентацији техничких капацитета и производа Војнограђевинске установе (ВГУ) „Београд” присуствовали су и помоћник министра одбране за материјалне ресурсе Јасминка Тодоров и начелник Управе за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе пуковник Милан Сладоје.

Циљ презентације био је приказ дела расположивих техничких капацитета ВГУ „Београд” и финалних производа дрвеног канцеларијског намештаја, дрвене, алуминијумске и ПВЦ столарије, произведених у погону „Шабац”.

Директор ВГУ потпуковник Милан Остојић информисао је представнике грађевинских служби о транспортним капацитетима и грађевинској механизацији у Парку техничких средстава, као и о капацитетима и размештају радних јединица Погона „Шабац”. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимео Д. БАНДА

Додела кључева у насељу „ Степа Степановић”

У насељу „ Степа Степановић” додељено је још 13 кључева новоизграђених станова за припаднике система одбране. Станарима је кључеве уручио пуковник Милан Сладоје, начелник Управе за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе. Од планираних 723 усељено је 236 станова. ■

1. јул 2013.

НОВЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ И КОНЦЕПЦИЈЕ ОДБРАНЕ

У Сектору за политику одбране одржан је састанак помоћника министра за политику одбране Мирослава Јовановића са представницима Машинског факултета и Факултета безбедности Универзитета у Београду, проф. др Момчилом Милиновићем и проф. др. Жељком Иванишем.

Теме састанка биле су анализа досадашњег тока реализације научно-истраживачког пројекта „Рентабилни избор нових технологија и концепција одбране кроз друштвене промене и стратешке оријентације Србије у 21. веку” и могућност Министарства одбране да убудуће подржава пројекат.

Пројекат се реализује под покровитељством Министарства науке и просвете и представља облик цивилно-војне сарадње, будући да су његови главни носиоци цивилне академске установе, али су у истраживачком тиму ангажовани припадници Министарства одбране и Војске Србије. ■

Отворен пливачки базен „Врежина”

Овогодишња сезона купања на војном пливачком базену „Врежина” отворена је уз присуство команданта Треће бригаде бригадног генерала Желимира Глишовића и председника нишке општине Пантелеј Срђана Савића.

Заменик команданта Треће бригаде пуковник Предраг Грбић рекао је да су за изглед базена заслужни припадници Треће бригаде и нагласио да се контрола исправности воде врши свакодневно.

Целокупан базенски комплекс налази се на десној обали Нишаве и захвата површину од шест хектара, са великим и малим базенима, амбулантом, купатилима, спортским полигоном и угоститељским блоком. ■

СНИМОК Ј. МАМУЛА

Анализа изградње интегритета

27

Интегритет у буџетирању и финансирању одбране

На тродневној радионици „Интегритет у буџетирању и финансирању одбране“ у Београду учествовало је више од 65 представника земаља југоисточне Европе и земаља чланица Савета евроатлантског партнерства.

Представници Босне и Херцеговине, Бугарске, Јерменије, Молдавије, Македоније, Норвешке, Румуније, Руске Федерације, Словачке, Словеније, Украјине, Шведске, Програма за развој Уједињених нација (UNDP), Међународног секретаријата НАТО, Женевског центра за демократску контролу оружаних снага (DCAF), НАТО Војне канцеларије за везу у Београду, Министарства одбране и Војске Србије, као и већег броја државних органа Републике Србије надлежних за борбу против корупције, учествовали су у пленарним дискусијама и раду по групама.

Радионица је посвећена професионалном развоју у ресору одбране која се садржински надовезује на претходне две одржане у Сарајеву и Софији. Прва радионица била је посвећена ризицима корупције у области одбране, а друга интегритету у набавкама за потребе одбране.

Предмет анализе радионице у Београду били су нормативна основа, организација и процедуре управљања буџетом и финансијама у ресору одбране, при чему је нарочита пажња посвећена питањима заштите професионалног интегритета, превенције и

сузбијање корупције у буџетирању и финансирању одбране. Разматрана су најбоља практична искуства у планирању и извршењу буџета одбране, као и начин њихове примене у земљама учесницама НАТО Програма за изградњу интегритета и смањење нивоа корупције у области одбране.

Помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић на отварању радионице рекао је да смисао повезаних активности лежи у идеји да професионалци, експерти из већег броја земаља које се у пракси баве одређеном проблематиком, заједно анализирају одређене проблеме, идентификују кључне етичке изазове система одбране и препоруче мере за унапређење ефикасности система.

– Подршка НАТО Иницијативи за изградњу интегритета у области одбране, као и свим сличним пројектима партнерских организација и држава, подударна је с нашим опредељењем за „нулту толеранцију“ према појавама корупције, организованог криминала и нарушавања законских и етичких норми у раду система одбране – истакао је Јовановић.

Очекује се да до краја 2013. године буде завршена анализа потреба земаља учесница Прилагођеног програма НАТО за изградњу интегритета у југоисточној Европи, након чега ће се приступити изради и примени неопходних механизма и програма обуке за период трогодишњи период. ■

У оквиру учешћа Министарства одбране и Војске Србије у НАТО Иницијативи за изградњу интегритета и снижење нивоа корупције у области одбране, Министарство одбране израдило је Извештај о спровођењу мера за изградњу интегритета у периоду од 1. новембра 2012. до 1. јуна 2013. године и доставило га Међународном секретаријату НАТО.

Експерти НАТО су закључили да достигнути ниво сарадње Министарства одбране Србије са НАТО Програмом за изградњу интегритета у области одбране може служити као пример другим учесницама Прилагођеног програма НАТО за изградњу интегритета у југоисточној Европи.

На заједничкој анализи исказано је обострано интересовање за организовање програма обуке у Србији на којима би били оспособљавани будући едукатори, као за успостављање регионалне мреже експерата за изградњу интегритета и борбу против корупције из земаља југоисточне Европе. ■

Ризик од корупције

Помоћник министра за политику одбране Мирослава Јовановића састао се са представником програма „Одбрана и безбедност“ организације „Међународна транспарентност Велика Британија“ бригадним генералом у пензији Аланом Волдроном, разматран је ризик од корупције у систему одбране Србије према истраживању које је „Међународна транспарентност“ објавила у јануару 2013. године. На основу показатеља из 2011. године, Србија је сврстана у групу „Д плус“ држава у којима је уочен висок степен ризика од појаве корупције у ресору одбране.

Закључено је да обе стране имају интерес за будућим истраживањима и усавршавањем кадра који би повећали способност Министарства одбране да идентификује критична места за могуће појаве облика корупције. ■

„Дипломац 2013”

Пред остварење

Ово је последња заједничка вежба када су поред вас били командири, инструктори и наставници. Већ од сутра мораћете да преузмете потпуну одговорност за све активности које ћете извршавати, рекао је генерал-мајор Младен Вуруна, начелник Војне академије, честитајући кадетима и кадеткињама на успешно изведеној вежби „Дипломац 2013”

сна

На Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“ кадети и кадеткиње 134. класе Војне академије успешно су извели завршну тактичку вежбу с бојевим гађањем – „Дипломац 2013“.

Циљ вежбе било је оспособљавање за планирање, организовање и извођење тактичких вежби, као и оних с бојевим гађањем, провера нивоа оспособљености кадета за командовање јединицама ранга вода, а један од тежих циљева – увежбавање и примена мера безбедности и заштите у току реализације вежбе.

ЗНАЧАЈНО ИСКУСТВО

Кадеткиња Јована Ђорђевић, снајпериста трећег стрељачког одељења првог стрељачког вода, задовољна је како је активност протекла.

– Вежба је испунила моја очекивања и поносна сам како смо моје колеге и ја одрадили постављене задатке. Следи повратак у Београд, учење и испити, углавном технички, с којима, надам се, неће бити проблема. А онда – чин потпоручнице!

Кадет завршне године смера пешадија Горан Стојановић, стрелац трећег одељења, истиче да је са колегама успешно одбио удар непријатеља и омогућио прелазак на резервни положај првом и другом одељењу.

– Све је текло по плану, јако сам задовољан одвијањем вежбе. Ово ће за мене бити незаборавно искуство, које ће ме изградити и као човека, и као будућег официра Војске Србије.

Провери оспособљености кадета и кадеткиња присуствовали су помоћник министра одбране за људске ресурсе Јован Мијаковић, начелник Војне академије генерал-мајор Младен Вуруна, а подршку овогодишњем „Дипломцу“ пружили су команда Копнене војске, Команда за обуку и Бригада везе.

Вежбом је руководио пуковник Дејан Ранђеловић, командовао пуковник Мићо Сувајац, командант Кадетске бригаде, док су руководиоци так-

тичких вежби с бојевим гађањем и тактичке вежбе рода везе били наставници Војне академије потпуковник Радомир Јовић, мајори Милош Витас и Владимир Суша. Вежбу су „изнели“ кадети и кадеткиње завршне године Академије – 55 пешадиначца, 15 будућих старешина оклопних јединица и 20 кадета модула телекомуникације.

„Дипломац 2013“ започео је постављањем покретног телекомуникационог центра на командном месту бригаде Копнене војске, коме је претходило тактичко увежбавање на теренима Војне академије. Кадети су де-

монстрирали различите задате елементе, међу којима и промену поларизације антене.

Будући командири водова и нишанције приказали су рад тенковског вода на припреми за марш и борбу. Они су прегледали тенк М84 пре употребе, обавили попуну обртног транспортера

бојевим пројектилом, показали како се активира систем за припрему и управљање ватром, после чега је оклопно возило било спремно за дејство. Помењута радна тачка обухватила је и приказ поступака механизованог одељења борбеног возила пешадије, по добијању одговарајуће команде.

Круна „Дипломца 2013“ била је реализација тактичке вежбе с боје-

вим гађањем – „Ојачани стрељачки вод у одбрани“ и „Тенковски вод ојачан механизованим одељењем у нападу из покрета“. Сценаријем је предвиђен напад непријатеља јачине механизованог батаљона, који је имао намеру да се, нападом из покрета, пробије на простор „Пасуљанских ливада“ и обезбеди даље напредовање.

ДРУГАЧИЈИ КОНЦЕПТ

На брифингу пред почетак вежбе руководилац „Дипломца 2013“ пуковник Дејан Ранђеловић истакао је да је овогодишња вежба по обиму и садржају другачија од досадашњих.

– Планирана је реализација вежби које су део студијског програма, а оне су, ради уштеде новца, координиране по месту, времену и сценарију, тако да смо бољом организацијом, на економичнији начин, успели да постигнемо планиране циљеве.

Наше снаге, које су чинили стрељачки и тенковски водови потпомогнути механизованим одељењем, успешно су неутралисале планове непријатеља. Једна од тежишних тачака при-

ПРАВО У ЦЕНТАР

Уочи завршне вежбе, током логоровања, кадети су реализовали командирска гађања минобацачима 30, 82 и 120 mm и далекометним пушкама 12,7 mm. Завршили су и курс инструктора гађања и тактичких вежби вода, уз оне с бојевим гађањем тешким и механизованим одељењем. Реализовали су и припремна и школска бојева гађања наоружањем оклопних јединица, тактичко увежбавање водом, као и артиљеријска непосредна и посредна бојева гађања.

потпоручника Војске Србије. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Снимили Јово МАМУЛА
и Душан АТЛАГИЋ

каза било је праћење међусобне комуникације командира вода и одељења. Успешно је демонстрирано садејство пешадијских и оклопних јединица на неутралисању непријатеља.

Честитајући кадетима и кадеткињама на успешно изведеној вежби, по-

моћник министра за људске ресурсе Јован Мијаковић пожелео им је да знања и вештине које су стекли и приказали никада не употребе у рату.

Начелник Војне академије генерал-мајор Младен Вуруна поручио је да је „Дипломац 2013“ врхунац њиховог школовања и

провера знања будућих официра Војске Србије.

Кадете завршне године свих студијских програма Војне академије још очекују испити и завршетак дипломског рада, а 14. септембра, испред Скупштине, биће свечано промовисани у чин

Изградња и одржавање инфраструктурних објеката

Нови антенски стуб

Сектор за материјалне ресурсе је и у овој тешкој економској ситуацији успео да оствари значајне резултате у изградњи и одржавању инфраструктурних објеката. То потврђује и недавно изграђени антенски стуб за метеоролошки радар у војном комплексу стационарног телекомуникационог чворишта „Јастребац“.

Нови антенски стуб и метеоролошки радар на Јастрепцу су од великог интереса за Министарство одбране и Републички хидрометеоролошки завод, што потврђује и помоћница министра одбране за материјалне ресурсе Јасминка Тодоров: „У оквиру активности које се односе на наше приступање Европској унији указала се обавеза хармонизације националног хидрометеоролошког информационог система с европским“.

„Ради поуздане идентификације, анализе и прогнозе атмосферских процеса и временских услова“, додала је помоћница министра, „између осталог и за потребе подршке безбедности цивилног, војног и пољопривредног ваздухопловства, на основу договора између Републичког хидрометеоролошког завода Србије и Министарства одбране, на стационарном телекомуникационом чворишту

на Јастрепцу

на Јастрепцу, на висини од 1.482 метра, изграђен је антенски стуб висок 35 метара, с куполом пречника око седам метара.”

Двострука намена тог антенског стуба – за потребе Републичког завода постављен је хидрометеоролошки радар, а за потребе Војске уређај за дигитално радио-релејне мреже – оправдава вредност инвестиције од 28 милиона динара.

Средства за реализацију пројекта обезбедио је Хидрометеоролошки завод Србије, док је поступак прибављања техничке документације, уговарања и надзора над радовима, закључно с издавањем употребне дозволе, спроводио Сектор за материјалне ресурсе Министарства одбране, односно Управа за инфраструктуру и Војнограђевински центар „Београд”.

НИШКО ОДЕЉЕЊЕ ВГЦ „ БЕОГРАД”

Припрему и надзор над изградњом антенског стуба на Јастрепцу, надстрешнице на полигону „Пасуљанске ливаде” и објеката на нишком аеродрому извели су стручњаци нишког одељења Војнограђевинског центра „Београд”, којима руководи мајор Срђан Петровић. Грађевински, машински и електро инжењери из тог састава пратили су комплетан процес изградње инфраструктурних објеката и обезбедили да квалитет радова буде на највишем нивоу. Одељење у Нишу бави и инвестиционим одржавањем војних непокретности, стамбеног фонда и пословних простора.

Извођач радова предузеће „Амига” из Краљева успешно је и у уговореном року окончало послове. Како би се уверили у квалитет објеката и обављених радова, новоизграђени антенски стуб на Јастрепцу обишли су начелник Управе за инфраструктуру пуковник Милан Сладоје, помоћник директора Републичког хидрометеоролошког завода Предраг Петровић, представник Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба Војске Србије потпуковник Ненад Ризнић и начелник нишког одељења Војнограђевинског центра „Београд” мајор Срђан Петровић.

„Изградња и постављање антенског стуба указују на способност организацијских целина Сектора за материјалне ресурсе да воде и заврше пројекте од државног значаја. Прибављање техничке документације, уговарање радова и надзор над изградњом обављени су на најбољи начин, што је резултирало овако квалитетним инфраструктурним објектом”, истакао је пуковник Сладоје.

Без обзира на значај изградње антенског стуба и постављања метеоролошког радара на Јастрепцу, не може се рећи да је то најважнији пројекат на коме Сектор за материјалне ресурсе и Управа за инфраструктуру раде. Довољно је поменути Аеродром „Морава” код Краљева и сложене послове који се обављају у оспособљавању те ваздушне луке за превоз робе и ваздушни саобраћај.

После Турске, која је донирала реконструкцију аеродрома, и Уједињени арапски емирати показују интересовање да учествују у његовом проширењу за прихватање авиона џамбоцет. Поред тога, каже пуковник Милан Сладоје, Министарство одбране, заједно с Министарством за омладину и спорт, гради атлетску дворану на

КРАТКОРОЧНЕ МЕТЕОРОЛОШКЕ ПРОГНОЗЕ

За врло краткорочне прогнозе, поред сателитских снимака, користе се радарски снимци националне мреже метеоролошких радара, која ће током јула бити проширена инсталирањем новог радара с двојном поларизацијом на Јастрепцу. На тај начин ће се остварити побољшање најпре прогнозе конвективних падавина у централним и јужним крајевима Србије.

Умрежавањем радара на Јастрепцу с радарима исте таласне дужине у Војводини омогућиће се добијање композитне радарске слике изнад целе Србије, која ће се оперативно слати у међународну размену и бити део европске композитне радарске слике.

Двојно поларизациони Дуплеров радар на Јастрепцу има полупречник домета 300 километара, а њиме ће се, уз помоћ најсавременијег софтвера, даљински управљати из Београда. Његово постављање ће значајно унапредити хидрометеоролошки систем за рану најаву и упозорење на ванредне и опасне метеоролошке и хидролошке појаве, посебно када је реч о прогнози интензивних падавина које могу изазвати бујичне поплаве.

Војној академији, која ће омогућити српским атлетичарима и кадетима Академије да се и у зимском периоду квалитетно припремају.

Реализација плана набавке добара, услуга и радова за потребе Војске Србије и система одбране у целини јесте један од најважнијих задатака Управе за инфраструктуру. Подједнако је важна и реализација „Мастер

РАДИО-РЕЛЕЈНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ

Војска Србије ће имати велике користи од изградње антенског стуба и постављања метеоролошког радара. Од потпуковника Ненада Ризнића из Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба сазнајемо да Војсци много значе преглед и праћење метеоролошке и хидролошке ситуације и краткорочна метеоролошка прогноза времена, која може бити изузетно важна при планирању борбених дејстава, тактичких вежби, артиљеријских гађања и летова. С друге стране, конструкција антенског стуба може се користити за монтажу телекомуникационе опреме у функцији дигиталне радио-релејне мреже.

плана” за објекте који нису у функцији одбране и чија је продаја намењена за финансирање система.

„Мастер план се у протекле три године одлично реализује”, истиче пуковник Сладоје. „Имали смо застој од неколико месеци јер смо хтели да ажурирамо списак тих непокретности. Грађевинска дирекција Србије завршава до краја јула изградњу станова у касарни ‘ Степа Степановић’,

где Министарству одбране припада 723 стана. Улагањима у адаптацију гаражних места, у вредности од 5,8 милиона евра, додатно ћемо добити још 50–60 станова, а одређени број и идуће године, као и на основу дела од изградње пословног простора”, додаје начелник Управе за инфраструктуру.

Према његовим речима, на сличан начин ће се реализовати и изградња станова у касарни „Алекса Дундић” у Земуну, док Војнограђевинска установа Београд гради 81 стан на Бежанијској коси. Постоје и обавезе локалних самоуправа, које по „Мастер плану” треба да обезбеде станове за потребе система одбране, али се то тренутно теже реализује. На пример, од Ниша треба да добијемо 21 одсто од хиљаду станова за касарну „Бубањски хероји”, али се реализација пројекта не одвија у складу с роковима из уговора. Слична је и ситуација у Ужицу.

Настојећи да прати исказане приоритете Војске Србије и система одбране, Управа за инфраструктуру успева да изградњом инфраструктурних објеката подигне способност система одбране на свим нивоима. На дугом списку обављених или актуелних послова налазе се и надстрешница на Интервидоском полигону „Пасуљанске ливаде”, два објекта за потребе 63. падобранског батаљона Специјалне бригаде на аеродрому Ниш, радарски положај у Качареву,

као и барутана за смештај колекције барута и столарница у Техничком ремонтном заводу „Чачак”.

Ускоро се очекује почетак санације водоводне мреже на војним аеродромима у Нишу и Батајници. Како наводи пуковник Сладоје, у току је и израда техничке документације за изградњу хангара за смештај и одржавање ваздухоплова на Аеродрому „Батајница” (вредност те инвестиције је 250 милиона динара). Управа за инфраструктуру улаже напоре да заврши експропријацију земљишта за базу „Југ”, полигон „Пасуљанске ливаде” и поједине базе у Копненој зони безбедности.

Посебна пажња посвећује се реализацији пројекта развоја базе „Југ”. Наиме, прерасподелом расположивих средстава обезбеђене су финансије за израду техничке документације за објекте Центра за симулацију и Команде Центра за мировне операције, за које ће Министарство одбране САД донирати шест милиона долара за набаку опреме за обуку. Треба истаћи да наведени резултати Управе за инфраструктуру добијају нарочиту вредност ако се посматрају у светлу рестриктивног финансирања и чињенице да на располагању имају дупло мање новчаних средстава у односу на претходну годину. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ИСТИНЕ И ЗАБЛУДЕ О МОБИЛНИМ ТЕЛЕФОНИМА

Штетно зрачење мобилних телефона на људски организам непобитно је доказано. Остаје нам да производњом напреднијих и модернијих уређаја и њиховим паметним, разложним и умереним коришћењем осигурамо одговарајућу заштиту и тако спречимо неслућене последице.

Пише Милорад МАРКАГИЋ

РАЗВОЈ МОБИЛНЕ ТЕЛЕФОНИЈЕ

На територији Србије аналогна мобилна телефонска мрежа престала је да функционише, те су сада сви оператери, а самим тим и мобилни телефонски апарати, у домену GSM телефоније. Процене говоре да је у сталној и повременој функцији више од десет милиона претплатничких бројева, без обзира на то да ли су при или постпејд корисници.

Појава мобилне телефоније, односно мобилних комуникација, односи се на период између два светска рата, али се њен развој и примена интензивирају средином пете деценије 20. века. Мобилни уређаји су првенствено били намењени војним и полицијским снагама, док о њиховој комерцијалној употреби тада нико није размишљао.

Увођењем фреквентне модулације (ФМ), 1935. године, долази до новог правца развоја телекомуникација, те се претходни једносмерни пренос говора, централа – мобилни уређај, с амплитудном модулацијом (АМ) избацује из употребе. Проблеми који су се у том периоду јављали били су махом техничке природе. Радио-примопредајници су морали да испуњавају различите захтеве, попут оних да функционишу под ограничењима карактеристичним за моторна возила, поготово за возила у покрету. Ти, условно названи, мобилни телефони били су великих димензија и велики потрошачи електричне енергије, па су могли да функционишу само у возилима – смештани су у аутомобиле или мања борбена возила. Преносни, ручни мобилни телефони тада нису били ни у перспективи.

Ток и потребе Другог светског рата утицали су на то да се мобилне радио-комуникације интензивно развијају и да се модификују средства за пренос говорних сигнала. По завршетку рата радио-комуникације се постепено уводе и у цивилно друштво, односно у јавни сектор, јер се технологија производње нагло развијала, што је утицало на бољи квалитет и нижу цену мобилних радио-уређаја.

Структура и развој

Основне карактеристике које утичу на коришћење комуникационих канала су учесталост (носећа фреквенција) и ширина канала (фреквентни опсег који заузима један канал). Принцип избора радне (носеће) фреквенције исти је као и код радио-дифузног система, односно начин бирања фреквенције условљен је ширином опсега који заузима канал, па се тек изван тог опсега може сместити следећа радиостаница, односно нови радни канал. Шездесетих година

ПРЕДНОСТИ ДИГИТАЛНОГ СИГНАЛА

Предности дигиталног преноса сигнала у односу на аналогни:

- отпорност на шумове,
- отпорност на преслушавања,
- могућност корекције грешака и
- могућност регенерације (код употребе на великим раздаљинама).

прошлог века, увођењем нових стандарда, ширина канала система који раде на принципу фреквентне модулације ограничена је на 25 мегахерца (MHz) за фреквентни опсег УХФ (ултрависоке фреквенције), те се тако формира целуларна (ћелијска) радио-мрежа с великим бројем радних канала у датом опсегу. Целуларна, односно ћелијска структура мобилних мрежа у ствари означава поделу простора – територије коју дата мрежа треба да покрије на већи број мањих делова, названих ћелије (енг. cell). Тежи се да покривеност одређене територије буде постигнута тако што се примопредајници у свакој ћелији смештају у облику што правилнијег шестоугла. У свакој од тих ћелија постоји ра-

дио-примопредајник који комуницира с мобилним телефонима који се у одређеном тренутку налазе на територији неке ћелије. То су у ствари базне станице (Base Transmitter Station) које имају неколико радио-примопредајника који истовремено подржавају комуникацију с великим бројем мобилних телефона. Свака базна станица повезана је кабловском или радио-везом (линком) с телефонском централом мобилне мреже, а она с телефонским централама јавне телефонске мреже (фиксне телефоније).

Суштина употребе ћелијске структуре јесте у томе да се исти фреквентни канал користи у више ћелија, али да је претходно задовољен услов њиховог довољног растојања због могућности међусобног ометања. У две суседне ћелије обавезно се користе различити фреквенцијски канали. Тиме је омогућено максимално вишеструко искоришћење одређених канала, што условљава да се број корисника мреже знатно повећа, а тиме и финансијска исплативост оператеру.

Ћелијска структура омогућава прелазак мобилног телефона из ћелије у ћелију, али је током разговора неопходно испунити услов управљачких процеса у мрежи, који тај прелазак морају учинити таквим да га корисник не осети.

Следеће техничко откриће јесте проналазак аутоматских радио-система, где радио-примопредајник нема фиксну фреквенцију, већ се у тренутку позивања примопредајник „усмерава“ на први слободан канал из опсега који су додељени за ту комуникацију. Огроман утицај на даљи развој мобилне телефоније имало је и увођење дигиталног преноса, који је заменио дотадашњи аналогни пренос сигнала. Реч је, дакле, о процесу у коме се говор прво претвара у низ бројева (0 и 1), потом се ти бројеви радио-сигналимa преносе између централе и корисника, да би се на крају извршио инверзан процес и дигитални сигнал поново претворио у говор.

Дигитална мрежа има могућност да се, унапређеним поступцима попут еквилизације, контроле еха или мониторинга услова у каналу прилагођава измењеним условима рада, што се све лако решава једноставном изменом и доградњом софтвера базних станица или крајњих корисничких апарата. Та мрежа је иначе генеричка, односно преноси бинарне симболе (бројеве 0 и 1), без обзира који се садржај преноси. На тај начин омогућава се веза са савременом жичном дигиталном ISDN телефонијом, у којој се по једном преносном путу преносе информације различитог садржаја, попут текста, говора, слика, рачунарски подаци и слично.

Резултати и перспективе

Даљи развој и доградња мобилних дигиталних мрежа крећу се у правцу повећања могућности расположивог фреквенцијског опсега и све већег броја корисника, које треба укључити у мрежу. Комерцијални CDMA системи још су у фази развоја, али је питање тренутка када ће бити уведени у масовну употребу. Дигитални системи за мобилну телефонију базирани су на комбинованом FDMA–TDMA принципу и налазе се у комерцијалној употреби. Најпознатији су свакако амерички DAMPS (Digital Advanced Mobile Phone

БАЗНЕ СТАНИЦЕ

Ћелијска (целуларна) структура мобилних мрежа представља деобу простора који дата мрежа треба да покрије на већи број мањих делова, названих ћелије. Тежи се да покривеност одређене територије буде постигнута тако што се примопредајници у свакој ћелији смештају у облику што правилнијег шестоугла. У свакој од тих ћелија постоји радио-примопредајник који комуницира са мобилним телефонима који се у одређеном тренутку налазе на територији неке ћелије. То су у ствари базне станице (Base Transmitter Station) с неколико радио-примопредајника који истовремено подржавају комуникацију с великим бројем мобилних телефона. Свака базна станица повезана је кабловском или радио-везом (линком) с телефонском централом мобилне мреже, а она с телефонским централама јавне телефонске мреже (фиксне телефоније).

System) и европски GSM систем (Global System for Mobile Communications).

Све европске мреже користе фреквенцију од 900 и 1.800 MHz. Фреквенцију од 900 MHz подржавају сви модели мобилних телефона, а обе фреквенције подржавају dual-band мобилни телефони, што се може проверити у техничкој спецификацији телефонског апарата. У Америци се користе фреквенције од 900 или 1.900 MHz и у том случају је неопходно имати triple-band телефон који подржава 900/1.800/1.900 MHz.

На територији Србије престала је да функционише аналогна мобилна телефонска мрежа, те су сада сви оператери, а самим тим и мобилни телефонски апарати, у домену GSM телефоније. Процене говоре да је у сталној и повременој функцији више од 10.000.000 претплатничких бројева, без обзира на то да ли су при или постпејд корисници. ■

ЗАШТИТА ОД ЗРАЧЕЊА МОБИЛНИХ ТЕЛЕФОНА

Употреба модерних мобилних телефона заснована је на мрежи репетиторских станица, такозваних ћелија – а одатле и назив ћелијски телефон – које покривају мање подручје, а све заједно чине мрежу која обухвата већа подручја или државу. Када се корисник удаљава ка периферији ћелије, сигнал од станице слаби и телефон преузима друга ћелија, а да корисник то и не примети.

Мерења су показала да је ниво штетних зрачења антена репетиторских станица, којима се и остварује ћелијска веза, безопасан за пешаке у близини стубова. Мобилна телефонија у развијеним земљама има много гушћи распоред репетитора у урбаним срединама, тако да су нивои зрачења мобилних апарата далеко нижи него код нас.

Када се заврши разговор, телефон прелази у празан ход, такозвани „стенд бај“, при чему повременим или сталним сигналом одржава везу с базном станицом.

И предајници репетиторских уређаја и мобилни телефони имају аутоматску регулацију појачања и за врло кратко време од почетка успостављања везе почињу да раде на минималној снази, која је довољна за квалитетну комуникацију. Зато се препоручује, ради смањења штетног зрачења, да када позивамо и када смо позвани сачекамо две-три секунде да се уређаји подесе како би радили с минималном снагом за квалитетну комуникацију, па тек онда принесемо телефон уху.

Бројне опасности

Шведски стручњаци на Каролинска институту још 2004. године саопштили су да после десетогодишњег коришћења мобилних телефона расте опасност од тумора у уху. На страни на којој се обично користи мобилни телефон, у односу на другу страну, 3,9 пута се чешће јавља акустички неурином (бенигни тумор). Као последица пречесте употребе мобилног телефона констатован је и случај канцера у облику лоптице на десној страни мозга.

Код многих мобилних телефона, посебно старије израде, неопходно је коришћење екстерних слушалица с микрофоном да би се смањио ниво штетног поља, јер је тако мобилни апарат, при коришћењу, удаљенији од главе. Неки мобилни телефони имају уграђен појачавач говорног сигнала (спикерфон) тако да апарат може бити удаљен од главе и до пола метра, што минимизује ниво штетног зрачења.

Немачки истраживачи с Универзитета у Есену указују да су људи који користе мобилне телефоне троструко ви-

ше изложени појави рака ока. Тим с Универзитета Компултенсе у Мадриду закључио је да је утицај мобилних телефона на ћелије мозга већи него што се то мислило и да чак и облик телефона повећава јачину магнетног поља које се ствара. Многи корисници мобилних телефона већ су се жалили на болове у пределу ушију, загушеност и брујање, главобоље и тешкоће с видом.

На основу мерења више од 1.000 мобилних телефона на разним локацијама, како у нашој земљи, тако и у иностранству, дошло се и до података који показују да се по изразито малим зрачењима истичу нови апарати европских произвођача, као и апарати далекоисточних земаља. Добро је знати да ни такозвани бежични фиксни телефони, који у ствари имају један бежични део, нису потпуно безопасни, јер неки од њих имају домет и до два километра, што такође представља опасност по здравље корисника.

С аспекта биолошког дејства мобилних телефона значајно је и то што се, код дигиталне телефоније, обавља импулсна модулација. Наиме, ту се говор преноси преко сигнала који се модулишу у облик импулса одређеног трајања у виду пакета говорних информација. Учесталост пакета је у мобилној телефонији од два до 217 у секунди, а познато је да људски мозак „ради“ на фреквенцијама од 1 до 50 херца. Занимљиво је да фреквенција пакета код система сателитске телефоније износи управо 50 Hz/s, а да је његово трајање 6,7 милсекунди. Познато је да се за потребе мобилне телефоније користе фреквенције у распону од 450 до 2.200 MHz, а да људски мозак вибрира у опсегу фреквенције до 600 херца. Иначе већина мобилних телефона ради на фреквенцијама од 800 до 900 MHz, али има непрестано, снажно електромагнетно дејство.

Мобилни телефони су све само не потпуно сигурни и безопасни. Неки од конкретних биолошких проблема су нарушавање крвно-мождане баријере, генетска оштећења, слом међућелијске комуникације и повећање ризика од рака. Такође је познато да сигнал за пренос информација, познат као „зрак блиског поља“, који емитује антена мобилног телефона, представља врло опасан и специфичан облик електромагнетног зрачења (ЕМЗ) који делује на рад мозга и тела. Зрачење блиског поља шири се од антене до удаљености од 15 до 18 cm у свим смеровима. Оно је резултат слања енергије потребне за пренос радио-сигнала до базне станице, која може да буде километрима далеко. Сваки пут кад активирамо телефон за позивање или пријем сигнала, односно говора, било да га држимо уз главу, прикопчаног уз појас или у џепу, излажемо се опасним таласима за пренос информација – зрачењима блиског поља. У новијим мобилним телефонима антена је сакривена и невидљива кориснику, но упркос томе зрачење блиског поља је и даље опасно за здравље.

ДЕЦА ИЗЛОЖЕНИЈА ШТЕТНОМ ЗРАЧЕЊУ

Употреба мобилних телефона изузетно је опасна за малу децу. Измерено је да је фактор апсорпције и до четири пута већи код деце у односу на одрасле. Судски спорови који су добијени против произвођача мобилних телефона били су прекретница у истраживању и увођењу безбеднијих мобилних телефона, какве углавном имамо у употреби данас.

Примећено је да особе које мобилним телефоном причају у просеку сат времена дневно, или дуже, не чују звукове високе фреквенције, нарочито на увету на коме чешће држе мобилни телефон.

Истраживања показују да је позадинско зрачење из многих електричних уређаја који шире ЕМЗ, као и нових бежичних активних места, једнако густини таласа за пренос информација које емитује блиско поље. То значи да опасност сада више не прети само у близини антене бежичног телефона, него и у читавој животној средини којој смо свакодневно изложени.

Угрожавање ДНК

Зрачење блиског поља такође доприноси оштећивању ДНК. Многе студије су откриле микронуклеусе (фрагменте ДНК окружене мембраном без физиолошке улоге) у крви људи који користе мобилне телефоне. Микронуклеуси су резултат пропадања способности ћелије да се обнавља и указују на генетска оштећења. Ако ћелије мозга постану неспособне за обнављање, могу да се развију тумори.

Још више забрињава чињеница да присуство микронуклеуса такође може да указује на друге здравствене проблеме, као што су ослабљен имунитет, поремећаји спавања, поремећај пажње, аутизам и Алцхајмерова болест. Знајући да су главне жлезде тела хипофиза, хипоталамус и епи-

ОПАСНО НЕУМЕРЕНО КОРИШЋЕЊЕ

Прекомерном употребом мобилни телефони несумњиво угрожавају наше психичко и физичко здравље. Евидентно је да у савременом свету без телефона не можемо нормално да функционишемо, али је тачно и то да његово неумерено коришћење представља велику опасност за здравље, нарочито за децу, чије кости лобање нису довољно дебеле да би спречиле зрачења мобилних телефона, због чега су подложнији оболевању од тумора. И многе друге болести, као што је леукемија, чешће се јављају код деце која редовно користе мобилне телефоне.

Доктор Џерард Хајланд у истраживању на универзитету у Ворику дошао је до сазнања да мобилни телефони изазивају код људи млађих од 16 година губитак памћења и да „радијација ниског интензитета и загревање коже на глави за неколико степени Целзијуса омета рад мозга“.

физа смештене у мозгу, можемо да претпоставимо да континуирана употреба мобилних телефона представља опасност за изазивање и потенцијално јаким поремећаја способности хормонске сигнализације.

Ту су и струјни кругови ћелијских телефона, који стварају конкурентну енергију и изазивају ометање биопоља или енергетског поља, корисника телефона. Та врста амбијенталног електромагнетног зрачења угрожава многе физиолошке процесе. Кад се мобилни телефон прикопча за појас или држи у џепу од панталона амбијентално поље најјаче погађа ткива и органе у подручју карлице, односно оне којима је најближе. Две студије, рађене с мушким корисницима мобилних телефона, већ су показале смањење броја сперматозоида за трећину код оних који апарате држе углавном за појасом или у џеповима од панталона. Како

све више жена носи мобилне телефоне прикопчане за појас, могли би да буду угрожени и женски репродуктивни органи.

Такође је потребно упозорити на опасност од амбијенталног зрачења слушалица. Данас се признаје да слушалице не само што не штите кориснике мобилних телефона, него заправо могу да повећају емисије зрачења ка мозгу и до 300 одсто. Посебно је опасна најновија, блутут технологија. Најбезбедније слушалице су оне са шупљом ваздушном цеви.

У пионирском истраживању о ефектима зрачења мобилних телефона на мозак, у којем су анализирани људске ћелије а не ћелије пацова, научници су нашли да чак и емисије зрачења ниског нивоа из апарата утичу на промену ћелија. На основу спроведених анализа научници су закључили да уочене промене могу да оштете и онеспособе сигурносну баријеру у телу која штити мозак од штетних супстанци у крви.

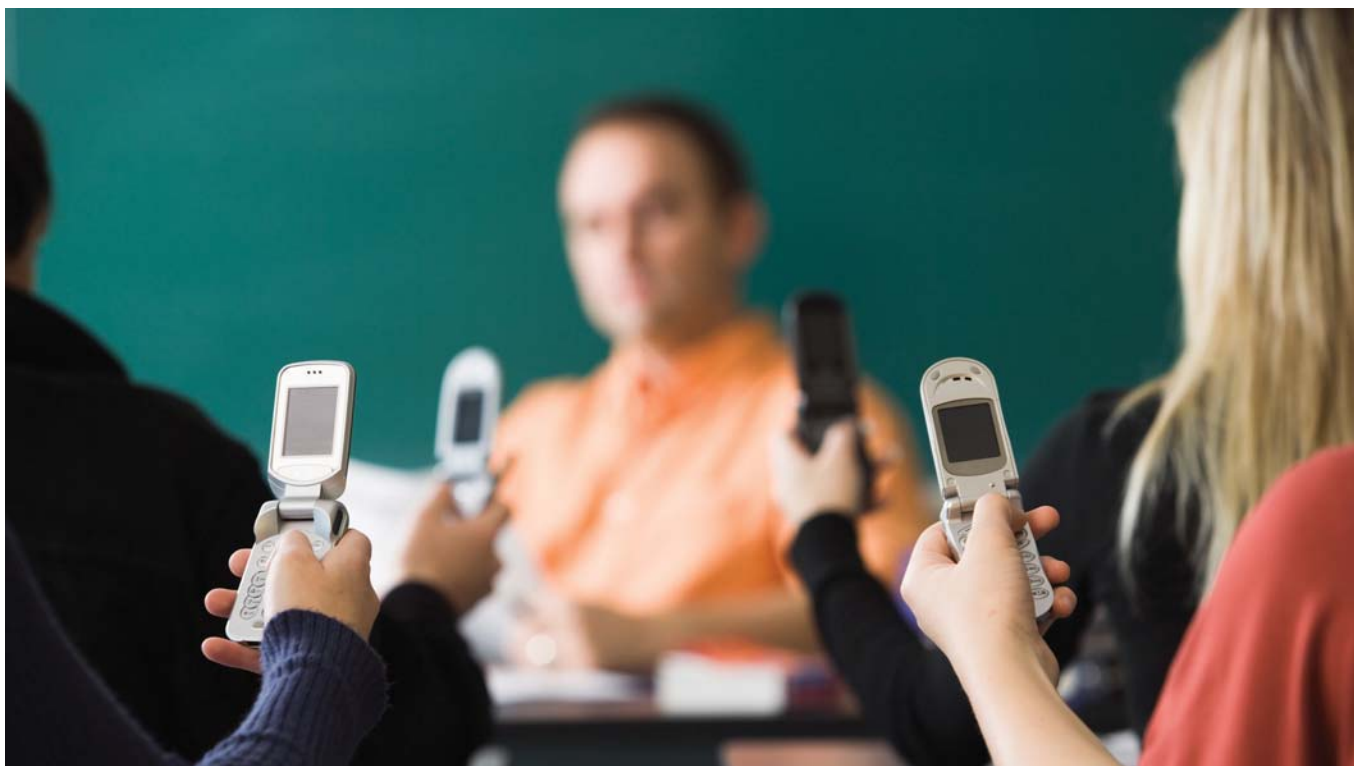
Превентивне мере заштите

Све већи број истраживања о мобилним телефонима и њиховом утицају на здравље води и ка томе да одређене земље све више размишљају о увођењу одговарајућих заштитних мера. Кина, на пример, чини одређене напоре да примора телефонске компаније на смањење ниво зрачења.

Уколико кратко и повремено користимо мобилни телефон он неће имати већи негативни утицај на наше здравље. Али уколико пречесто телефонирамо, или пак учестало шаљемо поруке, може доћи до слабљења имунитета, оштећења слуха, тумора на мозгу или смањења репродуктивне способности. На прве знаке оштећења слуха треба да нас упозори топло уво или „зујање“ у ушима. Тада је време да привремено оставимо мобилни телефон. Мушкарцима се саветује да мобилне телефоне не држе у џеповима панталона, јер њихово зрачење може да оштети или трајно уништи сперматозоиде, а трудницама да што мање користе мобилни телефон и да га, кад није у употреби, држе најмање пола метра од тела. ■

РЕЗУЛТАТИ КОЈИ ОНЕСПОКОЈАВАЈУ

Иако поверљиве податке телефоном преносимо готово сви, мало ко од нас познаје мере заштите и има представу да су наши разговори и поруке јавно доступни трећим лицима. Истовремено, многи од нас су приметили да им неко „упада у везу“. Истраживања изведена на четрдесетак добровољаца показала су да не знамо довољно последице утицаја зрачења мобилног апарата на организам, мада признајемо да су зрачења базних станица штетна по околину и људско здравље. Да се одрекне услуга мобилног телефона ако сазна да штетно утиче на здравље спремна била су само четири испитаника – десет одсто.

Током многобројних истраживања навика у коришћењу мобилних телефона научници су дошли до фрапантних и онеспокојавајућих открића. Испитивања о којима је овде реч реализована су на више од 350 добровољаца, старости између 18 и 40 година, који су мобилне телефоне друге и треће генерације користили у службене и приватне сврхе, редовно у току шест месеци. Место и време коришћења нису наметани испитаницима, тако да су у интервјуима и подацима које су бележили навели да је коришћење (време и место употребе) било условљено реалним потребама, износом новчаних средстава и коришћењем мреже оператера код кога имају претплатнички уговор.

Трајање истраживања било је условљено старосном структуром, друштвеним статусом и местом боравка испитаника. Важно је напоменути да вредности дате у табелама представљају средње вредности стања испитаника, а да су за сваки период од седам, 15 или 30 минута бележени резултати од најмање десет разговора, док је максимално време бележења и мерења било на граници 53 разговора, те је време испитивања било у датим оквирима.

С испитаницима је спроведен интервју, којим је обављена анализа субјективних осећаја, али су извршена и ме-

рења да би се добила објективнија слика њихових осећаја. Карактеристичне изјаве испитаника довеле су до неочекиваних показатеља. Од анкетираних 353 лица, свега 40 је пристало да учествује у испитивању и изнесе реалне резултате. Испоставило се да особа просечно користи мобилни телефон 11 пута дневно, од чега шест употреба спада у слање порука, а пет у разговоре. Просечно време трајања долазних и одлазних позива је приближно једнако.

Кад је реч о службеним разговорима показало се да сваки испитаник у просеку обави од три до пет службених разговора у току недеље. Трајање једног разговора за службене потребе у долазном и одлазном смеру у просеку износи 20 одсто од времена разговора у приватне сврхе. Показало се, такође, да приватни разговори с партнером трају краће него разговори с члановима породице, осим у првој старосној категорији.

Навика је мука, а одвика...

Најфреквентнији је саобраћај у раном поподневу од 14 до 16 часова и у вечерњем термину, односно после 22 часа. Велики је утицај акција и попушта које нуде оператери, тако да се у кратком времену настоје потрошити „поклоњени” импулси. Код таквих испитаника примећено је да се разговори обављају и без потребе и трају дуже него што је уобичајено. Поред тога, уочено је да више разговора обаве корисници припејд него постпејд услуга.

Кад је реч о навикама у коришћењу телефона, примећено је да се код већине испитаника у току разговора јавља потреба да се телефонски апарат премести из руке у руку и с уха на ухо, јер се после неколико минута шака благо озноји и ухо постане топлије. Код већине разговора дужих од 15 минута приметно је да се на телефонском апарату јавља сумаглица и роса у пределу микрофона и слушалице.

Испитанци треће старосне категорије ређе користе СМС сервисе, док испитаници прве и друге категорије чешће шаљу поруке него што разговарају. Свега четири испитаника користило је слушалице и микрофон за удаљени разговор и то само неколико пута за време испитивања. Телефонски апарат се најчешће носи у џепу, затим за појасом, а

најмање у торбици. Испитаници прве и друге категорије имају у просеку по два мобилна апарата, углавном различитих оператора мобилне телефоније. Половина, односно 21 испитаник приликом одмора телефонски апарат држи близу главе.

Иако је позната препорука, телефонски апарат се не искључује у болницама, домовима здравља, позориштима, биоскопима, банкама, већ се, и то веома ретко, само искључи звоно. У току вожње најмање три пута телефонирали су сви испитаници који су били за воланом аутомобила. Чак за трећину више разговора обави се на јавним местима и уз присуство трећег лица него индивидуалних разговора.

О техничким карактеристикама телефона податке зна само један испитаник, тако да не изненађује податак да се за мултимедијалне апликације користи свега око три одсто ресурса апарата. Осим за разговор, 60 одсто испитаника мобилни апарат користи и као радио-апарат, музички плејер и фотоапарат – камеру. Интернет на мобилном телефону користи 50 одсто испитаника и то најчешће за повезивање према друштвеним мрежама, скидање музике, хороскопа и вести, а веома ретко за преузимање других садржаја.

Много знамо, а још више не

Сви чланови домаћинства испитаника који су старији од осам, а млађи од 18 година поседују мобилни телефон (укупно 12). Иако је у периоду испитивања ван земље боравило 14 испитаника, услуге роминга користило је свега троје. Око 80 одсто испитаника више користи мобилни него фиксни телефонски апарат. Већина испитаника (55 одсто) незадовољна је услугама, ценом и квалитетом мреже коју користе. Истовремено, само 10 одсто испитаника спремно је да промени оператора, а 30 одсто њих је то урадило једном или више пута.

Заборављених картица и укинутих бројева има код 32 испитаника, који уместо враћања старог броја склапају нови уговор с мобилним оператором, а чак 14 испитаника је изгубило или им је украден телефонски апарат. Скривени број користи 50 одсто испитаника. Чак 90 одсто испитаника, односно готово сваки, био је бар два пута позиван са скривеног броја, доживео непријатности позивима, или примао поруке од непознатих пошљалаца.

Иако поверљиве податке телефоном преносе сви испитаници, нико од њих није показао да познаје мере заштите, нити да има представу да су разговори и поруке јавно доступни трећим лицима. Истовремено, скоро сви испитаници приметили су да им неко „упада у везу”.

Ни један испитаник не зна последице утицаја зрачења мобилног апарата на организам, а сви изјављују да су зрачења базних станица штетна по околину и људско здравље. Да се одрекне услуга мобилног телефона, ако сазна да штетно утиче на здравље, спремно је само четири испитаника (десет одсто). ■

ПРИСЛУШКИВАЊЕ ТЕЛЕФОНСКИХ КОМУНИКАЦИЈА

Пратећи кашњење до три најближе базне станице одређује се тачан положај корисника на одређеној територији, чија се прецизност мери до неколико десетина метара. Телефон се може активирати и без знања власника, даљински, софтверским путем, што омогућава праћење целокупног телефонског саобраћаја који се обавља, па чак и праћење догађаја у непосредној околини корисника који се прислушкује. При томе, праћеном субјекту се скенирају фонетске карактеристике, тако да се приликом следећег прислушкивања, чак и ако у међувремену дође до замене претплатничког броја или телефонског апарата, у бази података веома лако пронађе о којој особи је реч.

Информације о могућностима, средствима и распрострањености праћења и прислушкивања фиксних и мобилних комуникација повезане су махом с појединим аферама, кривичним делима или политичком пропагандом. Такве појаве манифестују се у два облика, у зависности од тога да ли податке пласира појединац који има сазнања или сумња да је праћен и прислушкиван, или их пак даје надлежна државна, обавештајна, полицијска или судска служба. Сведоци смо свакодневних, некада лажних, али веома често недемантованих објава прислушкиваних разговора, најчешће коришћених у политичке или корупционашке сврхе и афере.

Међутим, било да је реч о процесима са судским епилогом, или се они заврше на нивоу медијског испољавања и нагађања, скоро је незамисливо да се истовремено појави и извор, метода или начин долазака до информација. Због тога су и сазнања о начину прислушкивања и техничким средствима коришћеним за ту намену, ако их уопште и има, веома штурa и непотпуна. Покушаћемо зато, без залажења у етичке норме прислушкивања, да објаснимо неке појавне облике (зло)употребе података који се добију прислушкивањем телефонских комуникација.

Развојем интернета и његовом лаком доступношћу широкој популацији омогућена је и његова злоупотреба у раз-

личите сврхе, па и у сврху понуде разних електронских уређаја за надзор, прислушкивање или одбрану од њих, који су често само плод манипулација због могућности лаке зараде.

Трка у производњи прислушних уређаја

Познато је да се сва опрема за надзор и заштиту комуникација у скоро свим земљама света сматра пословном тајном, а да истовремено све више држава доноси законе којима својим оператерима фиксне и мобилне комуникације налажу да пружају услуге владиним органима за спровођење прислушкивања телефонског и интернет саобраћаја, а то истовремено значи да владе више немају потребу за набавком уређаја за прислушкивање и дешифровање у реалном времену.

На светској сцени непрекидно је у порасту трка у осавременењању прислушних уређаја, нарочито у легалним безбедносним и полицијским службама, јер криминалци за међусобну комуникацију веома често користе баш нерегистроване бројеве, мењају телефонске апарате или користе телефоне за једнократну употребу. Да би се пратили сумњиви токови у илегалним операцијама, обавештајне и безбедносне структуре често су принуђене да прате целокупно фреквентно подручје. Опрема се најчешће, ради мобилности оператера – прислушкивача, смешта у возила. Без обзира на то који модел и коју картицу праћена особа користи, прислушкивачи читају кориснички број чим особа прође поред возила за надзор.

Недостатак такве методе јесте у томе да прислушни симулатор базе станце региструје све бројеве мобилних телефона, а не само праћеног субјекта, тако да често може доћи до реакција појединаца или организација због угрожавања приватности. Управо због тога је у великом броју земаља под строгу законску контролу стављена опрема за прислушкивање мобилних телефона, која је знатно напред-

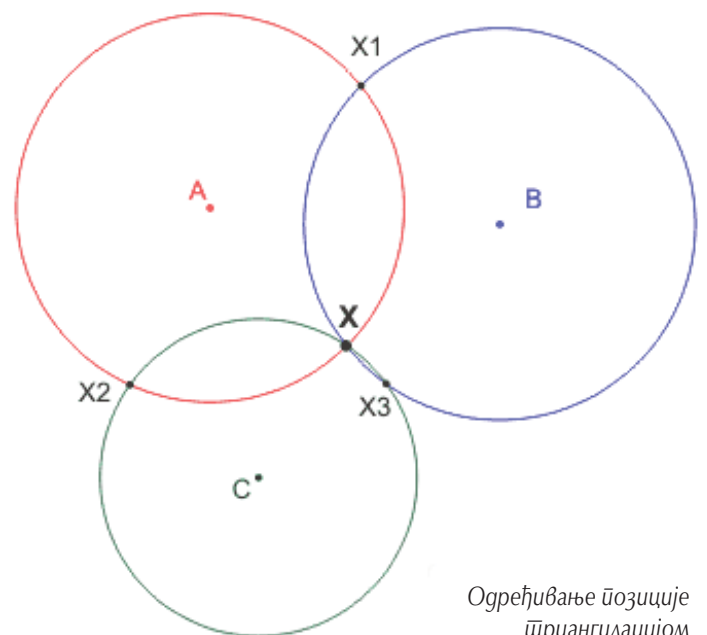
нија у односу на класичну методу прислушкивања фиксних комуникација.

Када је о овим другима реч, прислушкивање је знатно једноставније и не изискује мобилност оператера, већ се врши у стационарним условима. По томе је познат пример обавештајне службе Босне и Херцеговине, која у међурезделнику у пошти у Сарајеву, по неким тврдњама, дневно прати и више од 500 телефонских прикључака. (Међурезделник или помоћни резделник је паралелна форма главном поштанском резделнику, на коју се без опасности може физички прикључити опрема за надзор и снимање.)

Нормативно регулисање

Како у области превентивне полицијске делатности, тако и у домену истражних радњи и судских вештачења из области телекомуникација, постигнут је значајан напредак у законској регулативи тајног надзора телекомуникација. У Европи, како и у већини суседних земаља, донети су прописи у складу с Резолуцијом Савета Европе о законском тајном праћењу телекомуникација и одговарајућим регулативним нормама Европског института за телекомуникационе норме – ETSI.

Према одредбама тих прописа телекомуникациони и мрежни оператери обавезни су да, о свом трошку, уграде уређаје за надзор у своје мреже и осигурају њихово одржавање и исправан рад за потребе Оперативно-техничког центра за надзор телекомуникација. Такође, оператерима се налаже да, осим садржаја телефонских позива, на увид дају и све остале податке о позивима, односно време и да-

Одређивање позиције триангулацијом

тум успоставе, или покушаја успоставе везе, прекиде позива, промене статуса, услуге, локације корисника... Све податке морају чувати, а сва сазнања о средствима, поступцима и подацима примене мера надзора обавезни су да чувају као државну тајну. Поред тога, оператери морају да обезбеде да надзирана или било која друга неовлашћена особа не осети било какву промену која би могла бити узрокована применом мера надзора и прислушкивања.

Тачан број телефонских претплатника који се стављају под повремену или трајни надзор никада не изађе у јавност, али се поуздано зна да се у опрему за наведене намене, у зависности од величине земље и броја становника, улаже од неколико милиона до више десетина милиона долара.

Исто тако познато је да се сви подаци које поседују оператери и пружаоци услуга дају на увид полицији, службама безбедности и војсци, а користите се и током кривичних предистражних и истражних радњи. Телефонске компаније тврде да немају ништа против да дају свој допринос борби против криминала, али је присутно негодовање због огромних трошкова. С друге стране, корисници телекомуникационих услуга су забринути и оправдано страхују да ће они и платити највећи цех, не само додатним по-

скупљењем импулса, већ и због угрожавања њихове личне безбедности.

Појавом новијих генерација, пре свега, мобилних телефонских апарата, појам класичног прислушкивања губи своју првобитну намену. Сваки апарат има такозвани IMEI – шеснаестоцифрени идентификациони број, тако да било која и свака нова картица која се укључи у апарат само допуњује већ стечена сазнања о кориснику апарата.

Пратећи кашњење до три најближе базне станице одређује се тачан положај корисника на одређеној територији, чија се прецизност мери до неколико десетина метара. Телефон се може активирати и без знања власника, даљински, софтверским путем, што омогућава праћење целокупног телефонског саобраћаја који се обавља, па чак и праћење догађаја у непосредној околини корисника који се прислушкује. При томе се праћеном субјекту скенирају фонетске карактеристике, тако да се приликом следећег прислушкивања, чак и ако у међувремену дође до замене претплатничког броја или телефонског апарата, у бази података веома лако пронађе о којој особи је реч. ■

КРИПТОЗАШТИТА МОБИЛНИХ МРЕЖА

Безбедност данашњег GSM подразумева заштиту и тајност идентитета претплатника и заштиту претплатничких података. Паметне картице, које то обезбеђују, познате су и као SIM модули и налазе се у сваком GSM телефону. Прва фаза спецификације GSM захтевала је употребу 4 Кб ЕЕПРОМ, док је друга фаза захтевала дупло више, чак 8 Кб ЕЕПРОМ, искоришћених за меморисање кључева, података о кориснику и телефонским бројевима. У оптицају је већ следећа фаза, која предвиђа употребу елиптичких кривих за оверу корисника и измену сесијског кључа.

Познате су многе врсте алгоритама за кодовање говора, који имају различите еквиваленте разумљивости говора и различите електронске елементе имплементирани у уређаје. Већина њих ради на принципу разлике у информационим (информацијским) битовима између корака у преносу информације.

Основу кодовања представља подела говорног сигнала на одбирке одређеног временског трајања, у корелацији с одређеном битском брзином преноса, с посебном заштитом од природних или вештачких ометања, ради избегавања уноса грешака у сигнал. У ту сврху користи се неколико модула кодовања, а све је везано за то колика је њи-

хова осетљивост на грешке. Тако постоје осетљиви, средње осетљиви и модули неосетљиви на грешке.

Најчешћи облик преноса кодованог сигнала јесте блоковски комбиновани пренос, при чему се врши пермутација блокова и на пријемној страни декодује по одређени број битова наизменично из блокова, при чему је распоред грешки равномерно распоређен, а самим тим и квалитет сигнала знатно побољшан.

Вишеструки пренос сигнала

За разлику од превазиђених мобилних мрежа, које су радиле на принципу фреквентне расподеле канала, дигиталне мреже омогућавају вишеструки приступ са временском расподелом, при чему се подручје једног канала равномерно распоређује на већи број корисника. Иако се фреквентно подручје за употребу мобилне телефоније није променило, дошло је до промена режима комуникације, где се пренос корисничког сигнала, али и сигнала за надзор и контролу канала и мреже, одвија у дуплексном режиму (одвојене фреквенције предаје и пријема), што за последицу има бољи квалитет сигнала.

Техника модулације зависи од неколико карактеристика – искоришћености спектра, смањења излазне снаге, отпорности на фединг, цене делова и апарата, нивоа зрачења ван спектра. У ту сврху користи се цео фреквентни спектар додељен мобилним оператерима како би се избегле интерканалне сметње међу ћелијама, тако да се исто фреквентно подручје избегава приликом одређивања фреквенција рада суседних базних станица.

Капацитети преноса у многим бежичним мрежама су ограничени због унутарканалских сметњи, које су главна ограничења капацитета целуларних мрежа. Унутарканалске сметње расту кад се иста носећа фреквенција користи у суседним ћелијама. Један од главних циљева модулационих техника јесте да буду способне да толеришу високе нивое унутарканалских сметњи. Тиме је интерференција између канала сведена на најмању могућу меру, што за собом повлачи мањи губитак сигнала, мање интерно зрачење, а тиме и повећање дужине рада батеријског напајања апарата.

Позната је још једна метода којом се успешно штеди енергија мобилне станице и апарата – дисконтинуитетни пријем сигнала. Он, у ствари, представља препознавање сигнала у базној станици, па се упућује на најфлексибилнији потканал. Нивои дисконтинуитетног сигнала региструју се и у базној станици и на апарату, тако да се преко контролера који се налази на базној станици доноси одлука о јачини емитоване снага станице и апарата.

Тајност података и протоколи

Од почетка дигиталне мобилне телефоније присутне су такозване паметне картице, које су се у почетку користиле само за идентификацију телефона, јер је долазило до

злоупотреба, прислушкивања и позива на туђи рачун. Безбедност данашњег GSM подразумева заштиту и тајност идентитета претплатника и заштиту претплатничких података. Паметне картице, које то обезбеђују, познате су и као SIM модули и налазе се у сваком GSM телефону. Прва фаза спецификације GSM захтевала је употребу 4 Kb ЕЕПРОМ, док је друга фаза захтевала дупло више, чак 8 Kb ЕЕПРОМ, искоришћених за меморисање кључева, података о кориснику и телефонским бројевима. У оптицају је већ следећа фаза, која предвиђа употребу елиптичких кривих за оверу корисника и измену сесијског кључа.

Претплатник се у мрежи идентификује IMSI бројем. Тај број заједно с личним претплатничким бројем сачињава поверљиву информацију којом мрежа препознаје претплатника. Шеме за шифровање и безбедност GSM-а дизајниране су на такав начин да се тако осетљиве информације никада не преносе преко радио-канала.

Разговори се шифрују коришћењем привременог случајно генерисаног кључа за шифровање. Мобилна станица идентификује се TMSI бројем који издаје GSM мрежа и због додатне безбедности може се периодично мењати. Безбедносни механизми GSM-а састављени су од три различита елемента – претплатничког броја (SIM), GSM мобилне станице и мреже. SIM картица садржи IMSI број, лични претплатнички број, алгоритам за шифровање (A8), алгоритам за заштиту (A3) и PIN број. Уређај GSM садржи алгоритам за шифровање (A5). Центар за идентификацију (AUC) садржи базу података о претплатничким подацима. Ти подаци садрже IMSI, TMSI, LAI и лични претплатнички број за сваког корисника. Таква расподела сигурносних елемената и алгоритама за шифровање омогућава висок ниво безбедности од могућег прислушкивања и неовлашћеног коришћења.

GMSI

Међу уређајима за прислушкивање телефонског обраћаја по много чему се издваја GMSI. На тржишту се нуди под различитим називима – GSM Interception, Cellular (Telephone) Interceptor – GSM (Multi) Digital, и то већином на штампаним и интернет страницама где се, уз тај уређај, нуди и разна шпијунска опрема (спај-шопови). Наравно, уз обавезно упозорење како су понуђени уређаји доступни само владиним организацијама, за GMSI је специфично да се отворено истиче његова огромна цена од неколико десетина хиљада евра. Уређај се нуди у мобилној варијанти (црна кутија у комбинацији с преносним рачунаром) и у стационарној варијанти (уређај је већ уграђен у стандардно кућиште PC рачунара).

У неким земљама није дозвољен увоз било какве криптографске опреме, па су, на тај начин, и комуникације потпуно незаштићене. Потенцијални прислушкивач то може искористити уз још један технички пропуст у GSM мрежи – није предвиђена ауторизација базних станица. Треба направити властиту базну станицу, која би телефону послала информацију да је на једној територији, чиме би он аутоматски искључио криптозаштиту и омогућио прислушкивање. Нажалост, пројектанти нису на време предвидели те могућности, па су преправке на мрежама широм света данас неисплативе, а коштале би стотине милиона долара.

Уређаји за прислушкивање

Често смо сведоци информација како су појединци успели да разбију шифре и уђу у GSM мрежу, како су објављени сигурносни алгоритми, да је приказан упад у GSM мрежу за мање од једне секунде...

Међутим, на основу потврђених информација и штурих описа могућности прислушних уређаја може се закључити да је неограничено прислушкивање GSM саобраћаја могуће једино безбедносним службама, и то у тесној сарадњи с телефонским компанијама које пружају GSM услуге. Те службе прислушкују директно на централи оператора мобилне телефоније, где се опрема поставља паралелно с аудио каналима који служе за пренос гласа.

Пријем и дешифровање GSM мобилног саобраћаја бежичним путем и пасивним начином могуће је, али са скупом професионалном опремом, уз два основна ограничења – могу се примати само сигнали у домету једне базне станице до 25 km, за сигнале које базна станица шаље апарату и од 300 до 1.000 m, за сигнале апарата према базној станици. Уз то, ограничен је и број веза које се могу истовремено

прислушкивати у оба смера – до десет канала код преносних, а до 120 канала код превозних прислушних станица.

Такође, у реалном времену могуће је декодовати само сигнале кодоване слабијим A5/2 алгоритмом, док је за разбијање A5/1 алгоритма у реалном времену већином потребна и подршка телефонске компаније. У такве уређаје уграђени су читачи SIM картица, из којих могу у одређеном времену ишчитати све податке потребне за прислушкивање телефона који ће користити ту SIM картицу. На крају, да би се омогућило прислушкивање потребно је и добро познавати инфраструктуру оператора мобилне телефоније. Арсенал уређаја којим се прислушкивање и надзор телефонских прикључака може спроводити прилично је велики.

IMSI-Catcher

Такозвани IMSI-Catcher (GA900 и GA901) кога истражиоци и прислушкивачи у свету необично цене, означава International Mobile Subscriber Identity (међународни идентитет мобилног претплатника) и представља, у ствари, број који се додељује сваком мобилном уређају. Захваљујући томе IMSI-Catcher, симулирајући базну станицу, хвата и прислушкује све сигнале мобилних апарата и тек после провере шаље их даље у мрежу.

IMSI-Catcher успешно покрива подручје од око пет километара у околини базне станице, а врло делотворно се надопуњује уређајем DDF (Digital Directional Finder), којим се у сваком тренутку поједини мобилни уређај може позиционирати.

Према наводима стручњака, након терористичког напада на њујоршке близнакиње и у Немачкој је спроведен свеобухватан надзор над власницима мобилних телефона, у који је био укључен IMSI-Catcher. О томе да употреба тог уређаја законски није дефинисана, већ се допушта само захваљујући непрецизности неких законских одредаба, још увек се воде расправе.

Октопус FTMRS 60D

Октопус FTMRS 60D представља најмодернију прислушну технику органа безбедности и припадника тајних служби и један је од водећих прислушних уређаја за потребе телекомуникационих компанија и институција које се баве надзором у свим деловима света. С једном радном станицом њихове прислушне мреже, уређајем се може истовремено надzirати и до 120 телефонских прикључака. Свестрана мрежа мониторинга надzире све врсте телефонских разговора, телефакса, а такође меморише и разговоре и размењене поруке.

Сва снимљена конверзација може се накнадно преслушати и анализирати. Мрежа се састоји од главне радне станице и више операторских радних јединица. Мањи суплемент Октопуса омогућава прислушкивање 30 телефонских прикључака и око 1.000 сати снимања.

Уређаји за ометање

На тржишту се нуди C-Guard Cellular Firewall. То је уређај величине кутије цигарета, а намена му је онемогућавање функционисања свих мобилних апарата на одређеном простору. На тај начин мобилни апарати се могу присилно искључити у црквама, концертним дворанама, ресторанима, али и у болницама у којима би могли проузроковати сметње у функционисању електронских медицинских апарата. За такве блокаторе мобилне комуникације велики број држава је већ показао огромно интересовање.

Употреба уређаја који онемогућавају мобилно телефонирање у неким земљама је законом забрањена. Забрана коришћења таквих уређаја правда се тиме да они не подлежу законима из области телекомуникација, па због тога не могу да добију радну фреквенцију, нити дозволу за употребу.

Апарати с заштитом од прислушкивања

У стручним круговима подељена су мишљења о производњи мобилног телефона који је немогуће прислушкивати. Сматра се да постоје апарати с додатно опремљеном кодом заштитном техником, која не дозвољава разбијање. Тврди се, такође, да кључ, којим су разговори шифровани не може да се открије ни коришћењем „хиљаду савремених рачунара за десет милиона година“. Али, како разумно и без тенденциозних помисли објаснити чињеницу да произвођачи прислушних уређаја одједном промовишу уређаје којима се и њихови проналасци могу избећи?!

Тврдње да ће поменути апарате, заштићене од прислушкивања, продавати само државним установама и институцијама, а не приватним особама, и да ће примењивати врло строгу процедуру испитивања подобности потенцијалних купаца, једноставно не одговарају стварности.

Висок ниво заштите од прислушкивања омогућава комбинација асиметричног алгоритма с кодом дужине 1.024 бита, којим се одабира врста кода и симетричног алгоритма од 128 бита, којим се говор кодује. Кодовање разговора укључује се притиском на дугме „Crypto“ преко одговарајуће дирке за пречице. Све остало долази само по себи – уређај покреће узимање података и за неколико секунди размени кодове. Као и сви остали, и кодирани разговори могу се у било ком тренутку прекинути притиском на дугме за крај везе. По завршетку разговора употребљени део кључа се брише, а то, уз његову величину, представља и додатни безбедносно-сигурносни фактор.

Посебним софтвером могу се формирати затворени кругови корисника, који међусобно могу комуницирати само са својих апарата и унутар затворене мреже. Осим између два мобилна телефона с кодирањем, заштићени телефонски разговори могу се водити и с прикључком у фиксној телефонској мрежи, али уз услов да се ISDN прикључак заштити још једним производом па да се и с било којим другим корисником могу водити и обични, незаштићени разговори. ■

БЕЗБЕДНОСТ У ДРУГОМ ПЛАНУ

И поред улагања значајних материјалних средстава у развој и осавремењавање средстава телекомуникација и информатичке опреме, све већа трка за профитом доприноси да се елементи безбедности често стављају у други план. Нарочито је изражена појава недостатка поузданих информација о техничким карактеристикама апарата, станица и опреме која се користи у свакодневном комуницирању.

Поред легалних и законских оквира за прислушкивање, пресретање и ометање телекомуникационих канала, који су дефинисани строгим прописима, на сцени је и огроман број илегалних оператера – појединаца, или малих скупина људи који сем забаве, која представља мали део интересовања, углавном имају за циљ стицање користи, најчешће материјалне, од прислушкивања комуникација појединаца или институција.

Не постоје широј јавности доступни подаци о методама, поступцима или опреми коју користе легалне владине организације, а о онима који су у приватном власништву ретко се појаве праве информације, већ су сведене на пуко рекламирање и продају опреме на тржишту.

Један вид заштите представљају телефони с уграђеним крипто-модулима, али је и њихова поузданост често доведена у питање због јавно доступних реализованих алгоритама и слабих квалитета криптолошких кључева.

Оно што може највише да забрине свакако јесте утицај зрачења мобилних телефона на организам, посебно де-

чији. Не треба затварати очи пред чињеницом да је огроман број корисника мобилних телефона управо млађа популација. Чак и у нашој земљи, која се не може сматрати лидером у коришћењу мобилних апарата, деца већ у основној школи често и неумерено користе мобилне телефоне. При томе разговори које обављају често су непотребно, безразложно, па и неоправдано дуги, што проузрокује оштећење уха.

Прегласна музика коју деца слушају преко слушалица мобилних телефона оштећује бубне опне, тако да се после неколико година јављају проблеми са слухом, долази до дезоријентације и многих других не тако безазлених здравствених проблема.

О свему томе треба на време мислити. И мобилни телефон, као и многе друге модерне, напредне и корисне гачете данашњице, треба користити зналачки, с мером и разлогом. Само тако остајемо господари модерног времена и савремених уређаја, а не њихове слуге. ■

На ободу Делиблатске пешчаре

Припрема за *Rapid trade 2013*

Професионални састав пешадијске чете 11. пешадијског батаљона Прве бригаде увежбавао је недавно на ободу Делиблатске пешчаре поступке у очекујућем рејону, припрему и извршење марша, као и дејства у нападу. Учествовало је 107 припадника јединице, а према речима заменика команданта батаљона и руководиоца вежбе мајора Јовице Ђорђевића, вежба представља проверу знања после интензивног периода обуке. На полигону су вредновани поступци командира, војника, усаглашеност колективног деловања, квалитет извршавања задатака, стручност и залагање учесника.

– Команда Прве бригаде проверавала је и индивидуалну и колективну обученост припадника јединице, као и састава у целини. Одређен број војника и старешина чете ће у јулу, заједно са колегама из механизованог батаљона Прве бригаде, учествовати на међународној вежби „Rapid trade 2013“, у Украјини. „Хатарице 2013“ стога јесу својеврсна припрема за такво увежбавање – каже пуковник Ненад Сретеновић, начелник Штаба. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Повећање учешћа Војске Србије у операцијама Европске уније

За мир на Рогу Африке

Поред чињенице да поморске снаге Европске уније у Сомалији изводе војну операцију против пирата на Индијском океану и у водама око Рога Африке, ангажовање тимова Војске Србије за заштиту бродова има хуманитарни карактер јер се штите животне намирнице које бродови Светског програма за храну УН превозе до сомалијских лука. Медицинска подршка припадника Војске Србије у обуци безбедносних снага Сомалије доприноси бржем успостављању стабилности у тој земљи и формирању државних институција.

Пише мајор Владан СТАНИЋ

Након што је Политичко-безбедносни комитет Савета Европске уније у децембру 2011. године донео одлуку којом је прихваћено учешће Србије у операцији поморских снага Европске уније против пирата EUNAVFOR ATALANTA, прво учешће реализовано је од 6. априла до 7. августа 2012. године са једним официром Војске Србије у саставу мултинационалне команде укrcане на француски војни брод „Марне“, командни брод 11. ротације поморских снага Европске уније.

Током првог учешћа у операцији, штабни официр Војске Србије оба-

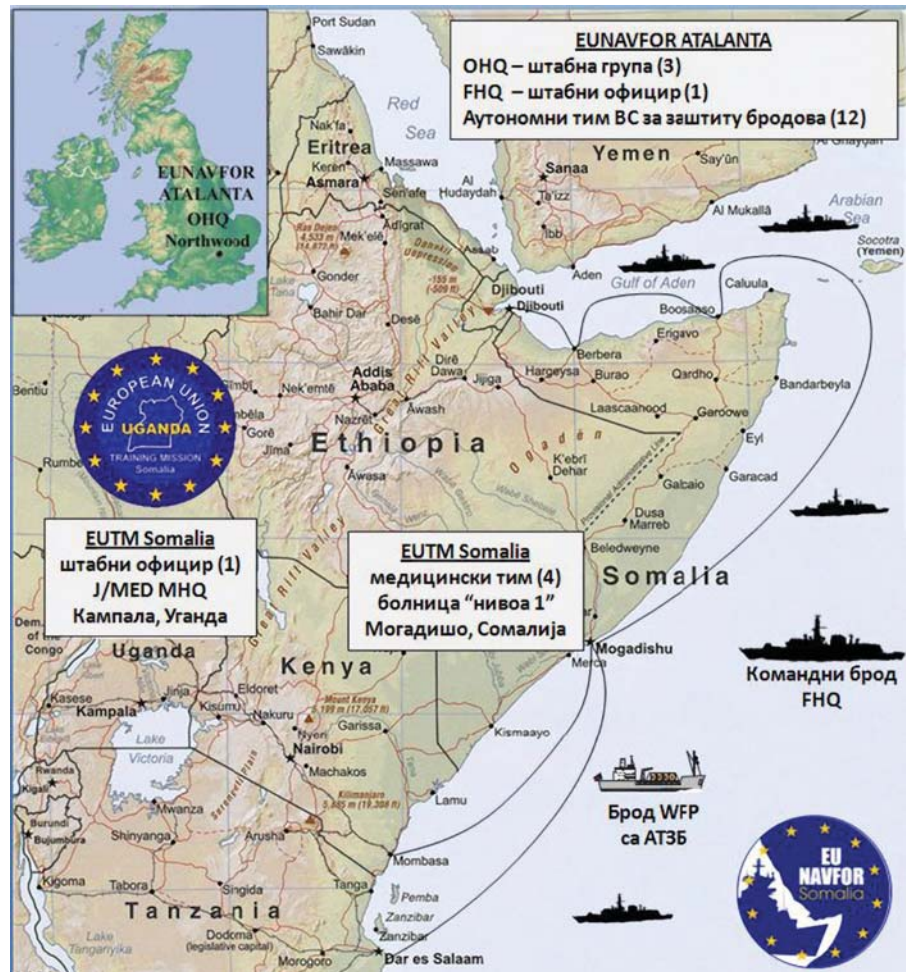
вљао је дужност помоћника начелника штаба за људске ресурсе, која је обухватала праћење стања и координацију покрета људства ангажованог у зони операције, као и дужност дежурног официра смене у Оперативном центру штаба у чијој надлежности је праћење и координација активности пловних и воздухопловних јединица ангажованих у зони операције. Обављање штабне дужности допринело је стварању јасније слике о ангажовању и употреби аутономних тимова за заштиту бродова. Посебан значај представљају остварени контакти, професионалан и коректан однос са припадницима оружаних снага других држава, који су допринели успешном планирању и реализацији обуке наших тимова у иностранству.

Учешће у операцији настављено је у периоду септембар-децембар 2012. године, када су два члана медицинског тима Војске Србије била укључена на италијански војни брод "San Giusto", командни брод 12. ротације поморских снага Европске уније. Ангажовање је реализовано на билатералној основи са Италијом у циљу обуке медицинског тима.

У току 2013. Министарство одбране у операцији EUNAVFOR ATALANTA ангажовало је три припадника Војске Србије на три позиције у Оперативној команди у Нортвуду у Великој Британији, а планирано је ангажовање по једног штабног официра у саставу мултинационалне команде, 15. и 16. ротације поморских снага Европске уније у зони операције на Индијском океану и упућивање у зону операције аутономног тима за заштиту бродова (АТЗБ /AVPD – Autonomous Vessel Protection Detachment) у коме ће бити 12 припадника Војске Србије.

Ангажовање припадника Војске Србије у Оперативној команди представља нову етапу учешћа у мултинационалним операцијама, јер први пут наши припадници имају могућност ангажовања у мултинационалним командама оперативног нивоа, равноправно са припадницима оружаних снага земаља чланица Европске уније.

Официри речних јединица од августа ће бити ангажовани на Индијском

EUNAVFOR SOMALIA – OPERATION ATALANTA

Војна операција поморских снага Европске уније у Сомалији „EUNAVFOR Somalia – Operation ATALANTA“ покренута је 8. децембра 2008. године на основу резолуција Савета безбедности Уједињених нација и релевантних одлука Савета Европске уније. Мандат операције, који је продужен до 12. децембра 2014. године, обухвата заштиту бродова који плове у оквиру Светског програма за храну

Уједињених нација и превозе хуманитарну помоћ и храну за расељена лица Сомалије, одвраћање и спречавање напада пирата и оружане пљачке на мору, хапшење пирата, контролу рибарских активности у подручју извођења операције, као и заштиту поморског саобраћаја у јужном делу Црвеног мора, Аденском заливу, Арапском мору и ширем подручју Индијског океана.

океану. Од 6. августа до 6. децембра један официр биће ангажован у саставу мултинационалне команде 15. ротације поморских снага Европске уније (водећа нација Холандија), на позицији официра за планирање и координацију бродова који плове у оквиру Светског програма за храну УН. Та позиција значајно ће допринети бољем познавању стања у зони операције и квалитетнијим при-

премама наших аутономних тимова за заштиту бродова. Планирано је ангажовање и једног официра у саставу мултинационалне команде 16. ротације поморских снага, у периоду децембар 2013 – април 2014. године, који ће поред своје редовне штабне дужности обављати и дужност официра за везу између команде снага и аутономног тима за заштиту бродова.

Тимови за заштиту бродова

Упућивање аутономног тима за заштиту бродова у зону операције EUNAVFOR ATALANTA представља најзначајнији подухват Министарства одбране и Војске Србије када су у питању операције ЕУ за управљање кризама и представља прелазак са појединачног на ангажовање јединице.

Аутономни тим за заштиту бродова који чини 12 припадника Војске Србије из састава Специјалне бригаде и Батаљона војне полиције специјалне намене „Кобре“, биће четири месеца укрцан на комерцијални брод који у оквиру Светског програма за храну УН превози хуманитарну помоћ за расељена лица у Сомалији и пружаће заштиту броду у случају напада пирата током пловидбе и за време боравка брода у сомалијским лукама.

За сада су формирана два тима Војске Србије, а Оперативна команда EUNAVFOR ATALANTA потврдила је њихово ангажовање од децембра 2013. године до августа 2014. године, уз могућност четворомесечног ангажовања још једног тима, до децембра 2014. Имајући у виду да тимови функционишу независно и да се не ослањају на присуство војних бродова поморских снага Европске уније, њихово учешће обезбеђује флексибилност војним бродовима и омогућава им да изврша-

САРАДЊА СРБИЈЕ И ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Закључивањем споразума између Републике Србије и Европске уније о безбедносним процедурама за размену и заштиту поверљивих информација и Споразума о успостављању оквира за учешће Републике Србије у операцијама Европске уније за управљање кризама закљученим током 2011. године, створен је правни основ за наставак преговора са ЕУ у вези са учешћем припадника Војске Србије у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике Европске уније.

Паралелно са преговорима са Европском унијом, Министарство одбране је на билатералној основи са Француском упутило два официра Војске Србије на француску фрегату

„Флореал“ ангажовану у зони операције EUNAVFOR ATALANTA на Индијском океану, у циљу реализације стручних припрема за званично ангажовање. Припреме су обухватиле упознавање са мандатом и зоном операције, оперативно-планским документима и правилима ангажовања.

Уједно су сагледане и могућности за проширење сарадње са Француском, као и повећање ангажовања у операцији EUNAVFOR ATALANTA. Том приликом презентована је потреба операције за тимовима који ће пружати заштиту бродова који плове кроз зону операције, што је препознато као могућност за значајно повећање нашег учешћа наведеној операцији.

вају друге задатке у оквиру противпиратске операције. Из тог разлога се ангажовање једног тима у зони операције изједначава са ангажовањем једног војног брода и од држава учесница сматра значајним доприносом државе која га упућује.

Припреме у Француској и Грчкој

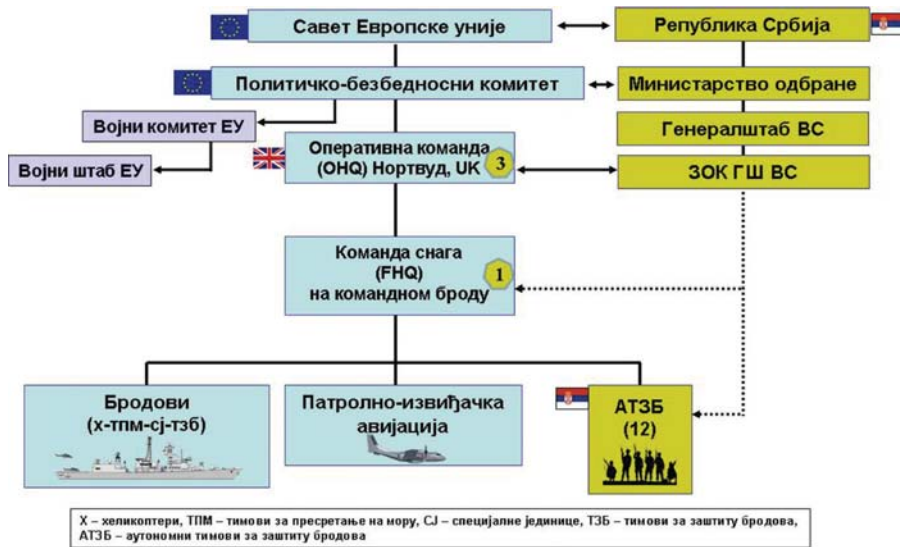
Припреме тимова за учешће у операцији ATALANTA реализоване су у Француској и Грчкој. Француска је

од 11. до 15. марта ове године у морнаричкој бази у Лоријену организовала обуку два наша тима за заштиту бродова. Обука је обухватила поморску навигацију, начин идентификације пловног средства које се приближава броду који се штити, руковање оружјем, претрес сумњивих лица, осматрање и обавештавање на мору, примену правила ангажовања у случају напада пирата и пружање прве помоћи.

У циљу додатног подизања нивоа обучености и оспособљености, у оквиру Индивидуалног програма партнер-

Обука два аутономна тима Војске Србије за заштиту бродова у морнаричкој бази у Лоријену, Француска, март 2013. године

Командовање у Операција EUNAVFOR ATALANTA

ства и сарадње реализована је обука припадника првог тима у Поморском центру НАТО за обуку у извођењу задатака пресретања на мору (NATO Maritime Interdiction Operational Training Centre – NMIOTC) на Криту у Грчкој.

Обука на Криту, која је комплементарна са обуком у Француској, реализована је од 15. до 26. априла ове године, а обухватила је инспекцију контејнера које превози брод, руковање оружјем у уским бродским просторијама, кретање унутар брода и преглед бродских просторија („тактичко чишћење“), контролу чланова посаде брода и поступање са сумњивим лицима, управљање чамцима, укрцавање на брод са брзих чамаца, укрцавање тима на брод из хеликоптера уз употребу ужета за брзо спуштање, укрцавање на брод под условима вишеструких претњи (мине

изненађења, контаминација НХБ материјала) и пружање прве помоћи.

Поред оружаних снага држава чланица НАТО, капацитети Центра за обуку на Криту доступни су и за припаднике оружаних снага држава чланица Партнерства за мир, а међу најчешћим корисницима су Црна Гора, Молдавија, Украјина, Русија и друге државе. Обука припадника Војске Србије на Криту први пут је реализована у октобру 2012. године за два официра. Обуком у Француској и НАТО центру за обуку на Криту значајно су унапређена знања и подигнут ниво обучености и способности припадника тимова за заштиту бродова, који ће омогућити успешно извршавање свих задатака током учешћа у операцији ATALANTA.

Учешћем представника Србије на састанцима министара одбране држа-

ва чланица ЕУ, састанцима Војног комитета ЕУ и конференцијама за генерисање снага, као и ангажовањем наших припадника у Оперативној команди у Нортвуду, Команди снага и тимова у зони операције, Србија ће први пут у једној мултинационалној операцији Европске уније истовремено учествовати на свим нивоима – политичком и војно-стратегијском, оперативном и тактичком.

Мисија у Сомалији

Учешће Војске Србије у Мисији Европске уније за обуку сомалијских снага безбедности у Уганди – EUTM Somalia започето је 24. априла 2012. године, ангажовањем једног официра на дужности шефа санитарске службе у штабу мисије у Кампали, Уганда. Ту позицију Министарство одбране планира да задржи током 2013. и 2014. године. Важно је нагласити да је Србија тренутно једина држава контрибутор снага у тој мисији која није чланица Европске уније, а због стручности медицинског кадра ангажованог у мисији ужива велико поверење структура Европске уније и локалног становништва.

Крајем априла ове године у у болницу „нивоа 1“ у Могадишу у Сомалији упућен је медицински тим у коме су један лекар и три медицинска техничара. Њихово присуство је значајно за тимове за заштиту бродова који периодично упловљавају у сомалијске луке и главни град Сомалије, јер ствара додатни осећај сигурности код њихових чланова, иако тимови у свом саставу имају лекара и медицинске техничаре.

Поред чињенице да поморске снаге Европске уније у Сомалији изводе војну операцију против пирата на Индијском океану и у водама око Рога Африке, ангажовање тимова Војске Србије за заштиту бродова има хуманитарни карактер јер се штите животне намирнице које бродови Светског програма за храну УН превозе до сомалијских лука. Медицинска подршка припадника Војске Србије у обуци безбедносних снага Сомалије доприноси бржем успостављању стабилности у тој земљи и формирању државних институција. ■

ПРЕДНОСТ БОГАТОГ ИСКУСТВА

Основу аутономних тимова Војске Србије за заштиту бродова чине бивши припадници 82. поморског центра – специјалне јединице из састава некадашње Ратне морнарице Војске Србије и Црне Горе, који су након раздвајања Државне заједнице Србија и Црна Гора 2006. године своју професионалну каријеру наставили у Специјалној бригади Војске Србије.

Сачувани капацитети и искуство стечено у јединици са традицијом

извођења специјалних дејстава на мору дугом 46 година (1960–2006) значајно су допринели да се Србија данас, иако континентална земља, третира као равноправан партнер са државама чланицама Европске уније које учествују у операцији EUNAVFOR ATALANTA. На овај начин Србија показује спремност и способност са којом може да се похвали тек понека држава која нема морнарицу нити морску обалу, али и не све државе које их имају.

Капетан Дејан Стојковић у мировним мисијама

Од Прокупља до Киншасе и Лоријена

Учешћем у мисији у Сомалији капетан Стојковић, лекар из прокупачке касарне „Ратко Павловић Ћићко” и инжењеријског батаљона Треће бригаде наше војске, верује да ће стећи драгоцену стручну, војна и животна искуства. Сигуран је да бригом о људима, свакодневним радом, усавршавањем на свим нивоима и учењем страних језика оплемењује себе, а доприноси систему одбране Србије.

Три године рада у Војсци Србије биле су довољне да капетан Дејан Стојковић покаже и квалитете лекара у прокупачкој касарни „Ратко Павловић Ћићко” и инжењеријском батаљону Треће бригаде Копнене војске, и одличну оспособљеност за учешће у мировним мисијама.

Од 18. октобра 2011. до 7. маја 2012. обављао је дужност заменика вође Тима за авио-медицинску евакуацију – АМЕТ 17 у мировној мисији MONUSCO у Демократској Републици Конго. Недавно се вратио из Француске, с обуке за учешће у мисији Европске уније. Садржаји обучавања у Лоријену односили су се на операци-

ју АТАЛАНТА у Сомалији и ангажовање у оквиру тимова за аутономну заштиту бродова.

Банде харају градовима

Капетан Владан Живковић из Специјалне бригаде, капетан Дејан Стојковић из Треће бригаде и четири медицинска техничара с ВМА стигли су у Конго крајем 2011. године, у време предизборне кампање за председничке и парламентарне изборе у тој земљи. У главном граду Киншаси владала је напетост, становници су страховали и стрепели од резултата избора. База учесника мировне мисије MONUSCO из Србије налазила се између аеродрома и јорданске болнице, у коју су транспортовани пацијенти на виши ниво здравственог збрињавања.

Наши медицинари лечили су припаднике оружаних снага Јужноафричке Републике, Индије, Гане, Сенегала, Уругваја, Бангладеша и Гватемале, мада је њихов основни задатак био да обављају авио-медицинску евакуацију, збрињавање и транспорт пацијената. Медицински тим из Србије извео је авио-транспорт пацијената до Преторије, а шест пута су евакуисали болеснике унутар Конга. Превоз оболелих друмом није био једноставан због лоше путне инфраструктуре, као и због обилних киша, карактеристичних за тропску климу.

Проблеме су стварале и саобраћајне гужве на путу од базе Уједињених нација INCAL до међународног аеродрома Нђили. Дешавало се да екипа остане у саобраћајном колапсу и по шест сати, окружена хиљадама демонстраната. Ипак, српски мировњаци успевали су да до одредишта доведу све повређене и оболеле, најчешће од тумора, сиде, различитих инфекција или маларије.

Мисија у Конгу изузетно је сложена, нарочито у безбедносном смислу – многобројне банде харају градовима земље исцрпљене грађанским ратовима, у којима је погинуло или од болести умрло око два милиона људи. После победе на изборима старог председника Жозефа Кабиле, ситуација у градовима се стабилизovala. Међутим, у источним деловима Конга сукоби побуњеника с припадницима државне војске, упади руандских побуњеника у села и покољи над цивилима и даље су постојали.

„Живот становника у Конгу је врло тежак, па се често стиче утисак да он нема вредност. Здравствено стање грађана те афричке државе је веома лоше – процењује се да је скоро свака трећа особа инфицирана HIV-ом, а присутни су и најтежи облици маларије и заразних тропских болести. У време нашег боравка у Конгу владала је и епидемија колере“, наводи капетан Стојковић.

Међу припадницима српског мировног тима, уз двојицу поменутих официра и старијег водника прве класе Бобана Каличанина, налазиле су се и медицинске сестре Снежана Манојловић,

„Увежбавали смо процедуре у случају приближавања или напада пирата на брод, коришћење наоружања француске војске, савладавање водених препрека и спасавање утопљеника. Такође смо имали и обуку из прве помоћи и сагледавање санитарских средстава које они користе. Француски војни лекари пренели су нам искуства из досадашњих мисија и информисали нас о могућим здравственим и организацијским проблемима на броду у току ангажовања“, каже капетан Стојковић.

Док поново не оде у мировну мисију, посвећен је свакодневним зада-

Љиљана Чуповић и Милена Денић, које су, према речима доктора Стојковића, одлично извршавале задатке.

Борбе против пирата

Припреме за учешће у мултинационалним операцијама за капетана Дејана Стојковића започеле су обуком у декларисаном воду АБХО у Крушевцу и на курсевима у Центру за мировне операције Генералштаба Војске Србије. Недуго после повратка из Конга упућен је за Лоријен, у Француску, где се од 8. до 18. марта обучавао за ангажовање у мировној мисији Европске уније ATALANTA у Сомалији.

У морнаричкој бази у Лоријену оспособљавали су се припадници наше специјалне бригаде, док је капетан Стојковић био у улози лекара у аутономном тиму за заштиту бродова против пирата у Индијском океану.

цима санитарске подршке у 310. инжењеријском батаљону наше војске и у осталим јединицама из гарнизона Прокупље. Брине о здрављу 3.185 здравствених осигураника, о здравственом обезбеђењу јединица у Копненој зони безбедности, прати хигијенско-комуналне прилике у Гарнизону, врши санитарски надзор, те обезбеђење и транспорт пацијената до Војне болнице Ниш и до ВМА.

Намерава да започне школовање на специјалистичким студијама из грудне хирургије на ВМА у Београду. Верује да ће учешћем у мисији у Сомалији такође стећи драгоцену стручну, војна и животна искустава. Сигуран је да бригом о људима, свакодневним радом, усавршавањем на свим нивоима и учењем страних језика оплемењује себе, а доприноси и систему одбране Србије. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Логистичка вежба у Словачкој

Интероперабилност на провери

У организацији Мултинационалног логистичког координационог центра (MLCC) из Прага и Министарства одбране Словачке као земље домаћина, на војном полигону „Лешт“ реализована је војна међународна логи-

Учесници вежбе из Војске Србије

стичка вежба „Capable Logistician 2013“. На вежби је учествовала и седмочлана радна група Министарства одбране и Војске Србије.

На вежби је учествовало око 1.500 представника из 28 земаља и 14 организација из НАТО и Партнерства за мир. Вежба је била прилика за проверу и развијање колективних логистичких решења и процену интероперабилност опреме, система и процедура.

– Ово је највећа логистичка вежба у последње две деценије – истакао је пуковник Мирослав Пеликан, директор Мултинационалног логистичког координационог центра.

– Стандарди, заједничке процедуре и компатибилна опрема су кључни за интероперабилност – рекао је пуковник Пеликан и нагласио да без интероперабилности не постоји ефикасна сарадња у логистици, а она је пресудна за одрживост мисије и делотворност снага у борби.

Чланови радног тима Министарства одбране и Војске Србије учествовали су у саставу различитих функционалних логистичких области, као што су Група за здружену логистичку подршку (JLSG), Муниција (AMMO), Одржавање и поправка средстава (M&R), Секција за прихват и одрживост снага (RSOM) и Контрола кретања (MovCon), и то на позицијама посматрача, штабних официра и оператера у Програмском алату за логистичко планирање распоређивања снага (LOGFAS).

Најважнији резултат учешћа радне групе је стицање искуства у раду у мултинационалном окружењу, сагледавање рада мултинационалног штаба у процесу припреме и реализације вежбе и сагледавање процеса планирања и организовања сложене међународне војне логистичке вежбе. ■

>>> КУРС за контроле у командама бригада, база, Речне флотиле и центара за обуку Војске Србије одржан је у организацији Управе за оперативне послове Генералштаба. ■

>>> У ЦЕНТРУ за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу одржан је састанак са делегацијом Организације за забрану хемијског оружја (OPCW) на коме су усаглашене појединости за реализацију тренинга инспектора OPCW са високотоксичним хемикалијама, који ће бити одржан у септембру ове године у ЦУК АБХО у Крушевцу. ■

>>> НА СЕМИНАРУ „Алтернативни модули снага“, који се као део плана едукације мешовите комисије Србија–САД организује у сарадњи са Центром за цивилно-војне односе из Монтереја, учесници семинара имали су прилику да стекну нова знања у вези са модулирањем снага на тактичком, оперативном и стратегијском нивоу. ■

>>> ФАБРИКА аутомобила из Прибоја испоручила је Војсци Србије 13 камиона серије „фап 11-18“. Вредност возила је већа од милион евра, а испорука је извршена у планираном року. ■

>>> ПЕТОДНЕВНИ „Методички курс евалуатора колективне обучености“ похађало је 15 официра из састава Команде Гарде и потчињених јединица. У практичном делу курса Гардијски батаљон извео је вежбу на терену „Стрељачки вод у одбрани“. ■

>>> ПРИПАДНИЦИ Центра за обуку Копнене војске из Пожаревца приказали су пешадијско наоружање и опрему на платоу испред школе „Деспот Стефан Високи“ у Деспотовцу, поводом Дана општине. ■

>>> ДЕСЕТА заједничка акција добровољног давања крви морнара и железничара била је рекордна. У новосадској касарни „Александар Берић“ око сто железничара и исто толико припадника Речне флотиле прикупило је стотинак литара крви. Ова заједничка акција организује се два пута годишње, пету годину заредом. ■

>>> У ЦЕНТРУ за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву почео је Лидерски курс на ком ће се обучавати 59 професионалних војника из јединица Војске Србије за дужности командира одељења односно вође-лидере тимова и група. ■

>>> КОМАНДАНТ Центра за обуку логистике у Крушевцу потпуковни Јадранко Дивјак уручио је Основној школи „Доситеј Обрадовић“ из Врбе код Краљева део књижног фонда који је преостао након гашења војних библиотека. Центар је већ поклонико књиге основним школама „Брана Павловић“ у Коњуху и „Јован Јовановић Змај“ у Крушевцу, тако да је школским библиотекама укупно предато око 4.600 књига. ■

>>> ЛЕКАРИ Команде за обуку у оквиру акције „Војни лекар на селу“ пружили су медицинску помоћ становницима села у општинама Сечањ, Ражањ и Планишће. Команда за развој Банатске бригаде акцију је реализовала у селу Бусење у општини Сечањ и Лаудановац у општини Планишће. У селу Грабово у општини Ражањ, акцију су заједнички извели Команда за развој Расинске бригаде и Центар за обуку логистике. ■

▶
Војска као судбина:
Предраг Радуловић

Ово је и мој пут

Прошло је 14 година како га нема... Сваке године, тог априла, моји родитељи у селу Радичевић, код Бечеја, направе помен брату. Долазе нам представници Гарде, 25. батаљона војне полиције. Колеге. Дођу око 10 сати у нашу кућу, одемо на гробље... Ручамо, мало поседимо. Они одвоје време за нас, а мојим родитељима то много значи.

Увек дођу двојица Далиборових колега, Милићевић и Стојановић. Они су сад подофицири, каже Предраг, а тада су били професионални војници.

– С њима се дружио. Био је и генерал Тодоровић једне године. Никад нико од нас није лошу реч рекао о околностима под којима је брат изгубио живот. Знам да многи родитељи који су изгубили децу тешко носе бол па су склони да криве свакога. Никада нисмо тако размишљали.

Командант 25. батаљона војне полиције потпуковник Милан Лазић прекида Предрагово дуго ћутање о ноћи у којој је остао без брата.

– Пале су на њега степенице. Био је помоћник дежурног. На задатку, у

У рано јутро 28. априла 1999, у касарни Дедиње, под бомбама НАТО настрадао је професионални војник Далибор Радуловић, припадник 25. батаљона војне полиције. Његов млађи брат Предраг дошао је у исту јединицу четири године касније, прво на добровољно служење војног рока, да би четири месеца касније почео ту и да ради. Чувајући успомену на брата, тридесетогодишњи Предраг каже да је то био један необичан рат „кога није морало да буде“, али да се сада ништа не може променити. „Ми смо сви војници и не знамо шта нас сутра чека. Сами смо се одлучили за то, нико нас није терао. То је живот који смо изабрали“.

А кад браћ дође, њонесе кући бели ојасач и униформу, веш да мама ојере, ја обавезно њо обучем, да њробам... Сликао сам се њада у њоме. Чувам слике из њог времена. У његовој војничкој кошуљи...

обиласку зграде. Кад се такве трагичне ствари десе, било где, и у војсци, наравно, често крећу лавине сумњи у околности трагичног догађаја. Разумљиво, људима је тешко да прихвате сурову истину. Насупрот томе, свака наша посета породици Радуловић наново нас задиви. Угосте нас као да

Не мрзим људе, ња ни оне који су исјалили њу ракету, али још увек не могу да се њомирим с њим да је мој браћ изгубио живој. То њњо су радили они који су са нама рањовали, кукавички је чин, као њњо је и њај раћ био кукавички раћ.

смо им род рођени. Такво поштовање према припадницима Војске Србије ретко се среће. Они су и на споменику Далибору уклесали речи захвалности Војној пошти 4795.

А то априлско јутро 1999. године, упркос ратном стању, шеснаесто-годишњем Предрагу и две године млађем брату, изгледало је сасвим обично.

– Дан раније договорили смо се да одемо на пецање. Мама је била код куће, а тата, возач камиона, био је у иностранству, у Немачкој. Отишли смо ујутро на пецање на канал, четири километра од села. Дошао је један другар по нас. Рекао је да дођемо кући – зове нас мама. Кажем млађем брату иди ти, а ја ћу остати! Мислио сам да нас зове онако, да се нешто помогне. Није прошло много, поново дође друг и позове и мене...

Речи све теже излазе. Сузе одају да 14 година није довољно времена да сећање избледи.

– Испред куће, кад сам стигао, била су амбуланта кола и нека војна лица. Из касарне из Тополе, мислим, мада нисам сигуран. Био је ту и потпуковник задужен за морал у Гарди. Дошли су да обавесте породицу... Мама је сама била, зато нас је другар и позвао. Сви су седели за столом, а ја сам сео на кревет. Ђутао сам, нисам знао шта да кажем... Млађи брат је то баш тешко поднео.

Далибор је увек био брат за пример.

– Као најстарији, о мени и млађем брату водио је рачуна. Буквално нас је хранио, пресвлачио кад родитељи нису ту. Чувао нас. Таман је за толико био старији. Иако је имао 22 године, а ја 16, мени је деловао као да је много старији. Нисмо живели сјајно, био је тежак живот. И пре посла у Војсци је радио, и зарађивао... Никад није узео своју плату и отишао да је потроши на себе, увек је купио и нама нешто. Давао је и родитељима. Осећали смо његову пажњу.

Није причао о послу у војсци, о искуствима из касарне...

– Живео је у касарни, а кад је долазио кући испитивао сам га о свему... Али он није хтео да говори. Данас разумем зашто, о неким стварима с посла се не прича... А кад дође, понесе кући бели опасач и униформу, веш да мама опере, ја обавезно то обучем, да пробам... Сликао сам се тада у томе. Чувам слике из тог времена. У његовој војничкој кошуљи...

Одлуку да крене братовим стопама Предраг је донео још раније, али је ишао обилазницом...

– Циљ ми је да будем официр. Откад знам за себе волео сам војску. После основне школе хтео сам да упишем Војну гимназију, али ми се измакло јер нисам имао врло добру оцену из математике, па сам уписао средњу школу коју нисам желео, после које сам планирао да одем у једногодишњу школу за подофицире. Пријавио сам се на конкурс. Нисам прошао лекарски преглед у Новом Саду због, наводно, повећаног билирубина. Мада мислим да то није био разлог.

Одлучио сам да се пријавим добровољно у војску. Тражио сам искључиво да будем овде, у 25. батаљону војне полиције.

Родитељи нису имали ништа против...

– Никад ми нису рекли – немој! Отворили су ми врата. Истина, било је и оних који су говорили – што идеш, знаш шта се десило твом брату! Нисам о томе тако размишљао, десило се шта се десило. Ово ја желим, о томе сам маштао и пре. Нисам овде само да бих наставио тамо где је Далибор стао. Ово је и мој пут.

И млађи Предрагов брат је професионални војник.

– Две године је млађи, а ово му је четврта година како је професионални војник у Речној флотили у Новом Саду. Сви кажу да личимо, а мени се не чини. Жарко желим да будем подофицир, завршио сам лидерски и основни курс за подофицире, три модула, и верујем да сам својим трудом и радом заслужио да будем овде где јесам, а и брат је. Да сам лош момак, било би ме срамота да очекујем да напредујем.

Извесно је да је реч о сјајном младом човеку, војнику за пример, искрено посвећеном војном позиву.

„Свака наша њосејта њородици Радуловић наново нас задиви. Угосте нас као да смо им род рођени. Такво њошњовање ѡрема ѡријадницима Војске Србије рејко се среће. Они су и на сјоменику Далибору уклесали речи захвалности Војној ѡшњи 4795”, каже ѡшњуковник Милан Лазић.

У ходнику, на зиду, испред канцеларије команданта, слика Далибора Радуловића. На месту где је настрадао однедавно је и спомен-плоча. Близу степеница...

А у недељу 28. априла служен је још један помен на сеоском гробљу у бачванском селу Радичевић. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

Изградња цркве Светог краља Стефана Дечанског

Нешто веће од нас самих

Становништво, војска и полиција удружили су снаге и сазидали храм у београдском насељу „13. мај”. На питање зашто, одговарају – да нам свима буде зборно место и богослужбени простор, да служи на част систему одбране и отаџбини, и да остане нешто веће од нас самих. То је прва црква после Другог светског рата коју с народом граде војска и полиција.

Црква Светог краља Стефана Дечанског налази се на улазу у касарну „Радован Медић” и пример је цивилно-војне сарадње становника насеља „13. мај”, припадника 224. центра за

електронска дејства и Специјалне антитерористичке јединице Министарства унутрашњих послова Србије.

Протонамесник Раде Јовић, надлежни парох, образлаже да идеја о градњи цркве постоји већ четири го-

дине, али је реализација покренута касније. Неколико месеци после избора патријарха Иринеја за врховног поглавара Српске православне цркве разговарало се о изградњи Цркве Свети Стефан Дечански, коју би заједно градили војска, полиција и народ. За њега је то значајно искуство јер, како каже, осећа „везаност и љубав према војсци и војној униформи”.

– Патријарх Иринеј био је одушевљен идејом, и у пролеће 2011. године поднели смо молбу за почетак градње. Непосредно после тога, у лето, патријарх је дошао у насеље „13. мај” и увидео озбиљност и решеност људи да крену с градњом. Чим смо добили благослов приступили смо при-

бављању потребних докумената, али и онога најважнијег, пројекта за градњу – наводи отац Раде.

Почетком маја 2012. године градња је почела. Припадници Војске и полиције учествују добровољним радом и прилозима.

– Настојали смо се да се не хвалимо много тиме што радимо. Често ни сами нисмо свесни шта и како радимо, али се трудимо да будемо достојни својих предака, који су црквама омеђили наше земље, и да научимо потомке како и шта треба да чине – истиче протонамесник Јовић.

Командант 224. центра за електронска дејства пуковник Бранислав Љушић поносан је што управља јединицом која учествује у изградњи храма. Као командант, каже, одгово-

ран је за организацију верске службе у јединици и дужан да у складу с Уредбом о вршењу верске службе у Војсци Србије свакоме омогући остваривање слободе вероисповести, као и логистичку подршку у вршењу делатности верске службе.

– Изградња цркве јесте пројекат цивилно-војне сарадње. Учешће је искључиво добровољно, према жељама и убеђењима људи из јединице, уз уважавање свих обавеза које проистичу из војне службе. Надам се да ће такав рад позитивно утицати на изградњу оперативних способности јединице, на јачање духовних и моралних вредности припадника, неговање традиције и патриотизма и да ће допринети поштовању Кодекса части припадника система одбране, те јачању војног колектива.

Војска и полиција, иначе, имају добру сарадњу, а током изградње цркве она је продубљена – објашњава пуковник Љушић.

Командант САЈ-а пуковник Спасоје Вулевић истиче да је почаствован што заједно са колегама учествује у тако великом пројекту и да нису ни свесни шта раде, али знају да су на добром путу.

Пуковник Бранислав Љушић, Командант 224. центра за електронска дејства

Пуковник Спасоје Вулевић, командант САЈ-а

– У САЈ-у радим 20 година, завршио сам Војну гимназију и Војну академију, тако да сам из истих редова као и колеге из 224. центра. Идеја је потекла од пуковника Љушића, који је рекао да припадници Центра имају жељу да заједно кренемо у пројекат изградње, што смо радо прихватили. Могу слободно да кажем да благодат божја о изградњи храма висине 19 метара говори да имамо подршку и врховног команданта, нашега архангела Михаила. Треба нагласити да су сви припадници 224. центра за електронска дејства и САЈ-а личним залагањем и дневним ангажовањем учествовали у изградњи цркве – каже пуковник Вулевић.

У току је пауза док припадници не скупе неопходна средства за наставак градње. Наредне фазе су постављање спољне фасаде, стављање крста, израда иконостаса и изградња звоника, који треба да буде сличан ономе у Пећкој патријаршији. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимео Јово МАМУЛА

УЗ БЛАГОСЛОВ ПАТРИЈАРХА

Почетак изградње, копање и освећење темеља одржани су 3. маја прошле године. Помоћ у реализацији пројекта пружио је ПИК „Земун“, који је донирао земљиште, а Огледно поље „Зелени Хит“ уступило је потребну механизацију. Саобраћајни институт ЦИП донирао је пројекат Наташе Лазаревић. Грађевинске радове изводи Пројектоградња „Земун“. Личне прилоге дале су старешине, војници и полицајци, као и СПЦ и Општина Земун.

Крајем септембра прошле године градилиште је обишао патријарх Иринеј. Он је цркви и дао име – Стефан Дечански, са Светим Савом и Светим кнезом Лазаром, чини тројство најмудријих, најпожртвованијих и најблагороднијих личности, светитеља, које је дао српски народ. Прва слава цркве обележена је 24. новембра 2012. године.

Увежбавање Ваздухопловства и ПВО

Ваџтрени удар 2013

На аеродрому „Батајница“ изведено је заједничко тактичко увежбавање Ваздухопловства и противваздухопловне одбране – „Ватрени удар 2013“. Вежба, којом је руководио начелник Штаба Команде тог вида наше војске бригадни генерал Дејан Јоксимовић, трајала је три дана, а одвијала се на више локација широм земље.

Командант „Ватреног удара“ на нивоу 204. ваздухопловне бригаде потпуковник Бране Крњајић истакао је да је тај састав за вежбу ангажовао комплетне летачке и логистичке капацитете.

– Наша јединица имала је најпре задатак да симулира напад на поједине објекте, дејство на терену, да прати ловачку авијацију, као и да пребазира хеликоптерске ескадриле на други аеродром. Логистичке јединице подржале су све учеснике, и на батајничком аеродрому и на етапном аеродрому у Ковину – навео је потпуковник Крњајић и додао да су демонстрирана дејства и на полигону „Чента“, тако што је јединица подржавала саставе из Краљева.

Током „Ватреног удара“ ловачка авијација пресретала је авионе с других аеродрома, у садејству с ракетним једи-

ницама и јединицама ВОЈИН. Акцију трагања за пилотом који је искочио из ваздухоплова, његово спасавање и превозење до ВМА успешно је реализовала хеликоптерска посада. Увежбавани су, такође, поступци збрињавања повређених посада и у ратним и у мирнодопским условима. ■

Б. МИЉИЋ

Радионица о родној равноправности

Трећи регионални састанак представника механизма за родну равноправност у министарствима одбране и оружаним снагама западног Балкана у организацији SEESAC Програма УН за развој (UNDP) отворила је представница Канцеларије UNDP/ SEESAC у Београду Бојана Балон, а учесницима су се обратили и представник Министарства одбране пуковник Драган Татомир и војни аташе у Амбасади Норвешке у Србији пуковник Есбен Ос.

Циљеви дводневне радионице, којој су у Дому војске у Београду присуствовали представници министарстава одбране и армија Србије, Црне Горе, Македоније и Босне и Херцеговине, су умрежавање и размена информација о увођењу родне перспективе у политику одбране, планирање будућих активно-

сти у тој области и размена информација о политикама и праксама запошљавања у министарствима одбране.

Последњи део радионице био је резервисан за дискусију о могућностима оснивања регионалне мреже жена у војсци на западном Балкану. ■

Крушевац победник првенства Команде за обуку

На петом спортском првенству Команде за обуку, одржаном у ваљевској касарни „Војвода Живојин Мишић“, током три дана припадници тог састава такмичили су се у стрељаштву, војном вишебоју, оријентирингу, атлетици, малом фудбалу, одбојци и цудоу.

Свеукупни екипни победник такмичења је екипа Крушевца.

Затварајући првенство, командант Команде за обуку генерал-мајор Ђокица Петровић посебно је истакао резултате у војном вишебоју, стрељаштву, оријентирингу и у атлетици.

Екипа Панчево била је најбоља у војном вишебоју, а њихове колеге из Пожаревца у стрељаштву. Лесковац је победио у оријентирингу, мушка екипа Београда у атлетици, док је у истој дисциплини најбољи био женски тим екипе Сомбор. Београд је био најуспешнији у одбојци, а свеукупни победник Крушевац – у фудзалу.

Пехар за фер-плеј уручен је екипи Сомбора.

Част да спусти заставу на крају првенства припала је победнику у војном вишебоју поручнику Жељку Петровићу из Крушевца, а уз њега су били заставник Давор Будисављевић, победник у стрељаштву из аутоматске пушке и најбољи стрелац из пиштоља старији водник Дејан Вукојевић. ■

В. ВЈЕШТИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Родна неутралност војне обавезе

Пише
Биљана МИЉИЋ

Строј за све Норвежанке

Права и обавезе треба да буду исти за све. Оружане снаге треба да имају приступ најбољим ресурсима, без обзира на пол, а до сада су углавном регрутовани мушкарци, истакла је лабуристички посланик Лејла Густавсен у залагању за родно неутралну војну обавезу.

За разлику од тренда бројних европских земаља, које су у протеклим деценијама прешле са регрутног система на професионалну војску, норвешки парламент недавно је великом већином усвојио закон да се обавеза служења војног рока прошири на све грађане без обзира на пол. Норвешка ће тако постати прва европска и НАТО земља која је у мирнодопским условима донела такву одлуку. Норвежанке, стога, од 2015. године, очекује обавезна година под опасачем.

Упркос различитим оценама и европске јавности и грађана Норвешке, предлагачи тог документа овај потез представљају као корак ка равноправности полова и покушај да се диверсификују надлежности у оквиру војске.

Присталица поменутог закона Лејла Густавсен истакла је, како преносе стране агенције, да „права и обавезе треба да буду исти за све“, додајући да „оружане снаге треба да имају приступ најбољим ресурсима, без обзира на пол, а до сада су углавном регрутовани мушкарци“. Закон је наишао на неодобравање само малобројне опозиционе Хришћанске демократске странке.

За жене у Норвешкој важиће обавеза служења војног рока у оружаним снагама те земље у трајању од једне године. Према важећим прописима, за норвешке држављане мушког пола старости од 19 до 35 година једногодишњи војни рок је обавезан у мирнодопским условима, док је у рату за регрутацију доња граница 16 година.

Право да након навршене 18. године служе у војсци на добровољној основи Норвежанке су стекле још 1976. и тренутно чине 10 одсто регрутног састава, а Министарство

одбране Норвешке недавно је саопштило да је циљ да се до 2020. године тај број удвостручи.

Искорак у области родне равноправности у војсци Норвешка је учинила и 1995. када је постала прва земља у којој је допуштено да жене службују у војним подморницама.

Након окончања Хладног рата, Норвешка, која је чланица НАТО, смањила је бројно стање својих оружаних снага са намером да она буде модерна и добро опремљена. Одлука да и жене служе обавезан војни рок не може се приписати ни недостатку регрута, јер се у претходним годинама из програмске групе од око 60.000 уписаних војних обвезника бира од 8.000 до 10.000 Норвежана на основу тестова и према мотивацијама за служење војног рока.

Доношење овако важне одлуке, случајно или не, одиграло се у недељи у којој је обележено 100. година од када су жене стекле право гласа у Норвешкој. Званичници наводе да њен циљ није да буде средство приморавања жена да служе војску против своје воље, већ је намера да се побољша родна равнотежа у војсци, јер се на основу студија и приговора савести војни рок може избећи или одложити.

За познаваоце прилика у области родне равноправности на европском континенту, оваква иницијатива није никакво изненађење, јер Норвешка предњачи међу земљама које се залажу за равноправност полова на свим пољима, нарочито у државним службама и јавном сектору.

Изван Европе, у Израелу је такође обавезан војни рок за девојке и траје две године, изузев ако су удате или у другом стању. Мушкарци у Израелу служе војску три године од своје осамнаесте. ■

Пише
Милан МИЈАЛКОВСКИ

Тотална шпијунажа и контрашпијунажа

Будно око „великог брата“

Едвард Сноуден, припадник америчке тајне службе који је недавно открио јавности програм Агенције за националну безбедност САД – свеобухватни тајни надзор телефонских и интернет комуникација Американаца и читавог света, није заправо открио ништа ново, сем што је подсетио на присутност тоталне шпијунаже и контрашпијунаже у савременом, глобализованом свету

У савременим условима високософистицирана техника има огромне могућности за тотално шпијунирање сваког човека на планети, посебно ако користи неко средство за комуникацију или се нађе у простору који је под видео-надзором.

На тај начин оно што је у прошлости било тешко оствариво, данас је сурова реалност – надзиру се, и у тренутку када се и одвијају анализирају милијарде телефонских и интернет комуникација. Реч је о тоталном надзору који аутоматски обављају компјутери специјалним програмима – рутински надгледају све комуникације и реагују после регистровања кључних речи у електронској пошти, на пример „тероризам“, „бомба“, „отров“... Потом селектовани појединци подлежу још свеобухватнијем обавештајно-оперативном „третману“ ради спречавања њихових евентуалних противзаконитих делатности.

Такве могућности има већина земаља света, не само САД, чији су потенцијали несумњиво највећи. То потврђују и бројне статистичке и оперативне чињенице. Обавештајну заједницу САД чини 16 агенција, а Национална агенција за безбедност само је једна од њих. Запошљава око 140.000 инжењера, компјутерских програмера, социолога, аналитичара..., који посредством око 2.300 прислушних центара широм света константно „усисавају“ обавештајне информације. Тако, на пример, годишње контролишу око 220 милиона телеграма у САД, а вероватно двоструко више ван државе. „Вашингтон пост“ и „Гардијан“ објавили су 6. јуна 2013. да НСА „усисава“ податке посредством директног прикључења на сервере девет водећих интернет компанија у САД, које су интернет сервис и целом свету.

Терористички напади Ал Каиде 11. септембра 2001. потврдили су да тајне службе САД, када је реч о националној безбедности, нису биле на нивоу потреба. Стога су предузете опсежне правне, организационе, кадровске мере

ради спречавања сличних изненађења у будућности. Између осталог, ажуриран је „Патриотски закон“ који је америчким тајним службама дао скоро неограничена овлашћења – без судског или тајног судског налога могле су предузимати разноврсне оперативне мере према осумњиченим за тероризам. На тај начин створени су услови за оправдано нарушавање приватности америчких грађана.

Изјаве и оцене највиших америчких званичника поводом поступка Снодена – одмах су га прозвали „разбијачем тајни НСА“ – потврђују постојање тоталног надзора који су квалификовали као – нужан. Наиме, Кит Александар, директор НСА, одговарајући 12. јуна пред Комисијом за обавештајну делатност америчког Сената, рекао је, између осталог, да су захваљујући таквом надзору откривени и спречени многобројни терористички напади у

САД. То је поткрепио и примером из 2009. године, када је осујећен терористички напад тројице исламиста на њујоршки метро.

Амерички председник Барак Обама био је још конкретнији – истакао је да је поменути надзор комуникација легалан, у складу с законима САД. Он подржава дебат

о мерама за спречавање тероризма, као и равнотежу између безбедности и приватности, која је, како наводи, „здрава за демократију“. Завршио је речима: „Не можете имати 100 одсто безбедности, 100 одсто приватности и нулто неузнемиравање“.

Технолошко-техничка достигнућа у доброј мери омогућавају контролу приватности. Један од званичника Америчке уније за грађанске слободе тежиште проблема сликовито је објаснио речима: „То је исто као када би Еф-Би-Ај испред сваке куће или стана у земљи поставио агента који евидентира ко у њих улази или излази“. Остаје да сачекамо одговор на суштинско питање: да ли држава „коректно“ користи резултате тоталног надзора приватности или злоупотребава прибављена сазнања? ■

Основни принципи тоталне шпијунаже јесу да свако може бити шпијун, да свако мора бити шпијун, као и да нема тајни које је немогуће открити. Контрашпијунажа, међутим, почива на начелу да је свако сумњив по националну безбедност, а уколико то није, реч је о тренутној неопрезности безбедносних служби.

Објашњење слике „Косовка девојка“

У Дому војске у Београду промовисана је књига „Објашњење слике Косовка девојка“ пуковника у пензији др Радета Рајића, који је говорећи о слици Уроша Предића истакао њен значај за моралне вредности и духовну свест нашег народа.

– Та слика само на први поглед представља младачку љубав између витеза и девојке и сцену у којој она њему вида ране. Међутим та слика носи далеко дубљу и озбиљнију поруку – рекао је др Рајић.

У име породице погинулог поручника Николе Вујчића која се укључила

у акцију објављивања ове књиге, присутнима на промоцији обратио се његов син, кадет Војислав Вујчић.

– Ја не могу ништа стручно да кажем о књизи, али осећам да она најпре испитује, затим побуђује, а након тога покреће патриотске и моралне вредности – рекао је Вујчић и додао да би ту књигу сваки кадет требало да уврсти у личну библиотеку.

Публику је кроз трибину „Пут Видовдана“ водила Горјана Рајић, а вокална солисткиња Светлана Стевић певала је изворне народне песме. ■

Д. Б.

Промоција књиге „Савремена теорија псоријазе“

Књига „Савремена теорија псоријазе“, у издању Медија центра „Одбрана“, промовисана је у „Центру Сава“ у оквиру Конгреса удружења дерматовенеролога Србије. Аутори књиге су проф. др Радош Зечевић, проф. др Лидија Кандолф Секуловић, доц. др Жељко Мијушковић и проф. др Данило Војводић.

Поред аутора о књизи су говорили проф. др Ивана Бинић и рецензент

проф. др Марина Ивановић, која је истакла да је реч о савршеном приручнику за рад дерматолога, али и лекара других специјалности, најпре оних који лече оболеле од псоријазе.

Књига има 148 страна, 25 илустрација и 27 табела и схема.

Конгресу Удружења дерматовенеролога Србије присуствовало је око 400 учесника из земље и света. ■

Културни водич ■■■■■■■■■■

1–15. јула

ДОМ
ВОЈСКЕ
СРБИЈЕ

Браће Југовића 19, тел. 3234-702

Ликовни програм
тел. 3234-712

Галерија Дома Војске Србије (радно време: сваког дана сем недеље од 11,00 до 19,00 часова)

До 13. јула – Велика галерија – Изложба слика „250 година Шајкашког батаљона“, у сарадњи са Војним музејом и Војним архивом из Београда и Историјским архивом Новог Сада. Стручно вођење кроз изложбу сваког дана од 15 до 17 часова.

До 12. јула – Мала галерија – Изложба слика „Слобода контролисаних боја“ Ликовне групе Војне академије.

Књижевни програм
тел. 3201-728

2. јул у 14,00 – Атријум – Промоција књиге „Топлички Витезови“ мр Радоја Костића. О књизи говоре: др Божица Младеновић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу, др Милан Терзић, начелник одељења за војну историју Института за стратегијска истраживања Министарства одбране и аутор.

Изложба
„250 година
Шајкашког
батаљона“
у Дому војске

Историја на рекама

Изложбу је отворио вицеадмирал у пензији Бошко Антић

Поводом јубилеја Шајкашког граничарског батаљона, војне формације Речне флотиле која је 1763. године настала на простору југоисточне Бачке, Медија центар „Одбрана“, у сарадњи с Историјским архивом из Новог Сада, Војним архивом, Војним музејом из Београда и Центром за развој Шајкашке, приредио је изложбу у Великој галерији Дома Војске Србије.

На отварању 27. јуна говорили су в.д. директора Историјског архива Новог Сада, др Милан Парошки, вицеадмирал у пензији Бошко Антић и директор Медија центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић, а приказан је и документарни филм о средњовековним шајкашима у Коморану, аутора Зденка Попа.

Милан Парошки рекао је да су направили мали подвиг бавећи се архивистиком, јер су морали да истраже шта је то Шајкашка и како је српска војска била организована у Подунављу и Потисју.

Бошко Антић је изразио задовољство што отвара изложбу оваквог типа после 40 година бављења историјом ратовања на Дунаву и Сави.

– Дуга је историја шајкаша који су обележили ратовања на нашим рекама. То су били професионалци који су живели специфичан живот. Поштовали су ред и дисциплину, били су јунаци – истакао је Антић.

Потпуковник Марковић изразио је задовољство што и Медија центар „Одбрана“ учествује у обележавању јубилеја Шајкашког батаљона.

Поставка је организована у 13 тематских целина и представљена на 32 изложбена панела која садрже архивску грађу из Фонда Магистрата слободног краљевског града Новог Сада и архивску грађу Војног архива у Београду о револуционарним дешавањима 1848/1849. године.

Изложба показује какав је био живот у Шајкашком батаљону током 110 година његовог трајања, као и односе с околним местима. Изложена је архивска грађа о историјату

насеља која су чинила батаљон, обиму трговине и привредним токовима, разграничењу између Провинцијала и батаљона, кретању становништва, саобраћају... Посебна пажња посвећена је личностима као што су Стеван Шупљикац, Стеван Книћанин и Ђорђе Стратимировић, те догађајима током револуције 1848. године и Српском народном покрету.

Стручно вођење кроз изложбу, сваког дана од 15 до 17 часова, приредиће представници Центра за развој Шајкашке. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимко Д. БАНДА

Седам деценија
од легендарне
битке на Сутјесци

Пише Кршман МИЛОШЕВИЋ

Позив слободе

Битка на Сутјесци имала је велики морални, војни и политички значај. Знатно је повећан прилив бораца у јединице НОВЈ, а немачки команданти су, напославу, одустали од сталне тежње да опкољавањем униште народноослободилачки покрет. Неуспех непријатељеве офанзиве оснажио је међународну афирмацију партизанског покрета. Пред светском јавношћу више није било могуће прикривати стварно стање у Југославији и резултате НОВЈ. Сутјеска је ушла у историју и легенду као сведочанство о моћи коју је стекла идеја слободе.

Током пролећа 1943. године у Босни, Херцеговини, Хрватској и Словенији, јединице НОВЈ успешно су се бориле против непријатеља, док се Главна оперативна група, после великог успеха у Четвртој офанзиви, припремала за ослобађање Колашина, Мојковца, Берана и Андријевице, како би створила оперативне услове за продор у Србију. Због огромне преморености и исцрпљености бораца, око 3.100 рањеника и болесника, тешких услова снабдевања на том брдско-планинском подручју и других тешкоћа, Врховни штаб није имао услове да продужи планирану офанзиву.

Одмах после неуспеха у бици на Неретви, немачка Врховна команда је наредила да се посадне дивизије реорганизују у ловачке, попуне људством и бројном артиљеријом и снабдеју лакшом опремом, да би се оспособиле за

дејство на брдском и планинском земљишту. Ради ојачања, из Немачке је упућена 373. дивизија, која је сменила 7. СС дивизију на обезбеђењу бокситних рудника код Мостара, а с Источног фронта, преко Софије, упутила 1. брдску дивизију у рејон Пећи. Нова немачка операција добила је назив „Шварц“, а њена главна идеја било је опкољавање Главне оперативне групе НОВЈ, а затим концентричним нападима из ширег окружења уништење њених снага набачених на неповољан планински плато између река Пиве и Таре. Уједно је требало разоружати остатке четника Драже Михаиловића

Опкољавање и стезање обруча

Већ до средине маја 1943. немачке, италијанске, бугарске и квислиншке снаге завршиле су припреме за

напад. Немачка 1. брдска дивизија напала је 15. маја Прву и Другу пролетерску дивизију и развила жестоку борбу око Мојковца, Колашина и Бијелог Поља, а онда до 17. маја овлада Шаховићима и убрзо избила северно од Мојковца. Према Другој дивизији наступало је неколико непријатељевих одреда и борбених група. Цењећи снагу немачког напада у долини Таре, Врховни штаб наредио је Другој дивизији да затвори правац према Бистрици, а прегруписану Прву дивизију поставио на положаје између Таре и Ђеотине, да затвори правац према Пљевљима и Ђурђевића Тари. На тај начин су се обе дивизије удаљиле од Мојковца и Колашина.

Врховном штабу је већ 18. маја било јасно да је почела Пета непријатељева офанзива, овог пута знатно ширих размера, да је већ у току окружење Главне оперативне групе у ко-

ме непријатељ тежи да јој спречи продор у Србију. Ради пробоја обруча у правцу источне Босне јединице су окупљене на ширем простору око Фоче, ојачан је фронт Дринске оперативне групе и после „диверзије“ Ударне групе батаљона према Биочу, која је узроковала извесна померања у немачком распореду, Прва пролетерска бригада је 21. маја усиљеним маршем избила у Челебић, одбацила 4. домобранску бригаду и привремено заузела објекат Трврх.

Да би сломио напад, непријатељ је 25. маја увео у борбу и последње резерве. Међутим, Штаб Прве дивизије обуставио је напад и своје снаге повукао на северне падине Љубишње, а према непријатељу оставио само мање делове. Како је 369. дивизија тог дана избила у Попов До и угрозила групе бригада према Фочи, пропао је покушај Седме дивизије да 26. маја одбаци немачку 369. дивизију. Задржавана живим отпором Друге дивизије, немачка 1. брдска дивизија избила је 27. маја на простор Борове главе на планини Сињајевини, истовремено када су немачке и италијанске снаге од Никшића, сламајући одбрану Треће дивизије према Шавнику, избиле до Буковика и Липове равни.

Покушавајући да омогући прелазак трупа преко Сутјеске, ако пробој

обруча према Фочи не буде успео, Врховни штаб је још 22. маја упутио на Вучево два батаљона Друге пролетерске бригаде како би одржали важан рејон између Пиве и Сутјеске. То је била судбоносна одлука. Оног дана када је одустао од пробоја преко Фоче, Врховни штаб је могао да почне прегруписавање снага према Сутјесци. Другу пролетерску бригаду, а за њом и Петнаесту мајевичку, оријентисао је на одсек од Сухе до Тјентишта, према Вучеву је привукао Прву пролетерску и Шесту источнбосанску бригаду, а Трећој крајишкој дат је задатак да брани прелазе на Тари од Узлупа до Шћепан Поља. Седма дивизија и Четврта пролетерска бригада стварале су заштиту према истоку, а Друга далматинска и Четврта пролетерска бригада су повучене ка Мратињу и Пиви. Та одлука, којом је тежиште битке пренето на међуречје Пиве и Сутјеске, ма колико тешка, представљала је преломни моменат.

Немачка група „Гертлер“ избила је 29. маја на Тару, док је група „Анакер“ одбачена у кањон Сутјеске. Штаб Треће дивизије је уочи 28. маја упутио Прву далматинску бригаду да брани десну обалу Комарнице и померио Седму крајишку и Десету херцеговачку бригаду да обезбеђују најважнији прелаз на Пиви, код Мратиња. Упркос отпору Пете пролетерске

бригаде, главнина 7. СС дивизије заузела је Шавник и повезала с 1. брдском дивизијом. Затварајући обруч, непријатељ је 118. дивизију померио према Поповом мосту и Тјентишту, намеравајући да Главну оперативну групу НОВ уништи на тесном и кањонима испресецаном кршевитом, планинском, земљишту између Сутјеске и Таре.

Пробој из обруча

После одустајања од пробоја у источну Босну, Врховни штаб је крајем маја одлучио да се пробој изврши на правцу Вучево–Сутјеска–Зеленгора, па су почетком јуна формиране две јуришне групе. Прва група (1. и 2. дивизија) требало је да се пробије преко Сутјеске и Зеленгоре, а друга (3. и 7. дивизија), преко Таре, у Санцак. Између Пиве и Сутјеске распоређено је седам бригада, а три су биле на маршу према Сутјесци. Првој и Другој пролетерској, Шестој источнбосанској и Петнаестој мајевичкој бригади наређено је да нападну немачке снаге између Боровног и Ћурева како би прошириле мостобран на Сутјесци, а Четвртој пролетерској, Седмој крајишкој и Десетој херцеговачкој бригади да одбаце немачке снаге које су надирале према Мратињу. Трећој дивизији, која је држала положаје на левој обали Пиве и Комарнице и Седмој дивизији, која је поседала обалу Сушице и Таре до Шћепан Поља, наређено је да обезбеде продор главних снага преко Сутјеске.

Остварење тог плана, упркос почетним успесима на оба правца, онемогућила је 7. СС дивизија, која је 2. јуна напала између Пиве и Сутјеске. Ситуација је била врло драматична, обруч се све више стезао. Врховни штаб је 3. јуна, у Мратињу, донео одлуку да се Прва дивизија, с пет бригада, пробија преко Сутјеске према Врбници и даље у источну Босну, а да Друга дивизија избије од Сухе, преко Горњих Бара, на Коњске воде и преко Лелије и Трескавице извлачи према средњој Босни. Најтежи задатак до-

ПОГИБИЈА САВЕ КОВАЧЕВИЋА

Упркос наређењу Врховног штаба да се, уместо преко Сутјеске, пробија ка Борчу, командант Треће дивизије наредио је пробој преко Сутјеске ка Зеленгори, па се главнина дивизије нашла у још тежој ситуацији. Јединице нису могле да разбију обруч вишеструко јачих немачких снага. Део бригаде пробио се према Лучким и Врбничким колибама, док њен остатак није успео да савлада немачке положаје на Кошуру. Поједине групе и мањи број рањеника успели су да се пробију између Озрена и Сухе ка Зеленгори. Главнина Треће бригаде пробијала се према Санцаку, остаци Пете бригаде преко Маглића у Црну Гору, а Мостарски батаљон у Херцеговину. У тим огорченим борбама у кањону Сутјеске друга јуришна група није успела да се придружи првој. Немци су побили већи број рањеника и болесника. У крвавој и драматичној борби, Трећа дивизија, с командантом Савом Ковачевићем на челу (погинуо 13. јуна), показала је изузетно залагање и херојизам.

биле су Трећа и Седма дивизија, које су се, с рањеницима, пробијале у Санџак. Прва дивизија покушала је 5. јуна пробој преко Сутјеске, али није успела да заузме Кошур, па је наредног дана обилазним правцем покушала пробој према Лучким и Врбничким колибама. Крајњим залагањем, Друга далматинска бригада спречавала је продор немачких снага од Горњих Бара и Планинице ка Тјентишту. Обавештен да Трећа и Седма дивизија са

Централном болницом не могу да се пробију према Санџаку, Врховни штаб је наредио да 7. јуна крену према Сутјесци, а тешке рањенике склопе у области Пиве. Истовремено, одустао је од намере да се Друга дивизија пробија преко Горњих и Доњих Бара према Зеленгори.

Пошто је 8. јуна безуспешно покушала да пређе Тару, Трећа дивизија је, с тешким рањеницима, кренула ка Сутјесци, с намером да се пробија за

главним снагама НОВ. Пошто је избијање 118. дивизије у Крекове угрозило и отежало прелаз Седме дивизије преко Сутјеске, главнина Треће дивизије није успела на време да пређе Пиву и остала је заточена у непријатељском обручу. Трећа дивизија и Централна болница биле су у изузетно тешкој ситуацији, опкољене у углу између Пиве и Сутјеске, изложене дејству артиљерије и авијације. Видевши да су њени изгледи за пробој преко Сутјеске минимални, Врховни штаб је 12. јуна наредио да се током ноћи кроз шуме пробијају ка Борчу.

После пробијања три непријатељева обруча и избијањем на Јахорину, Главна оперативна група НОВ нашла се изван непријатељевог окружења. Од Врховног штаба добила је наређење (15. јуна) да пређе правац од Сарајева ка Вишеграду, с тим да Прва дивизија с пет бригада дејствује на простору између Сребренице, Власенице и долине Дрињаче. Друга и Седма дивизија продужиле су преко Романије ка северу, а Десета херцеговачка бригада усмерена је ка Херцеговини.

Продором у источну Босну, Главна оперативна група поново је задобила иницијативу. После свега, стварајући нову слободну територију, могла је да се одмори, делимично попуни, среди и побољша снабдевање. У Бици на Сутјесци непријатељ није остварио главни циљ. Иако је располагао шест пута јачим и боље наоружаним снагама, снажно подржаним артиљеријом и авијацијом, те остварио изненађење и имао запоседнуте повољне правце за општу офанзиву, није уништио Главну оперативну групу НОВЈ, чији су борци показали изванредне примере храбрости и пожртвовања. Врховни штаб непрекидно се налазио на тежишту борбе и непосредно утицао на рад команди и јединица. Била је то најтежа битка ослободилачког рата, у којој је Оперативна група изгубила половину састава. С војском је подједнако страдало и становништво крајева којим су прошле непријатељеве трупе. ■

ВИШЕСТРУКА НАДМОЋ НЕПРИЈАТЕЉА

У Петој офанзиви немачке снаге бројале су око 117.000 војника, према 19.000 бораца Главне оперативне групе НОВЈ. Непријатељ је имао четири немачке дивизије и три пука, три италијанске дивизије, два бугарска пука, домобранску бригаду и друге помоћне одреде окупатора и квислинга, уз велику подршку артиљерије, тенкова и авијације. Главну оперативну групу НОВЈ чинили су Прва, Друга, Трећа и Седма дивизија, две бригаде с великим бројем рањеника, реконвалесцената и тифусара.

Према плану, непријатељ је опколио наше снаге с више концентричних обруча, заузимајући кружни распоред, у коме су 1. брдска дивизија и пук „Бранденбург“ били распоређени у зони између Матешева и Бродарева, према Првој и Другој дивизији, док је 724. пук 104. ловачке дивизије, између Пријепоља и Бродарева, усмерен према Трећој пролетерској бригади. Главнина 369. дивизије стационирана је у Горажду, Устиколини и Фочи, а 118. ловачка дивизија у Калиновику и Улогу, против Дринске оперативне групе и Треће далматинске бригаде. Седма СС дивизија „Принц Еуген“ имала је задатак да се из Мостара упути према Гацку и Никшићу, према Трећој дивизији, бугарски 61. и 63. пук тек су пристигли у рејон Мокре горе и Вардишта, 4. домобранска ловачка бригада је била у покрету ка Фочи, ради садејства с 118. дивизијом, италијанска дивизија „Тауриненсе“ налазила се на простору Пљеваља и Пријепоља, „Ферара“ у Никшићу и Даниловграду, „Венеција“ у Беранама, Бијелом Пољу и Колашину, а „Група сектора Подгорице“ у Подгорици и Спужу.

Концерт Дувачког оркестра из Марибора

Дувачки оркестар Конзерваторијума за музику и балет из Марибора наступио је на концерту у Дому војске у Београду. На програму су била дела Гилингама, Спарка и Маринковића. Као солисти наступили су Нежа Просењак, Ловро Садек и Мартин Белич. Дириговао је Дамијан Коларич.

Дувачки оркестар основан је 1964. године, а у њему је сада 67 музичара, углавном ученика и професора Уметничке гимназије у Марибору.

Према речима диригента Дамијана Коларича, оркестар је до сада имао низ

гостовања у европским земљама, где је на фестивалима освајао бројне награде, а највећи успех су златне медаље на такмичењима у Холандији, Италији и Немачкој.

Ово је треће гостовање Дувачког оркестра из Марибора у Србији, где је поред Београда наступио и у Зрењанину. Покровитељ концерата је Амбасада Републике Словеније у Београду, а организатор Музичка школа „Коста Манојловић“ из Земунa. ■

Вече лепе музике на Калемегдану

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ одржао је концерт филмске и ревијалне музике на Калемегдану, на коме су наступиле студенткиње друге године Академије уметности, Бојана Кесић и Сања Љумовић, којима је овај наступ саставни део предиспитне обавезе. Публика је уживала у

познатим мелодијама као што су Samba pa ti, Quando quando, Soul Bossa Nova, музици из филмова „Монтевидео, бог те видео“, „Кум“, „Грлом у јагоде“ и другим. ■

РЕПУБЛИЧКИ ОДБОР
СУБНОР СРБИЈЕ

73

И ФОНДАЦИЈА „ДРАГОЈЛО ДУДИЋ“

расписују

42. наградни књижевно-историографски конкурс за 2013. годину

за објављене (у 2013. години) и необјављене радове из књижевности и историографије о теми „Ослободилачки ратови српског народа“.

Конкурс за књижевност обухвата све области књижевног стваралаштва, а из историографије – истраживачке, публицистичке и мемоарске радове.

Конкурс је отворен до 1. октобра 2013. године.

Све необјављене радове потписати шифром, а у посебној затвореној коверти доставити основне податке о аутору.

Жири ће по три најбоља рада наградити, а по два похвалити.

Откуцане или објављене радове доставити на адресу Фондација „Драгојло Дудић“, Ул. Савски трг бр. 9/4, са назнаком „За конкурс“.

Резултати конкурса биће објављени у јавним гласилима до 15. новембра 2013. године, а награде и похвале уручене 17. новембра 2013. године.

Расадник југословенске

Интеграцијом војног предузећа „Црвена застава“ с предузећем „21. мај“ Раковица, 1. јуна 1962. настају Заводи Црвена застава, а војна фабрика постаје Радна организација „Фабрика посебне производње“ (данас „Застава оружје“), с производњом оружја као основном делатношћу, при чему губи све друге програме.

Већ током педесетих година убрзано се ради на развоју ловачког и спортског програма, осваја се производња карабина, ловачких пушака, ваздушних пушака и малокалибарки. Истовремено се развија и војни програм.

Још током Другог светског рата Војнотехнички завод (ВТЗ) поново почиње с радом, а у фабрику се од 12.000 запослених, колико их је било пре рата, 26. октобра 1944. враћа 670 радника. Одмах започиње рашчишћавање терена и поправка оружја и возила. У јануару 1946. године фабрика мења назив у Предузеће „Црвена застава“.

Резолуција Информбироа 1948. године и оријентација државног врха да се изврши индустријализација неразвијених крајева земље озбиљно прете да угрозе успешан развој фабрике. Исељава се значајни део производног програма. Већ 1949. године започиње пресељење артиљеријског програма, калибра већег од 20 mm, у Травник, а у Сарајево се 1950. године, заједно с 50 стручњака, исељава одељење оптике, касније „Зрак Сарајево“. То проузрокује прву послератну кризу неупослености капацитета, па је крагујевачка фабрика принуђена да отпочне убрзани развој нових програма.

Преседан у послератном развоју државе

Ради превазилажења постојеће кризе, настале углавном изнуђеним расељавањем производних програма у остале југословенске републике, више од пет хиљада запослених

је на референдуму одржаном 26. августа 1953. одлучило да од плата извоје сто милиона динара (укупан фонд био је 190.061.000 динара) за развој аутомобилске индустрије, како би обезбедили егзистенцију себи, граду и држави. Та референдумска одлука представљала је и својеврстан преседан. Наиме, први пут у послератном развоју државе догодило се да један колектив, не чекајући одобрење инвестиција од државних органа, донесе одлуку да већи део остварене добити инвестира у проширење производње. Накнадно су одлуку у потпуности прихватили државни органи.

Интеграцијом војног предузећа „Црвена застава“ с предузећем „21. мај“ Раковица, 1. јуна 1962. настају Заводи „Црвена застава“, а војна фабрика постаје Радна организација „Фабрика посебне производње“ (данас „Застава оружје“) с производњом оружја као основном делатношћу, при чему губи све друге програме. Већ током педесетих година убрзано се ради на развоју ловачког и спортског програма, осваја се производња карабина, ловачких пушака, ваздушних пушака и малокалибарки. Истовремено се развија и војни програм. Започиње серијска производња пушкомитралеца „шарац“, противавионског топа ПАТ 20/3 mm М55, ручног бацача РБ М57 и аутомата М49/57. Машине за хладно ковање цеви купљене су 1959. године, а њихово увођење у процес производње оружја „Заставу оружје“ чини пиониром у производњи цеви том методом.

Захваљујући тадашњем директору развоја Милану Ћирићу фабрика формира самостални развој конструкције про-

индустрије

извода 1964. године (до тада је развој конструкције производа вршен искључиво у Војнотехничком институту у Београду). Одмах започиње развој аутоматске пушке, система „калашњиков“, која је 1967. године добила назив М67. Одлуком тадашњег министарства одбране, 1970. године, у наоружање ЈНА уврштена је аутоматска пушка М70, коју је фабрика у потпуности самостално развила. Исте године развијен је и ловачки карабин М70, система „маузер“, за 16 најфреквентнијих светских ловачких калибара. Тај карабин и данас заузима значајно место на светском тржишту.

ВИТАЛНОСТ

„Застава оружје“ своју виталност дугује и чињеници што се руководство и стручњаци фабрике нису увек ослањали само на захтеве тактичког носиоца. Таквих примера има више, најкарактеристичнији је, свакако, ФАЗ (Фамилија аутоматског оружја Застава 1964–1967), док у новије време треба споменути и бацач граната аутоматски у калибру 30 mm, као и далекометну пушку „црна стрела“ М93. Захваљујући таквој пословној политици, када би се указала потреба за одређеним средством, у фабрици је било довољно способности, амбиција, снаге и енергије да конкретне пројекте у кратким роковима осваја и финишира.

Идентичан је случај и с ловачким и спортским програмом. Тако је самостално склопљен уговор о пословној сарадњи с чувеном фирмом „Ремингтон“. „Застава оружје“ је била једна од првих фабрика која је, у складу с новим међународним тржишним условима, склопила меморандум о разумевању с једном америчком компанијом.

МИХАИЛ ТИМОФЕЈЕВИЧ КАЛАШЊИКОВ

Михаил Тимофејевич Калашњиков рођен је 1919. године у селу Курија, у Алтајском крају. Шесторо браће и две сестре остали су на селу, а он је успео да се избори за даље школовање. У његовом раду пресудан је био конкурс из 1943. године када је, под псеудонимом Микитим, победио и започео рад на стварању чувеног аутомата АК47.

Од 1948. године Калашњиков ради у Заводу у Ижевску. У свету је произведено и продато између 70 и 100 милиона аутомата „калашњиков“. Девиза највећег светског конструктора увек је била „једноставна и поуздана конструкција“. Конструисао је више од 150 модела оружја и написао четири књиге.

Аушоматска пушка – М70

Развој артиљеријског програма

Седамдесете године су за крагујевачку фабрику оружја карактеристичне по развоју артиљеријског програма. Уговор о откупу лиценце за уређај за управљање ватром ПЗ6, који је добио домаћи назив Ј171, са фирмом „Galileo Avionica S.p.A“ (део концерна „Oerlikon“) за противавионски топ ПАТ 20/3 mm М55, склопљен је 1969. године. Прототип куполе за борбено возило пешадије БВП М80 израђен је 1973. године. У Шведској је 1977. године купљена лиценца за противавионски топ ПАТ 40 mm „бофорс“ L/70, с ласерско-рачунарском (LAR) групом. Исте године развијени су аутоматска пушка и лаки пушкомитраљез за НАТО метак 7,62×51, модел М77, за потребе извоза.

Три године касније започиње и развој првог југословенског аутоматског топа у калибру 30 mm. Пројектом је руководио искусни конструктор Божидар Благојевић Жид. Четири противавионска двоцевна артиљеријска система с топовима калибра 30 mm, који су касније добили ознаку М86, приказана су на паради 9. маја 1985. у Београду. Серијска производња куполе за БВП М80 с уграђеним формацијским наоружањем: топ калибра 20 mm, митраљез калибра 7,62×54 и два лансера за вођене противтенковске ракете типа „маљутка“ почела је 1982. године, а започет је и развој аутомата 5,56 mm М85, базиран на решењима руског аутомата АКС 74У.

Развој производних програма прати и изградња нових објеката. Фабрика у Новом Пазару пуштена је у погон 1973. године, 1977. оформљена је радионица за ручно гравирање оружја, а 1978. године завршена је и пуштена у погон производна хала ПЈ 21, намењена за производњу артиљеријских и противавионских оружја до калибра 40 mm.

Сарадња с иностраним партнерима

Успешне су и осамдесете године. Развој куполе „видра“, за борбено возило пешадије, започет је 1987. године. У куполу је уграђен и топ калибра 30 mm. Даљи развој двоцевног противавионског артиљеријског система настављен је исте

године увођењем савременог система за управљање ватром швајцарске фирме „Contraaves“. Конструисана је двоседа купола с могућношћу пријема података о циљу од осматрачког радара. Командир је поседовао командирску справу за панорамско осматрање. Покретање куполе остваривано је помоћу француског серво електросистема фирме „SAMM“. Коначна испитивања, уз присуство стручњака из Швајцарске и Француске, учесника у међународном пројекту, успешно је извршено у јесен 1989. године.

Тих година граде се и нови објекти. Средином 1986. године настају радионица за монтажу и испитивање прототипова оружја с тунелом дужине 100 метара и зграда рачунског центра, а 1987. године погон намењен за производњу митраљеза („Сиви дом“) и погон галванизације.

Развој првог пиштоља двојне акције у калибру 9 mm „парабелум“ ЦЗ 99 започет је у јулу 1989. године. Техничке захтеве поставио је амерички партнер, с намером да се пиштољ понуди америчкој војсци и полицији на тестирање. Пиштољ ЦЗ 99 премијерно је представљен 19. јануара 1990. у Лас Вегасу на сајму „SHOT SHOW“, а већ наредне године започела је његова серијска производња.

Милан Ђурић, директор развоја

Под санкцијама

У годинама под санкцијама у „Застава оружју“ настављен је развој војног, ловачког и спортског програма. Познато је да је серијска производња пиштоља ЦЗ 99 почела 1991. године. Због санкција на увоз и извоз оружја за СФРЈ, 1992. године, велики обим планираног извоза новог пиштоља ЦЗ99 одложен је за друга времена.

Фабрика је 1. априла 1991. променила име у „Застава наменски производи „д.о.о“, а борба са суровим условима производње је настављена. У наоружање ЈНА уведена је снајперска пушка М91, у калибру 7,62×54 mm, развијана претходних година. Наредне, 1992. године, завршени су развој и испитивање и почела је серијска производња аутомата М92 у калибру 7,62 mm. У 1993. години почео је развој револвера Р22 „кобац“. Исте, 1993. године, завршен је развој аутоматског бацача граната БГА 30 у калибру 30 mm.

У току 1994. године развијен је полуаутоматски карабин АКП 96 у калибру .308 Win., на бази аутоматске пушке М77. Израђена је и нулта серија револвера Р22 „кобац“. Почео је развој револвера .44 Rem. Mag. „кинг крагуј“. Следеће године развијен је полуаутоматски ловачки карабин у калибру 7,62×39 mm на бази војничке пушке М59, који је добио ознаку АКП 66. Развијена је и реализована пробна партија сачмарица система „Pump Action“, у калибру 12/70. Развијен је пиштољ „црна дама“, у калибру 6,35 mm, а почела је и серијска производња револвера „кинг крагуј“. Развијена је далекометна пушка „црна стрела“ у калибру 12,7×108 mm М93, базирана на „маузер“ систему. Касније је развијен и модел у калибру .50 Browning. Опремање војске СРЈ далекометном пушком започиње у току 2001. године. ■

(Насиљавак у следећем броју)

Пиштољ ЦЗ – 99

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. јул

✝ Православни

7. јул – Рођење Светог Јована Претече – Ивањдан

11. јул – Свети мученици Дабробосански и Милешевски

12. јул – Свети апостоли Петар и Павле – Петровдан

14. јул – Свети мученици и бесребреници Козма и Дамјан

✝ Католички

5. јул – Свети Ћирил и Метод, славенски апостоли

ИВАЊДАН

На шест месеци пре свог јављања у Назарету, Пресветој Деви Марији, велики Гаврил, анђео Божији, јавио се преосвештеном Захарију у храму јерусалимском. Пре него што је објавио чудесно зачеће неудате девице, анђео је објавио чудесно зачеће бездетне старице, Захаријине жене Јелисавете. Захарија није одмах поверовао речима које је чуо и остао је нем, све до осмога дана по рођењу детета.

Када су се скупили рођаци због обрезања и давања имена младенцу, отац Захарија, будући нем, написао је на дашцици име Јован и истога трену проговорио. Из Захаријевог дома, који се налазио између Витлејема и Хеврона, рашчуло се о овим чудним догађањима по целом Израилу, где је глас стигао и до Ирода, који је наредио да се побију деца по Витлејему. Наредио је да пронађу и Јована, али је Јелисавета успела да сакрије дете.

Разјарени Ирод послао је целате у храм по Захарија и они су га успут убили. Јелисавета је, са својим сином Јованом, успела да побегне и сакрије се у некој пештери. ■

СВЕТИ АПОСТОЛИ ПЕТАР И ПАВЛЕ

Петар, син Јонин, брат Андреје првозваног, из племена Симеонова, из града Васиде, био је рибар који се најпре звао Симон, но Господ га је благоизволео назвати Кифом или Петром. Он је први од ученика јасно изразио веру у Господа Исуса рекавши: „Ти си Христос, Син Бога живог“. Његова љубав према Господу стално је јачала. Чинио је моћна чуда – лечио је болесне, васкрсавао мртве.

Павле је родом из Тарса, од племена Венијаминова. Прво име му је Савле. Био је фарисеј и гонитељ хришћанства. Чудесно је обраћен у веру хришћанску самим Господом, који му се јавио на путу за Дамаск. Крштен је, прозван Павлом и увршћен у службу великих апостола. ■

Кнез и краљ Милан Обреновић

Међу најумнијим владарима

Један од најзначајнијих догађаја у нововековној историји Србије одиграо се 22. фебруара 1882, управо у време владавине кнеза Милана Обреновића, када је, после кнежевих посета Бечу, Берлину и Петровграду, Кнежевина Србија проглашена за краљевину. Тај свечани чин обављен је у Народној скупштини, усвајањем закона којим се „Књажевство Србија проглашава за Краљевину Србију“. Кнез је добио титулу „краљ Србије“, под именом „Милан Први, Обреновић Четврти“.

После убиства кнеза Михаила 29. маја 1868, на позив министра војног Миливоја Петровића Блазнавца трупе београдског гарнизона прогласиле су за кнеза малолетног Милана Обреновића, унука Милошевог брата Јеврема Обреновића, рођеног 22. августа 1854. у Јашију. Милан Обреновић је уведен у владалачко звање чином миропомазања 5. јула 1868. у Саборној цркви у Београду. У току четворогодишњег намесничког периода (1868–1872), у име малолетног кнеза владали су Миливоје Петровић Блазнавац, Јован Ристић и Јован Гавриловић.

Непосредно после ступања Милана Обреновића на владалачки трон, 16. јула 1868, у Србију је стигао турски берат којим је враћено право наследства српског престола породици Обреновић. То је уједно био и последњи берат издат српским владарима. Кнез Милан се у спољној политици до марта 1878. године ослањао на Русију, а затим на Аустроугарску. Помагао је босанско-херцеговачким устаницима 1875. године, од 1876. до 1877. године водио неуспешни рат против Отоманске империје, да би крајем исте године почео нови рат, из кога је Србија изашла као победник. На Берлинском конгресу 1878. године Србија је призната као независна држава и добила је територијално проширење на Врањски, Нишки, Пиротски и Топлички округ.

Један од најзначајнијих датума у нововековној историји Србије је 22. фебруар 1882, када је, после кнеже-

вих посета Бечу, Берлину и Петровграду, Кнежевина Србија проглашена за краљевину. Проглашење краљевине извршено је у Народној скупштини усвајањем закона којим се „Књажевство Србија проглашава за Краљевину Србију“. Кнез је добио титулу „краљ Србије“, под именом „Милан Први, Обреновић Четврти“.

Након проглашења краљевине уследили су догађаји који су пољуљали владарски углед краља Милана. Октобра 1883. године угушио је Тимочку буну, а у новембру 1885. године водио је беспотребни и безуспешни рат против Бугарске. У току његове владавине формиране су институције за проучавање војне географије и војне историје (на основу Устројства ђенералштаба од 5. фебруара 1876), а 22. августа 1878. донео је указ о оснивању Војног музеја. Законом о устројству војске од 3. јануара 1883, уместо народне, уводи се регуларна војска

и општа војна обавеза. Како је почео, краљ Милан Обреновић је 22. фебруара 1889. и окончао своју владавину. После абдикације у корист сина, одредио је тројицу намесника који су владали до Александровог пунолетства. Тим чином није завршен политички и војни ангажман Милана Обреновића, који је од доласка на чело Команде Активне војске, јануара 1898. године, учинио много за даљи развој српске војске.

Краљ Србије Милан Обреновић, један од најумнијих људи и владара свога доба, умро је у Бечу 11. фебруара 1901. године. ■

Др Миљан МИЛКИЋ

Сто година од погибије првог српског pilota

Више од јунаштва

Наредник Михајло Петровић прва је жртва српског војног ваздухопловства. Положио је живот на олтар отаџбине 20. марта 1913, извршавајући лет изнад опседнутог Скадра.

Бурне историјске околности и потреба за модернизацијом војске определиле су српске војсковође да уочи балканских ратова уведу ваздухопловство у нашу војску. Патриотизмом, пожртвовањем и херојским делима био је обележен цео пионирски период српске авијатике.

Када се говори о почецима српског ваздухопловства, незаобилазно је сећање на наредника Михајла Петровића, прву жртву српског ваздухопловства. Био је један од шесторице тадашњих српских pilota, а слободно се може рећи и најбољи међу њима.

Рођен је 14. јуна 1884. у селу Влакчи, у Јасеничком срезу, у сиромашној породици. Основну школу завршио је у родном селу с одличним успехом. У занатској школи Војнотехничког завода у Крагујевцу стекао је звање ливачког помоћника – калфе, 1902. године. Немирног духа, жељан знања, одлучио је да настави школовање у Русији. Да би зарадио за пут, запослио се у ливници „Гођевац“ у Београду.

Како није успео да стигне на време да се упише у петроградску техничку или војну школу, запослио се у техничком заводу као надзорник израђених предмета, али се убрзо због нарушеног здравља, у августу 1903. године,

вратио у Србију. Тада је уписао артиљеријско-подофицирску школу, коју је завршио као најуспешнији у класи. Најпре је службовао у Нишу, а онда се вратио у Крагујевац, и у артиљеријско-подофицирској школи обављао различите дужности, истовремено се образујући и усавршавајући у струци.

У априлу 1912. године пријавио се на конкурс Министарства војног за ступање у авијатику. Изабран је међу 100 кандидата, па је 12. маја 1912. кренуо за Париз са осталом петорицом питомаца прве генерације војних pilota Србије.

У малом месту Етамп, крај Париза, започео је обуку у приватној школи Мориса Фармана, заједно са поручником Јованом Југовићем и поднаредником Војиславом Новичићем. Поручник Милош Илић, поднаредник Миодраг Томић и потпоручник Живојин Станковић обучавали су се у школи Луја Блериоа у истом месту.

После обуке од 20 дана самостално је летео авионом без наставника – први од свих ученика у Фармановој школи. Изузетним залагањем, 23. јула положио је пилотски испит пред комисијом француског аеро-клуба, поново као најбољи у класи. Од међународне ваздухопловне федерације FAI добио је диплому заведену под редним бројем 979 и тиме постао први дипломирани српски пилот, један од првих хиљаду у свету.

По завршетку школовања пилоти су од Министарства војног тражили продужетак боравка у Француској ради допунске обуке, посебно летења на висинама изнад 1.000 метара и слетања у спирали с угашеним мотором. Министарство, због погоршавања ситуације на Балкану, тај захтев није усвојило, па се, по објављеној мобилизацији, 30. септембра, вратио у Србију 2. децембра 1912. године.

Михајло Петровић је са осталим пилотима стигао у Ниш и чим су се стекли услови започео летење на Трупалском пољу, првом српском аеродрому, покушавајући да се што боље оспособи за предстојеће борбене летове, свестан чињенице да је авион „фарман“ јако тежак за летење и да му је обука у Француској била непотпуна. Са колегама „Приморског аеропланског одреда“, којим је командо-

„ДАНИ МИХАИЛА ПЕТРОВИЋА“ У ВЛАКЧИ

У знак сећања на пилота Михаила Петровића у његовој родној Влакчи у Шумадији и ове године одржана је манифестација „Дани Михаила Петровића“ коју организују Месна заједница Влакча, Завичајно удружење „Михаило Петровић“ и Туристичка организација града Крагујевца.

На манифестацији сваке године учествују и чланови Удружења пензионисаних војних летача и падобранаца Србије, који су приредили изложбу „Сећање на ваздухопловне жртве“, а одржана је и промоција књиге „Век српске авијације“ чији је Удружење издавач.

вао мајор Коста Милетић, 4. марта 1913. кренуо је пут Скадра, одакле се није вратио.

На заравни поред села Барбалуши, на локацији коју је одабрао Милош Илић, удаљеној око шест километара од предњих српских положаја, уређено је летелиште величине 700×600 метара. Тог 20. марта метео услови били су повољни за летове. Михајло Петровић је на први борбени лет кренуо у 9.25 часова. Пењући се до висине од 1.500 метара упутио се ка линији фронта, прелетео села Меглуши и Бушати. С висине од 1.000 метара упутио на слетање, спуштајући се угашеним мотором у понирућој спирали. У заокрету је „фарман“ улетео у снажну термичку струју, пропео се, затим нагло кренуо у понирање. Прејака турбуленција и ниспона струја избацили су пилота из авиона.

Према сећању очевидаца и колеге пилота капетана Милоша Илића, Петровић је „у почетку падао згрчен, онако како је у апарату седео, затим се видело како се опружа, ради рукама као да жели да се за нешто ухвати...“ Његов авион срушио се у 9 часова и 45 минута. Сахрањен је уз војне почасте 21. марта код цркве у селу Барбалуши, а априла 1914. године његови посмртни остаци пренети су на Цетиње. Залагањем његовог брата потпуковника Живана Петровића, 1. октобра 1931. Михајлови посмртни остаци пренети су у Београд и сахрањени у породичну гробницу на Новом гробљу, уз највише војне почасте.

Српски ваздухопловци су и ове године положили венце на гроб наредника Михајла Петровића и одали почаст пиониру нашег ваздухопловства. ■

Александар АНДРИЋ

МЕМОРИЈАЛНА ЗБИРКА

Музеј југословенског ратног ваздухопловства у фонду историјских предмета чува и меморијалну збирку Михајла Петровића. Оформљена је 1959. године захваљујући његовом брату покојном потпуковнику Живану Петровићу. Збирка има 76 предмета. Међу њима су качкет који је Михајло

Петровић купио током боравка у Француској, сат са штоперницом, оштећен приликом пада из авиона, као и џемпер у коме је летео, а који је сачувао и Музеју поконио академик Александар Дероко, пилот са Солунског фронта.

Такође су сачувани и остали делови његове гардеробе, алатке за ливење, те ретушери за графику. У збирци су и оригиналне фотографије, дипломе, лични записи, пост карте и писамна која је слао из Француске, Ниша, Солуна и Скадра. Музеј баштини и обимну преписку брата Живана, који се за живота залагао да Михајлова жртва узме заслужено место међу херојским делима.

Међународни витешки турнир „Духови 2013“

Кулиса за добра дела

Два дана доказивања на бојном пољу. Два дана доказивања на пољу хуманости. Другу годину за редом Свибор окупља посетиоце турнира „Духови 2013“ – „Витешки за децу“ да се опробају у мегданима по правилима и под опремом средњовековних бораца, али и да докажу своје витештво тако што ће оставити прилог за лечење новорођенчади у Дечијој клиници у Тиршовој.

Калемегдан, први летњи дани, 22. и 23. јун. Храбри витезови Свибора за одважне шетаче по јунској врућини изградили су мост

кроз време. Место састанка модерних витезова и оних из еписких песама под сјајним оклопима и блиставим оружјем, ове године, уместо устаљене Куле Небојша, била је Стамбол капија.

– Локацију смо морали да променимо из неколико разлога. Код Куле Небојша нема нигде хладовине, па би на овим врућинама било неподношљиво и за публику и за нас. Такође, Дунав је поплавио обалу код спортског центра „25. мај“. А, морам признати и да је овај амбијент боља сценографија за нашу представу – објашњава Радивоје Радуловић, председник савеза Свибор.

У хладовину калемегданских зидина поставили су „потецишта“, „иподроме“, „таборе витешке“, шаторе, рингове, мете, разноврзне справе и опрему за борбу, донели широк арсенал средњовековног оружја, попут ма-

чева, топуза, копља, секира, стрела..., па је публика, у зависности коју форму више воли, могла да се осети као да је усред неког филмског спектакла или у народној песми.

– Све што видите сами смо урадили, набавили, купили на турнирима у иностранству на којима гостујемо. Реконструкцију смо направили на основу фресака, епске поезије, доступних историјских извора, архива, извештаја путописаца – каже Радуловић, задовољан резултатом, али уз примедбу да би им добро дошла и помоћ оних који су такође задовољни, но засад само на речима.

Искусни витезови надметали су се у српском витешком дванаестобоју по дисциплинама: Марково топузање, Новаково пентрање, Милошево камење, Страхињино шчепање, јуначко скакање... Аматери су се опробавали у појединим вештинама са свим потребним реквизитима и опремом за вежбање. У паузама између борбе могли су да се окрепе у кухињи пакленог куvara Саше Мишића.

– Кувамо средњевековну српску храну. Заправо имитирамо је, пошто данас немамо оригиналне састојке из тог периода. Али довијамо се. У казану се крчкају свињско месо, парадајз,

КАД УКРСТИМО ОРУЖЈА...

Свибор се надмеће на турнирима по целом свету – Русији, Пољској, Словачкој, Румунији, Мађарској, Словенији, Италији... „Скупљамо искуства и такмичимо се у разним дисциплинама. Морам да будем нескроман, али на већини такмичењима побеђујемо”, каже поносно Радивоје Радуловић.

И на Духовима се окупљају витешке дружине из различитих земаља. Ове године из Мађарске, Русије и Републике Српске. Један од младих мађарских витезова потврдио је речи председник савеза. „Већ седми пут сам на турниру у Србији. Свиђа ми се Београд, Калемегдан, тврђава, само ми није свеједно кад укрстим оружје с вашим борцима.”

љута паприка, крушке, мед, бибер, лаворов лист, рузмарин, све свеже и природне намирнице – диктира кувар средњевековни рецепт на модеран начин, а о добром укусу сведочи чињеница да се већ првог дана турнира појело 140 килограма гулаша. – Нико ко је прошао није могао да одоли мирису из казана.

А тајни састојак специјалитета јесте и прстохват хуманости. Јер, право витештво на том турниру није се огледало на бојном пољу, већ у срцу. Посетиоци турнира, поред тога што су били у прилици да дегустирају некадашњу српску кухињу или да се фотографишу у оклопима, могли су и да учине добро дело – да у сагласју са својим могућностима дају прилог за лечење новорођенчади у Дечијој клиници у Тиршовој. Управо се тамо воде праве борбе – борбе за живот.

– Хирурзи су витезови новог доба, који уместо мача држе скалпел и боре се за животе тек рођене деце. Баш зато што својим „мачем” дају живот, лекари из Тиршове су од прошле године почасни витезови Свибора – похвално говори Радуловић о новом витешком реду у свом савезу, али и о резултату прошлогодишњег турнира.

– Прошле године смо од мачевања, школе за мале витезове, кухиње Саше Мишића, ручних радова, сувенира, скупили 440.000 динара и од тог новца купили специјалне инфузионе шприц-пумпе које се користе на операцијама срца за децу и у интензивној нези. Намера нам је да ове године поновимо резултат и спасимо још малих срца.

Па кад већ све изгледа филмски, надамо се и срећном крају, који ће за нека нејака срца заправо бити почетак. ■

Драгана
БАРЈАКТАРЕВИЋ
Снимео Иван
ИВАНОВ

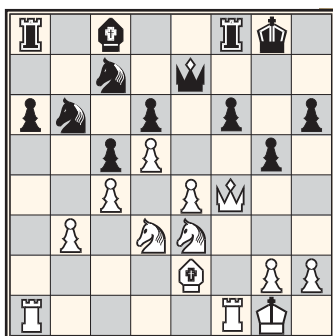
ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

ГЛИГОРИЋЕВ БИСЕР

Светозар Глигорић – Тигран
Петросјан
(Београд, 1954.)

(Benoni)

1. d4 Sf6 2. c4 c5 3. d5 e5 4. Sc3 d6 5. e4
Sbd7 6. Sf3 a6 7. Le2 Le7 8. 0-0 0-0 9. Se1
Se8 10. Sd3 Sc7 11. a4 Tb8 12. Le3 Lg5 13.
Dd2 Lxe3 14. Dxe3 h6 15. a5! b5 16. ab6x

Sxb6 17. b3 Ta8 18. f4 (бели сцпоји
боље) ef4x 19. Df4 f6 20. Sd1 de7 21.
Se3 g5?

Бели: Kg1, Df4, Ta1, Tf1, Sd3, Se3, Le2,
b3, c4, d5, e4, g2, h2

Црни: Kg8, De7, Ta8, Tf8, Sb6, Sc7,
Lc8, a6, c5, d6, f6, g5, h6

22. Sf5 Lxf5 23. Dxf5 Dh7 24. Dg4
Tae8 25. Tf5! Sd7 26. Taf1 Te7 27. b4!
cb4x 28. c5 h5 29. Dg3! (није добро
узети дамом на h5 јер после измена
дама пада бели пешак на e4 и црни
стоји боље) 29... Te4x 30. c6 Txe2
31. Dxd6 Sb5 32. Dxb4! Sb8 33.
Txxg5+! Kf7 34. Txf6+!! Kxf6 35. Dxf8+
Kxg5 36. h4+ црни предаје јер
следи мат у два потеза: на 36...
Kxh4 37. Df4 мат а на 36... Kgb6 37.
Sf4 мат!

Припрема Владимир ШАРИЋ

КОЊИЋЕВ СКОК

Крените од обележених поља, као ска-
кач у шаху, по путањи у облику слова
Г, тако да добијете две народне пос-
ловице.

	-на-	-ко	
-пи-	-пи-	ће	о-
-ко	Ка-	от-	ко-
на-	-ти.	-јеш,	ти
	и	-му	

Те-	де-	вра-	-ну
-ту.	на	-тну	на
-бе-	-шко	-да-	-ву
га-	и	-ту	пла-
зла-	-лу	-ра-	ђер-

Решење судоку из прошлог броја –
водоравно: 4, 3-2-1, 7-5, 3-1, 7, 2-8-4, 6-
7, 5, 3-9, 9-1-8, 4-3-2, 7, 5-4-2, 6, 8-9-3,
7, 5-8-9, 4-2-1, 6-4, 9, 1-3, 8-9-3, 4, 7-6, 1-
2, 6-7-3, 8.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	○	2	3	4	5	6	7	○	8	○	9	10	11	12	13	14	○	15	○	16	
17									18									19				
○		20									21										22	
23				24									25									
26						27								28								
29								30									31					
32										33										34		
35			36									37										
38					39								40									
41								42							43							
44										45										46		
○		47										48									○	
49	→				50									51								

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: Видоџан, феноме-
ни, мрс. а, Есеонора, Атапаски, т, тав, дрекавац, небулоза, Евита,
маторити, асамар, резанци, аријанац, Диме, практичан, јаретина,
УТ, ОЗ, сатарика, анократити, липа, Иријанац, Никитин, ијатар, ва-
рирати, Анета, самотари, статичан, сир, т, притисак, бираност, к,
Ира, мистрија, енергија.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Име књижевника Пекића, 18. Велика шума, 19. Комад, парче, 20. Мала харфа, 21. Припаднице племена Алемани, 23. Теорија политичких система (скр.), 24. Веза језера Ири и реке Хадсон, 25. Брисати радирањем, 26. Наше презиме (анаграм од КОРАК), 27. Писац (лат.), 28. Врста тропског воћа, 29. Лекари који лече алопатијом, 30. Узрочник додатних издатака (у економији), 31. Припадник источноиранског народа Парти, 32. Хиљаду литара, 33. Хуље, ниткови (фиг.), 34. Лична заменица, 35. Општински комитет (скр.), 36. Телеће месо, 37. Битан, неодвојив (лат.), 38. Отмене жене, госпође, 39. Ушни лекар, 40. Филмска глумица, Зое, 41. Град у Пољској, 42. Уређивати фризуру тапирањем, 43. Разум, разбор, 44. Изазвати страх, престравити, 45. Похвалне црквене песме (грч.), 46. Име глумице Жирардо, 47. Парњак Тобага у јединственој држави, 48. Славни филозоф, Сорен, 49. Српска краљевска академија (скр.), 50. Мали тавани, 51. Спуштање, сагибање.

УСПРАВНО:

1. Највећа тенковска битка у историји ратовања, започела 5. јула 1943, 2. Раздор, расцеп, 3. Истраживање и развој (скр.), 4. Завојнице, 5. Главни град Ларистана (у Ирану), 6. Бапска старост (лат.), 7. Весна одмила, 8. Модна креаторка, Коко, 9. Савезна држава у Малезији, 10. Електрични (скр.), 11. Израслина (мед.), 12. Име певачице Сумак, 13. Талентована, 14. Који припада Ани, 15. Деанова имењакиња, 16. Остварити се, 18. Татарстан, Татарска, 19. Становница Крапина, 20. Мушко име, Поликарпус, 21. Ароматично средство, 22. Лик из дела Алфонса Додеа, Тарасконац, 24. Трговац лековима, 25. Одредити тежину таре, 27. Тилово дрво, 28. Бела робиња у харему, 29. Став на једној ноzi у балету, 31. Италијански композитор, Оторино, 33. Нападања, 34. Женско име, 36. Острво у Средоземном мору, 37. Уметнички фотограф, Нобујоши, 39. Дијафрагма, 40. Штап бога Диониса, 42. ИАТА код за Тиват, 43. Утег, 45. Академија наука (скр.), 46. Иницијали оперског певача Њера.

Vaš san pored reke

Prvi stanovi useljivi u julu 2013

Posebni uslovi za pripadnike vojske Republike Srbije

Poslovno-stambeni kompleks
„Dunavske terase“
Vojvode Micka Krstića 1,
11000 Beograd, Srbija
Tel/Fax: +381 (0)11 275 08 14
Tel/Fax: +381 (0)11 275 08 15
Mob: +381 (0)64 894 10 01
Mob: +381 (0)64 894 10 96
Mob: +381 (0)64 894 10 14

www.dunavsketerase.rs

- ~ Visok kvalitet stanovanja
- ~ Energetska efikasnost
- ~ Brza komunikacija
- ~ Mirno mesto za život
- ~ Pogled na Dunav

Mogućnost kupovine putem subvencionisanih stambenih kredita

Stanovi od 37m² - 85m²
cena 1350€

Garažna mesta
cena 9000€

u cenu nije uračunat PDV

USELJIVO

1050+pdv

kompleks Trio

Višnjička banja

*Srećno u
novom stanu :)
Milica*

- 6km od Trga Republike
- blizina vrtića, škole, tržnog centra
- subvencionisani stambeni krediti
- projektno finansiranje u saradnji sa Hypo bankom

GPA

ARADINOVIĆ

www.gpagradnja.com

PRODAJA:

011 329 5552

011 329 5553

064 894 1000

064 894 1016

Donosilac ovog kupona ostvaruje pravo kupovine stana u kompleksu Trio po povlašćenim cenama.*

*ponuda je važeća za ograničen broj stanova od 83m² do 92m²

GPA
ARADINOVIĆ

КАПИТАЛНО ИЗДАЊЕ „ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“

ИСКОРИСТИТЕ ЈЕДИНСТВЕНУ ПРИЛИКУ ДА УПОТПУНИТЕ СВОЈУ БИБЛИОТЕКУ

ПОПУСТ
50%

ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ Вил Дјуранџ

Тврди повез, ф. 17×24, 10.500 стр.

12 томова

1. Источне цивилизације;
2. Живот Грчке;
3. Цезар и Христ;
4. Доба вере (I);
5. Доба вере (II);
6. Ренесанса;
7. Реформација;
8. Почетак доба разума;
9. Доба Луја XIV;
10. Волтерово доба;
11. Русо и револуција;
12. Наполеоново доба.

НА
18
РАТА

БЕЗ
КАМАТЕ

БЕЗ
ЖИРАНАТА

БЕЗ
ЧЕКОВА

~~38.880,00~~
19.440,00

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем _____ комплета едиције
„ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“
по повлашћеној цени од **19.440,00 динара**.
Издања ћу платити на кредит у _____ рата
(највише 18), путем административне забране.

Купац _____

ЈМБГ _____

Број личне карте _____

МУП _____

Адреса становања, улица и број: _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

Поуђену наруцбеницу послаши на адресу МЦ „Одбрана“, након чега ће купцима бити достављена административна забрана ради овере.
Након прихватања забране и уписа прве рате од стране исплатиоца зараде, издања ће бити достављена путем Пошт експреса, на шереш купца.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

Сва издања можете купити по истим ценама и у продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд, 011/2184-925